

משמרת יום

משיעורי הדף היומי של הגאון המופלא בעל "משמר הלוי" זצוק"ל

י' אדר ראשון - ה' אדר שני שנת השמיטה תשפ"ב ☆ מסכת חגיגה מרישא ועד גמירא ☆ גליון מס' 36

ענינים שנידונו בגליון זה:

גיצים משולחן גבוה

היראת שמים הנוראה של רבותינו הקדושים
נאמי בריסק זיע"א

רבנו זצוק"ל הי' חוזר על מה שזכה לשמוע מפי רבו הגדול ה"חזון יחזקאל" זיע"א, שהי' מדבר בהתרגשות רבה על קדוש ה' ה"בית הלוי" זיע"א, ואמר: יודעים אתם מה פירוש היראת שמים של ה"בית הלוי"? הוא הי' ירא את ה' 24 שעות ביממה, פוחד ממש. ואל יהא דבר זה קל בעיניכם, אדרבה נסו לנהוג כך במשך חמש דקות בלבד... ואילו ה"בית הלוי" לא הסיח דעתו מלפחד מהשי"ת עשרים וארבע שעות ביממה, בלי הפסק אפילו רגע אחד... - וכך ממש הי' גם בנו רבנו הגר"ח זיע"א [ונדפס זאת ב"פניני רבנו יחזקאל" עמ' י'].

ומספר היה רבנו זצוק"ל: -

רבי איסר זלמן זיע"א אמר פעם: שבשבת קדש, בכל היממה של שבת, הי' נראה **רבנו חיים הלוי זיע"א**, כביכול עומד על ידו שוטר ושומר עליו שמירה הדוקה, שלא יכשל חס ושלום בשום סרך של חילול שב"ק!

עוד זאת סיפר רבנו זצוק"ל: -

פעם אחת אירע בביתו של הבריסקר רב זיע"א, שמאן דהוא עבר שמה בחדר האוכל על יד מנורת הנפט, והזיז את המנורה בידו בשגגה.

- המשך בעמ' 39 -

• בענין חינוך

- בענין המקמץ והמצרף נחשת
- בשיטת הרמב"ם דעולת ראי' באה מן העוף
- היכן הגרים שנתגיירו על ידי אברהם ושרה?
- בגדר סימני שוטה ובגדר חזקת ג' שנים ובגדר העדאה דשור המועד
- עוד בענין סימני שוטה
- בשיטת הרמב"ם דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא
- עוד בענין המקמץ והמצרף נחשת
- "ויזכרו לעלות לרגל עם כל ישראל אחיו"...
- בהא דחולה פטור מן הראי'
- "יום הדין הגדול הוא סוף כל החשבונות"
- בד' הרמב"ם ד"עמוני ולא עמונית" הוא הלמ"מ
- חומרת חיוב כבוד רבו [הפשט האמיתי לענ"ד במנחות ס"ח ב' עפ"י קידושין ל"ג ב']
- "אבדה עצה מבנים - נסרח חכמתם"
- "ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק"
- האם יש חיוב עלי' לרגל בשילה
- ראי' חגיגה ושמחה - הי' מינייהו קדים?
- כמה שיעור האכילה בשלמי שמחה?
- בענין שלמי שמחה - האם יש חיוב "הקרבה"?
- מח' תוס' והרמב"ם בהא דחגיגת י"ד לאו דאורייתא
- תשלומין בעולת ראי', תשלומין לברכת "שהחיינו"
- "מעוות לא יוכל לתקון"
- בהא דקדשים איתנהו במחשבה
- נשבע לקיים את המצוה
- האם בהפרשת תרומה יש שליח לדבר עבירה?
- הטעם דהקדומו במשניות נגעים לאהלות
- "אין דורשין בעריות בשלשה"
- בת אשתו שנולדה לאחר שגירשה וניסת לאחר
- מה זה "תאוה" ומה זה "חמדה"?
- "ואשי ישראל ותפלתם באהבה תקבל ברצון"
- במש"כ התוס' שרבי אלעזר הקליר הי' תנא
- בענין לפני עור
- באיסור בתולה לכה"ג - האם תליא בהשרת בתולים
- "אם דומה הרב למלאך ה' - יבקשו תורה מפיהו"
- מעשה שנעשה בפרסום מאבד מערכו
- גאולה דבית שני לא היתה גאולה גמורה
- בהא דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים
- בד' הנוב"י והחת"ס שבדורות קודמים לא היו נוהגין לקרות בב' שמות
- האם לעת"ל ינהגו התקנות שתקנו להוציא מלבן של צדוקים
- האם בעינן לבישת כל הבגדים לצורך ריצוי הציץ
- "תפשת מרובה לא תפשת"
- האם הי' פייס בחג על סדר המשמרות
- חולין שנעשו על טהרת הקדש
- מאי משמע "מדרס לחטאת"?
- "להוציא מלבן של צדוקים"
- כיצד מתקדשא הקטורת בקדושת כלי - האם ע"י הכף או ע"י המכתשת
- האם עמי הארץ שביהודה נאמנין על טהרת סלת למנחות? והאם שרי להביא מנחות מחטים שבשדה?
- בל תאחר בנתינת התרומה
- "חברים כל ישראל"
- האם שרי לקבל תרומה מע"ה בחזקת שהיא טמאה

- בנאמנות הגבאין לכתוב מבחץ "כל שבבית טהור"
- האם לעתיד לבוא יהיו עמי ארצות?
- "כמה כלים היו במקדש"
- בהא דהמנורה מקבלת טומאה אף שאינה עשויה
- "מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים
- להאיר

מסכתא חגיגה

פרק הכל חייבין

מש"כ בזה מתחילה, ובסוף דבריו הביא בשם המהריק"ו, שהרמב"ם מפרש, דאחרים לא ממעטי להו אלא בעודם במאיסותם, מפני שאינם יכולים לעלות עם כל זכורך, אבל כשיטתו מלבושיהם הרי הם כשאר כל אדם" ע"כ. וכתב שם עוד, דהמקור של הרמב"ם הוא, משום דהוקשה לי קו' התוס' דילן אמאי שייר התנא למקמץ ומצרף נחשב ובורסי, ומכאן למד הרמב"ם דלאו פטורים הם לגמרי, רק הכוונה שכל זמן שהם במאיסותם לא יכנסו, ע"ש.

ואולם מד' התוס' דילן לכאור' לא משמע הכי, דאם אית' דסברי התוס' כהרמב"ם א"כ מה שייר לומר דתנא ושייר מקמץ ומצרף נחשת, והלא הנך אינם ממין הפטורין שנשנו במשנתנו, דהמשנה מיירי בפטורין כאלו שפטורין לגמרי, ואילו הנך אינם פטורין, רק שמחוייבין לטהר מלבושיהם ולעלות, [וכמוש"כ המהריק"ו, דזהו באמת מקורו של הרמב"ם]. ומוכח לכאור' בדעת התוס' דפליגי בזה על הרמב"ם ומפרשי דכל הנך פטורין הם לגמרי. [ועי' עוד להלן ד' א']

שם. "וטמא פשיטא ליה וכו', אבל כל הני דמתני' רבותא אשמעינן, דבעינן מיעוטא מקרא".

העיר בצדק הגר"נ אינפלד [זצ"ל], דהא במשנה איתא נמי לשוטה וקטן, דלכאור' לא בעינן בהו שום מיעוטא מקרא, רק סברא הוא וכמוש"כ רש"י [בד"ה חוץ] "דלאו בני דעה נינהו ופטורין ממצות?" [ועי' תוי"ט ד"ה נשים, בסוף הדיבור. ובתוס' רעק"א שם. ועי' ב"מלאכת שלמה" שמביא מהירושלמי, דאהא דקתני במשנה דשוטה פטור מן הראי' מבואר שם בירושלמי: "א"ר אלעזר, אתה הראית לדעת" ע"כ. ולכאור', זהו רק אסמכתא].

בשיטת הרמב"ם דעולת ראוי באה מן העוף

תוס' [ד"ה איזהו] "וכי תימא מ"מ כי מייתי להם נדבה היכי סמיך עלה - דקטן אינו סומך וכו', וי"ל אע"ג דלא סמיך עליה מ"מ דמיא לחינוך בנו".

הנה, שיטת הרמב"ם [בריש הל' חגיגה] דיכולים להביא עולת ראוי גם מן העוף, ולא דוקא מן הבהמה. והשתא, אם אית' דהתוס'

דף ב' ע"א

במשנה "כל שאינו יכול לרכוב על כתיפו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית" וכו'.

וברש"י [ד"ה ומי שאינו יכול לעלות ברגליו] מירושלים **לעזרה**. וכ"ה ברע"ב. ועי' תוי"ט מש"כ בזה. ועי' רש"ש. [ועי' תפאר"י אות יא].

בענין חינוך

רש"י [ד"ה אי זהו קטן כו'] "אבל מכאן ואילך אף על פי שאינו חייב מן התורה - **הטילו חכמים על אביו ועל אמו לחנכו במצות**".

משמעות לשון רש"י, דחיוב חינוך מוטל על האב, אך לא על הקטן עצמו, ואזיל רש"י לשיטתו בברכות מ"ח א' [ד"ה עד שיאכל] ע"ש, ודלא כהתוס' שם, [ועי' קה"י ברכות שם].

שם "הטילו חכמים על אביו ועל אמו לחנכו במצות".

כבר העירו, דהא מבואר בנזיר [ריש דף כ"ט] דעכ"פ ר"ל ס"ל דאין האם חייבת בחינוך? [עי' גליון מהרש"א, ועי' רש"ש].

בענין המקמץ והמצרף נחשת

תוס' [ד"ה חוץ] "דהא תנא ושייר **מקמץ ומצרף נחשת ובורסי**" וכו'.

כוונת התוס' להא דמבואר להלן [ד' א']: "אחרים אומרים, המקמץ והמצרף נחשת והבורסי פטורין מן הראי', משום שנאמר כל זכורך - מי שיכול לעלות עם כל זכורך, יצאו אלו שאינן ראויין לעלות עם כל זכורך".

והנה, בפשטות הכוונה דמקמץ ומצרף נחשת אינם מחוייבים כלל בראי', ואולם בד' הרמב"ם [פ"ב מהל' חגיגה ה"ב] מבואר וזה לשון קדשו: -

"המקמץ, והוא שמלאכתו לקבץ צואת כלבים וכיוצא בהן לעבד העורות או לרפואה, וכן המצרף נחשת במחצב שלו והעבדנין, אע"פ שהן מאוסין מפני מלאכתן **הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן** - **ועולין בכלל ישראל ליראות**" עכ"ל הרמב"ם. וע"ש בכס"מ

ס"ל כהרמב"ם, א"כ מה הוקשה להו, והא מצי בקטן להביא עולת רא"י מן העוף ולא יצטרך כלל סמיכה? ומוכח לכאור בשטת התוס' דפליגי על הרמב"ם וס"ל דעולת רא"י א"א להביאה מן העוף. [ועי' משמה"ל].

ובעיקר הדבר, בהא דס"ל להרמב"ם דיכולים להביא עולת רא"י מן העוף, נחלקו בזה רבותינו האחרונים, דהנה ב"חדושי מרן רי"ז הלוי" [פי"ד מהלכות מעשה הקרבנות הל"ב, דף מ' מדפי הספר, טור א'] הביא, דב"קריית ספר" להמבי"ט בריש הל' חגיגה שם כתב וזה לשון קדשו: "והאי עוף צ"ל דהוי קן אחד, דלא מצינו בכל התורה להביא פרידה אחת חובה, כדאיתא ר"פ ד' מחוסרי כפרה" עכ"ל ה"קריית ספר", וע"ש בכל ד' הגרי"ז בהאי ענינא. ואולם ב"אור שמח" [בריש הל' חגיגה שם] חולק בזה, וזה לשון ה"אור שמח" שם:

"ונראה ברור בדעת רבנו דמביא רק פרידה אחת לראיתו, והא דאמרו פ"ב דכריתות להביא פרידה אחת א"א מצאנו בכל התורה כולה כו', חובה מיהא לא אשכחן, - [כאן ה"אור שמח" מפתיע את כל העולם וכותב כך] - פירוש, דהכא מביא חגיגה בהדיא, דראיה בלא חגיגה ליכא, כמוש"כ רבינו כל החייב בראיה חייב בחגיגה, והוי כולדת עשירה דמביאה חטאת עוף ועולת בהמה, ולא מיקרי שבא לידו, ופשוט", ע"כ חידושו הנורא של האו"ש, וס"ל להאו"ש דיש שייכות בין שלמי חגיגה לעולת רא"י דעוף, ומהני שלמי חגיגה לאשוויי לעולת רא"י דעוף שלא תיקרא הבאה של פרידה אחת, ומדמי לה האו"ש להא דאמרין בסוגין בסמוך גבי יולדת עשירה דעולת בהמה דידה שייכא לחטאת העוף דידה ומהני לה שלא תיקרא הבאה של פרידה אחת - ומסיים שם ה"אור שמח": "ועיין קריית ספר להמבי"ט", [כלומר, ידעתי גם ידעתי שהמבי"ט בק"ס לא ס"ל כדדי, ואעפ"כ כך הוא דעת...].

גמרא "שנאמר יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות" וכו'.

רש"י [כאן, ובערכין ב' ע"ב] מפרש, דהכוונה להקרא ד"יראה כל זכורך", ואולם בד' הרגמ"ה בערכין שם יש עוד ב' דרכים, ולדרך ב' שם קאי אקרא דפרשת העקידה: "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה".

והנה ב"חזון יחזקאל" בביאורים לתוספתא דריש חגיגה כתב וזה לשון קדשו: "בסנהדרין (דף ד' ע"ב) משמע שדריש המקרא יִרְאָה והמסורת יִרְאָה, ותרווייהו דרשינן יראה כל זכורך שהקב"ה יִרְאָה אותם, יִרְאָה משמע שיתראו לפניו, היקש ראייתך לראיתו, מה הוא רואה אותך כשהוא שלם שנאמר (דברים י"א) עיני ה' אלקיך בה - אף אתה רואה אותו בשתי עיניו (רש"י שם). ויש סמך ורמז לזה גם בפשט הכתוב, שכיון שנאמר יִרְאָה שיבא להראות,

הלא יש מי שיראה אותו, א"כ בתיבת יִרְאָה נראה גם שהקב"ה יראה אותו, וכדרך שבא לִרְאוֹת בשתי עיניו (כלומר ראייתו שלמה) אף מי שבא להראות תהיה ראייתו שלמה. -

ובשם הגר"א שמעתי רמז להאמור בגמרא "יראה - יראה" על פי המקרא "ויקרא שם המקום ההוא ה' יִרְאָה, אשר יאמר היום בהר ה' יִרְאָה, כלומר ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יִרְאָה" (על פי האמור שם למעלה "אלקים יראה לו השה לעולה בני") "אשר יאמר היום בהר ה' יִרְאָה" כלומר היום בשעה שנתנה התורה נאמר בהר זה יִרְאָה כל אחר מישראל בשלש רגלים, ובמקרא זה יש יִרְאָה על הקב"ה ויִרְאָה על האדם" עכ"ל"ק.

והנה בהשקפה ראשונה ד' הגר"א הללו הם ממש כהדרך הב' ברגמ"ה הנ"ל, אכן באמת כד דייקנן נחזי דיש חילוק בין הפירושים. ראשית, דהרגמ"ה מפרש שגם "יִרְאָה" קאי על הקב"ה שְׁיִרְאָה לבאין שם, ואילו לפירוש הגר"א יִרְאָה קאי על האדם, [הבנת הכותב].

אולם עיקר החילוק הוא, דכשנדקדק בלשונו הזהב של ה"חזון יחזקאל", נראה להדיא מתוך משמעות לשונו, דהגר"א לא אמר זאת כלל בדרך פשט בכוונת הדרשא, אלא רק בדרך "רמז" נוסף על הפשט הפשוט, ואולם ברגמ"ה משמע שזה הוא הפשט בעיקר הדרשא, ועי' היטב ב"משמר הלוי" כאן, ולאור האמור הדברים שם צריכים תיקון, עייש"ה ודו"ק. [ועי' "שיעורי משמה"ל" ערכין שם].

דף ג' ע"א

תוס' [ד"ה חרש] "בירושלמי אמר, ר' יוחנן בעי חרש באזנו אחת מהו, א"ר יוסי בר בון פלוגתא דרבי יוסי ורבנן" וכו'.

עי' גליון הש"ס מה שציין בזה, ועי' טו"א מה שהעיר בזה מהגמרא במגילה ז' א': "ומתנות לאביונים - שתי מתנות לשני בני אדם". ע"ש.

תוס' [ד"ה תחילה לגרים] "שנצטוו על המילה טפי מכל אותם שלפניו".

מי הם אותם שלפניו? ואמרו הלומדים שליט"א, דלכא' הכוונה לשם ועבר.

היכן הגרים שנתגירו על ידי אברהם ושרה?

שאל הרה"ג ר' אליעזר גינסברגר שליט"א: היכן הם כל אותם הגרים שנתגירו על ידי אברהם ושרה [ומבואר בד' הרמב"ם פ"א

מהל' ע"ז ה"ג דהיו אלפים ורובבות. ומתבאר שם מתוך דבריו, דעכ"פ בימי
יעקב עדיין הם היו, עש"ה]. ולהיכן נעלמו כולם?

גמרא "דרש רב נתן בר מניומי משום ר' תנחום מאי דכתיב
והבור ריק אין בו מים" וכו'.

וכתב רש"י [בד"ה והבור ריק] "משום דרבי תנחום אמרה נקט לה
הכא גבי שמעתתא דרבי תנחום" ע"כ.

והעירו הלומדים, דבשבת [נ"ב א'] איתא שם עוד מימרא **דרבי
תנחום**: "נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה,
כסוכה וכמבוי", ואמאי לא מייתי לה נמי הכא? [ואולי דשאני הך
מימרא דאין שם דרשא מקראי].

גמרא "שבת של מי היתה - שבת של ר' אלעזר בן עזרי' היתה",
ובמה היתה הגדה היום, אמרו לו **בפרשת הקהל**, ומה דרש בה
הקהל את העם האנשים והנשים והטף, אם אנשים באים **ללמוד**,
נשים באות **לשמע**, טף למה באין כדי ליתן שכר למביאייהן".

במסכת סופרים [פי"ח הלכה ו'] איתא בהאי לישנא: -

**"ביום שהושיבו ר' אלעזר בן עזרי' בישיבה פתח ואמר: אתם
נצבים היום כלכם טפכם נשיכם, אנשים באים לשמע, - נשים -
כדי לקבל שכר פסיעות, טף למה בא, כדי ליתן שכר למביאייהן
והן לקבל שכר" ע"כ.**

**שם "טף למה באין, כדי ליתן שכר למביאייהן, אמר להם מרגלית
טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני".**

זה לשון קדשו של ה"משך חכמה" בפרשת וילך: -

יתכן, עפ"י מה דאיתא בירושלמי יבמות סוף פ"ק, ראה את
יהושע כו' זכור אני שהיתה אמו מוליכה עריסתו לבית הכנסת
כדי שיתדבקו אזניו בדברי תורה, ולזה אמר ר' יהושע ובקשתם
לאבדה ממני, שלו יאות המאמר כמרגלית טובה **לבעליה**, שגם
אמו עשתה כן. ופשוט" עכ"ל.ק.

דף ג' ע"ב

גמרא "מעשה בר' יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני ר'
אליעזר בלוד", - כן הגיה הרש"ש.

גמרא "אמר לו יוסי פשוט ידיך וקבל עיניך".

לא מבינים כאן כלום!

וזה לשון קדשו של החזו"א זיע"א ב"קובץ אגרות" [ח"א אגרת
קצא]: -

"...ואף שמצינו כן בגמרא ובראשונים, אין אנו רגילין למילף
לעשות כן גם אנו, כמו שאין אנו למדים מר"א שאמר לר"ע
פסחים ס"ט א' - **חגיגה ג' ב'** - וכיו"ב, ואין למדין הלכה מפי
מעשה, הם הכשירו, ידעו מאיזה טעם הכשירו, והיו **צריכים
למגדר מלתא**, וכן הראב"ד ז"ל הי' צריך שלא יקבעו הלכה
כדעת הר"מ כעין הלכה של הגמ' שאסור להרהר ולחלוק, או
כיו"ב **דברים עלומים מאתנו**" עכ"ל.ק, [עי' משמה"ל חגיגה החדש
עמודים רס, רסה, רסז].

רש"י [ד"ה פשוט ידיך וקבל עיניך] "**הוקשה בעיניו שנתן עטרה לאותו
דורש" וכו'.**

בח"א מהרש"א כתב לפרש, דהוקשה בעיניו שלא א"ל:
"תלמידיך אנו ומימך אנו שותין" כמו שאמרו לעיל לרבי יהושע,
ולפי שהי' זה כמורה הלכה לפני רבו וחייב מיתה, הי' נדון בעונש
סומא לפי שעה, דסומא הוא מהחשובים כמות. [וכ"כ בטו"א].

גמרא "איזהו שוטה" וכו'.

לכאוי' יכלו לקבוע להך סוגיא כבר למעלה במסכת מגילה על
המשנה שם בדף י"ט ב': "הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ
מחרש שוטה וקטן?"

שם. "איזהו שוטה, היוצא יחידי בלילה, והלך בבית הקברות" וכו'.

ופרש"י: "והלך בבית הקברות, בלילה".

והוקשה להטו"א, דא"כ היינו יוצא יחידי בלילה דהו"ל מסימני
שוטה אפי' שלא בבית הקברות? וע"ש שכתב ליישב בכמה
דרכים, ולבסוף כתב וזה לשון קדשו: "א"נ, דלן בבה"ק בלילה
אפי' עם אדם אחר ואינו יחידי, אפ"ה מסימני שוטה הוי"
עכ"ל.ק. [והובא זאת ב"דרכי תשובה" יור"ד ס"א ס"ק קמז].

רש"י [ד"ה איזהו שוטה] "**האמור ככל מקום - שפטור מן המצות,
ומן העונש, ואין קנינו קנין, ואין ממכרו ממכר.**"

שאל הגר"נ אינפלד [זצ"ל]: מדוע שייר רש"י להא דשוטה אין
שליחותו שליחות, וכדתנן בגיטין כ"ג א': "הכל כשרין להביא את
הגט חוץ מחרש שוטה וקטן" וכו'. [א"ה: ע"ש בגמ' דהטעם משום דלאו
בני דעה נינהו, וע"ש ברש"י ד"ה דלאן].

**גמרא "איתמר רב הונא אמר עד שיהיו כולן בבת אחת, ר"י יוחנן
אמר אפי' באחת מהן".**

יש כאן דבר נפלא, דכי היכי דפליגי הכא רב הונא ור' יוחנן
בסימני שוטה, דלרב הונא עד שיהיו כולן בבת אחת, ולר' יוחנן

אפי' באחת מהן, הכי נמי ממש ביבמות פ' ב' פליגי אותם
האמוראים [רב הונא ור' יוחנן] בסימני סריס האמורים בבירייתא
שם: **רב הונא אמר עד שיהו כולם, ר' יוחנן אמר אפילו באחד**
מהם, וצ"ב אם אכן לשיטתייהו אזלי בזה, ואם טעם אחד לשני
הענינים? והאם ההסבר האמור בסוגיין בדעת **רב הונא** מתאים
גם לדעת **רב הונא** ביבמות הנ"ל לענין סימני סריס?

ואחר זמן נמצא בס"ד שכבר ציין דבר זה ב"גליוני הש"ס"
לחגיגה כאן, ועי' "משמר הלוי".

גמרא "אי דעביד להו דרך שטות אפי' בחדא נמי".

עי' מהרש"א [בתוס' ד"ה דרך], דהאי אפילו בחד נמי דקאמרינן
היינו במילתא חדא ועשה ג' פעמים, [דהוי מועד מיהא לאותו דבר, -
לפום הס"ד של הגמרא כאן], ע"ש. ועי' היטב בשפ"א שהביא שם
פלוגתא בין הב"י ביור"ד סי' א' לה"תבואות שור"ש, שם, דנחלקו
אליבא דרבי יוחנן דבחדא מינייהו סגי, האם מיירי דוקא
במוחזק ג' פעמים לאותו דבר, או דאפי' בחד זימנא סגי, ע"ש.

גמרא "כיון דעבדינהו לכולהו הוה להו כמי שנגח שור וחמור
וגמל דנעשה מועד לכל".

והתם מנלן?

בגדר סימני שוטה ובגדר חזקת ג' שנים ובגדר העדאה דשור

המועד

שם "לעולם דקא עביד להו דרך שטות, והלן בבית הקברות
אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד, [ולכאור,
מאחר דיש לומר דקעביד כדי שתשרה עליו רוח טומאה, א"כ מדוע זה נקרא
"דרך שטות"? ועי' בד' ה"חזון יחזקאל" שהובאו להלן] - **והיוצא יחידי**
בלילה אימור גנדרפס אחדיה, והמקרה את כסותו אימור בעל
מחשבות הוא, כיון דעבדינהו לכולהו הוה להו כמי שנגח שור
וחמור וגמל ונעשה מועד לכל".

מפורסם בשם **מרנא הגר"ח זיע"א**, שאמר לבאר, דכאשר יש לנו
ג' שאלות, ואפשר לתרץ ג' תירוצים נפרדים על שלשת
השאלות, אך אפשר גם לתרץ תירוץ אחד על כל השאלות, הדין
נותן להניח שיש כאן תירוץ אחד על כל שלשת השאלות. והענין
מבואר באר היטב ב"חזון יחזקאל" בבא בתרא בהשמטות
ומלואים ל"חדושים" שבסוף הספר שכתב שם לפרש הסוגיא
דריש פרק חזקת הבתים וזה לשון קדשו: -

"מנין לחזקה ג' שנים? כלומר מנין אם החזיק שלש שנים או
מחזיקים אכילת הפירות בשלשת השנים **בסיבה מתמדת אחת,**
מפני שקם השדה באופן משפטי בחזקת המוחזק להיות שלו

ולכך אכל את הפירות, דלמה [א"ה: לכאור צ"ל: דלמא] יש לתלות
אכילת הפירות שבכל שנה ושנה בסבה אחרת ואין כאן חזקה
כלל? ומשני דבר זה אנו למדים משור המועד, מה שור המועד
כיון שנגח ג' נגיחות לא תלינן כל נגיחה ונגיחה מנגיחותיו
בסיבה מיוחדת וארעית, אלא מחזיקים כל נגיחותיו בסבה אחת
קבועה שהשור הוא נגחן ודרכו בכך ונפק מחזקת תם ונמצא
מועד, הכא נמי שהמחזיק הי' אוכל פירות השדה במשך שלש
שנים, אין אנו תולים אכילתו של כל שנה ושנה בגורם אחר, אך
נקטינן שהמחזיק הי' אוכל הפירות מכח מתמיד וקבוע, היינו
שהשדה קם לו ואת שלו הי' אוכל".

ושם בשולי הגליון כתב ה"חזון יחזקאל" בהאי לישנא: -

באור זה מוכרח הוא בסוגית הגמרא בחגיגה [דף ג' ע"ב] דפריך
שם לרב הונא דאמר "עד שיהו כולן בבת אחת - היכי דמי?
דעביד להו דרך שטות [כלומר מבלי שום צורך] אפילו בחדא נמי,
ואי דלא עביד להו דרך שטות [היינו שעשאם לצורך] אפילו כולו
נמי לא? לעולם דקעביד להו דרך שטות [מבלי שום צורך הניכר אבל
יש לתלות ולומר] והלן בבית הקברות אימור כדי שתשרה עליו רוח
טומאה הוא דקא עביד. והיוצא יחידי בלילה אימור גנדרפס
אחדיה. והמקרה את כסותו אימור בעל מחשבות הוא. כיון
שעבדינהו לכולהו הוה להו כמו שנגח שור חמור וגמל ונעשה
מועד לכל", כלומר כשם שגבי מועד לא תלינן כל נגיחה ונגיחה
מנגיחותיו בסבה מיוחדת אצל כל מין ומין [דאז לא הי' נעשה מועד
לכל] אלא תלינן כל נגיחותיו בסבה אחת היינו בשור הנוגח שהוא
נגחן ודרכו בכך ונעשה מועד לכל, כמו כן היכא דעביד לכולהו
אין תולים כל מעשה משלשה המעשים המשוונים כל אחד מהם
בסבה אחרת שנפרטו בסוגית הגמרא [ולא דמי ליוצא יחידי בלילה
"תמיד" שאמרינן לרב הונא אימור גופו נתחמם ויצא לאויר, דהתם מהות
הסבה לכל יציאותיו היא אחת], אלא תלינן כל הני עובדות בסבה
אחת בזה שהוא שוטה ודרכו במעשים תעתועים, וכי עבוד
לכולהו הוחזק שוטה למפרע מעת שיצא יחידי בלילה, או מעת
שלן בבית הקברות, כדמשמע שם מסוגית הגמרא [ראש דף ד']
דאי נקטינן שם כלישנא קמא של האבעיא שבמקרה כסותו לבד
הוא דהדר ביה רב הונא, אבל ביוצא יחידי בלילה ולן בבית
הקברות אין מחזיקים אותו בשוטה עד שיהו כולן בבת אחת
והיינו עד שיהיו שלשתם בו, א"כ מאי אהני לן שני אלה שיצא
יחידי בלילה ולן בבית הקברות הלא במקרה כסותו לבד הוחזק
שוטה? אלא ע"כ שלדבר זה אהני לן הני שני מעללי המשוונים,
שאפילו אם המעשה של קריעת הכסות היתה האחרונה, הוחזק
שוטה משעת המעשה הראשון שיצא יחידי בלילה [אך שור שנגח
אינו נעשה מועד למפרע לענין חיוב נזק שלם, דהתם "והועד בבעליו" בעינן
ליכא קודם] עכ"ל ה"חזון יחזקאל".

שאלו הלומדים שליט"א: כיצד ובאיזה אופן נעשה הוא פקח בחזרה?

תוס' [ד"ה דרך שטות] "בירושלמי בפ"ק דתרומות אומר סימני שוטה וכו' והמאבד מה שנותנין לו" וכו'.

אכן כאן בברייתא דילן לא נזכר זאת, ומדוע?

דף ד' ע"א

עוד בענין סימני שוטה

גמרא "איבעיא להו כי הוה הדר ביה ממקדע כסותו הוא דהוה הדר ביה דדמיא להא" וכו'.

זה לשון קדשו של המאירי: "שוטה האמור במשנה וכן בכל מקום ליפטר מן המצות ומן העונשין ושלא להיות קנינו קנין וממכרו ממכר הוא כל שהוא מוחזק בשוטה ואנו רואים בו שעושה איזה דבר דרך שטות, סימן מובהק שבו - המקדע את כסותו דרך שטות והמאבד מה שנותנין לו, אבל הלא בביית הקברות והיוצא יחידי בלילה אינם סימנים מובהקין - ואף בעושה אותם דרך שטות, שהיוצא יחידי אימור גנדספוס אחדיה" וכו', עכ"ל המאירי

בספר "דרכי תשובה" [י"ד סימן א'] נקבצו ובאו שם הלכות גדולות בדיני שוטה וסימניו, ולהלן כמה דינים מתוך האמור שם:

הביא שם [בס"ק קנב] בשם ה"שמלה חדשה", דהני סימני שוטה לאו דוקא, אלא אפי' עושה דבר אחר דרך שיבוש וטירוף הדעת ה"ז שוטה, ולא נקטו חז"ל להני סימנים כי אם לדוגמא, דלא תימא דדוקא ההולך ערום בשוק וזורק אבנים זה נקרא שוטה, אלא אף שלא משבש כ"כ חזקתו שוטה, וכן המשתגעים ביותר כולם בכלל שוטים. וכיוצא"ב הביא שם בשם ספר "דעת תורה", דהנך סימנים שבש"ס נאמרו היכא שמדבר כהוגן ככל אדם ובאים להוכיח ממעשיו שהוא שוטה, דבזה נקטינן דהנך ד' סימנים המה מוכיחים שהוא שוטה, אבל היכא דאנו רואין שמדבר בבלבול ובשגעון לכ"ע דינו כשוטה, וא"צ להוכיח מסימנים אלו כלל.

תו כתב שם [בס"ק קנד]: "עיין בס' שו"ת אור הישר ושו"ת אור ישראל, אשר שניהם לדבר א' נתכוונו **בענין הגט מקליווע** שהיו מערערים עליו ואמרו שהי' להבעל סימני שוטה, ותמצא תשו'

כמה גאוני זמן ההוא שהאריכו כולם בעניני סימני שוטה, ומבואר שם דלזה הסכימו כל הגאונים בפה אחד דאם עשה איזה דבר אף שהוא שטות גמור כל שיש לתלות מאיזה טעם עשה שטות זה לא מחזקין לי' לשוטה", וכו', ע"כ.

דף ד' ע"א

בשיטת הרמב"ם דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא

גמרא "אלא טומטום ספיקא הוא מי אצטריך קרא למעוטי ספיקא".

ופרש"י: "בתמיה, למה לי קרא - מהיכא תיתי לן לחיוביה". ע"כ. ומד' רש"י הללו למדו האחרונים, דשיטת רש"י כשיטת הרמב"ם דס"ל דספק דאורייתא מן התורה לקולא, ורק מדרבנן הוא לחומרא.

והנה הראשונים [הרשב"א והר"ן בקדושין ל"ט] הקשו על הרמב"ם כמה קושיות, ואחת מן הקושיות היא מהדין של אשם תלוי, שחייבתו התורה קרבן על ספק אכילת חלב, ואם אית' דמה"ת אזלינן בספיקות לקולא א"כ למה חייב קרבן מספק?

ומפורסם בד' האחרונים בשם המהרי"ט [בשו"ת יור"ד סימן א'], דהרמב"ם ס"ל, דנדון זה אי בספיקות אזלינן מה"ת לחומרא או לקולא תליא באמת בפלוגתא דרבי אליעזר וחכמים אי חיוב אשם תלוי הוא דוקא בדאיקבע איסורא דהיינו בחתיכה אחת משתי חתיכות או אפילו בחתיכה אחת, דאמנם כן דלרבי אליעזר דס"ל דמחייב אשם תלוי אפילו חתיכה אחת, לדידי' גם הרמב"ם מודה דס"ל דמה"ת אזלינן בספיקות לחומרא, ואולם ס"ל להרמב"ם דרבנן דפליגי עלי' דר"א פליגי עליה בהא גופא, ואינהו ס"ל דמה"ת אזלינן בספיקות לקולא, ודוקא בחתיכה אחת מב' חתיכות דאיקבע איסורא בזה אזלינן לחומרא, ע"ש במהרי"ט, - ובאמת שכבר מבואר כן בדברי המאירי כאן בסוגיין, ע"ש.

ובעיקר שיטת הרמב"ם, כתב ב"חוות דעת" [סימן ק"י] דעד כאן לא פליג הרמב"ם על שאר הראשונים אלא היכא דכתב רחמנא **שב ואל תעשה**, אבל היכא דמזהיר קרא **בקום ועשה** כאן גם הרמב"ם מודה דספיקו לחומרא מה"ת, וטעמא דמילתא, משום דעיקר סברת הרמב"ם היא [לא משום דמספיקא תלינן לקולא], רק משום דהתורה דיברה על הודאות, אך לא על הספיקות, וכאשר אסרה התורה לא אסרה אלא את הודאי חלב, אך לא את הספק חלב. וכיון שכן, אם באנו לדון לגבי ספיקא דקיום מצות עשה, כאן הוא להיפך, דכאשר אמרה תורה שמחוייב לקיים מצוה,

הכוונה דמחוייב לקיים באופן של ודאי, ולא סגי בקיום מספק.
[ועי' "חדושי חתם סופר" ריש גיטין].

עוד בענין המקמץ והמצרף נחשת

גמרא "אחרים אומרים, המקמץ והמצרף נחשת והבורסי פטורין
מן הראי'".

בפשטות הכוונה, דנאמר כאן פטור גמור, דכל הנך דריחן רע
פטורין מן הראי'. ואולם ברמב"ם [פ"א מהל' חגיגה ה"ב] איתא
בהאי לישנא: "המקמץ, וכו', וכן המצרף נחשת וכו', והעבדנין,
אע"פ שהן מאוסין מפני מלאכתן, הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן
ועולין בכלל ישראל להראות". עכ"ל הרמב"ם. ולכאור' תמוה, דהא
בברייתא איתא דאחרים פטורין בכל הנך מן הראי'? ויש שם
בכס"מ ב' דרכים. א'. דמשמע להרמב"ם דרבנן פליגי עלייהו
דאחרים ומחייבי, ונקטינן כותיהו. והדרך השנית כתב הכס"מ
בשם המהר"י קורקוס, דסובר הרמב"ם, דאחרים לא ממעטי להו
אלא בעודם במאיסותם, מפני שאינם יכולים לעלות עם כל
זכורן, אבל כשיטהרו גופן ומלבושיהו, הרי הם כשאר כל אדם,
ע"ש בכס"מ.

וזה לשון קדשו של המאירי כאן בסוגיין: -

"המקמץ הוא המלקט צואת כלבים בידיו לעבד העורות,
והמצרף נחשת במקום מחצבו, והבורסקי, אע"פ שכל אלו ריחן
רע ואין עולין עם כל זכורך ר"ל עם כל העולין שהרי אין יכולין
להתחבר עם חבריהם, חייבים לעלות ולהקריב, שאין הלכה
כאחרים, ואדרבה, כל לרבות הוא ולא למעט, ויטהרו גופם
ומלבושם ויעלו, ואין צריך לומר בעל ריח הפה שאין חליו ניכר
לכל ואין חבריו בדלים ממנו" עכ"ל המאירי. והעירו הלומדים
שליט"א, דא"כ מדוע לא תירצה הגמרא דקרא אתי לדרבנן,
דס"ל ד"כל" לרבות הוא, ולא למעט?

אמר התלמיד הכותב: כאן סיפר הרב זצ"ל את מה שנדפס
ב"פניני רבנו הגרי"ז" עמוד מג, וכך נדפס שם: -

"ויזכרו לעלות לרגל עם כל ישראל אחיו..."

כמדומני שמעשה שהי' כך הי':

הי' זה ביו"ט אחד, בשעת קריאת התורה, כשאמר הגבאי "מי שברך"
להעולה לתורה, במנין שבבית מן הגרי"ז זיע"א, ואמר בנוסח הרגיל:
"ישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו ונאמר אמן",
והשמיט [מתוך שכתה] לומר "ויזכרו לעלות לרגל", ותקנו לו, והוסיף מיד
לומר: "ויזכרו לעלות לרגל ונאמר אמן".

ואז אמר לו רבנו הגרי"ז זצוק"ל: צריך לומר כך: "ויזכרו לעלות לרגל עם כל
ישראל אחיו", עפ"י דברי הגמרא בחגיגה דף ד' ע"א: "דתניא אחרים
אומרים: המקמץ, והמצרף נחשת, והבורסי - פטורין מן הראי', משום
שנאמר "כל זכורך" - מי שיכול לעלות עם כל זכורך, יצאו אלו שאינן ראויין
לעלות עם כל זכורך", וזה שמבשרים להעולה לתורה: שיזכרו ה' לעלות
לרגל עם כל ישראל אחיו, שזה תנאי בחיוב מצות ראי', שהי' יכול לעלות
עם "כל זכורך", עם כל ישראל אחיו... [נלשון הרמב"ם: "...ועולין בכלל ישראל
לראות", הל' חגיגה פ"ב ה"ב, ועיי"ש בכס"מ בשם הר"י קורקוס].

והדברים מאירים ושמחים וקילורין הם לעינים.

ע"כ מתוך "פניני רבנו הגרי"ז".

רש"י [ד"ה דבר אחר] **"פרט לבעלי קבין מפעמים נפקא כדאמרינן
לעיל, הלכך רגלים למעוטי מי שצריך משענת אחרת" וכו'.**

לכאור' משמע, דלפום דרשא קמא באמת עיקר הילפותא למעוטי
בעלי קבין הוא מקרא ד"רגלים", ועי' תוס' לעיל ג' א' [ד"ה
מפעמים] שכתבו דגם לפי דרשא קמא אי"ז אלא אסמכתא
בעלמא, ע"ש, וצ"ע.

בהא דחולצה פטור מן הראי'

גמרא "רגלים, פרט לחיגר ולחולה ולסומא ולזקן ולשאינו יכול
לעלות ברגליו".

מה ההגדרה של "חולה"? - הנה זה לשון קדשו של הרמב"ם
[בריש פ"ב מהל' חגיגה]: -

"נשים ועבדים פטורין מן הראי', חוץ מחרש ואלם ושוטה וקטן
וחגר וטמא וערל, וכן הזקן והחולה והרך והענוג מאד שאינן
יכולין לעלות על רגליהן, - כל אלו האחד עשר פטורין ושאר כל
האנשים חייבין בראי' וכו'. עכ"ל הרמב"ם. והא קמן בד'
הרמב"ם, דההגדרה של "חולה" לענין זה הוא מי שאינו יכול
לעלות על רגליו, [והוסיף הרה"ג ר' אליעזר גינסברגר שליט"א, דזה
מתאים היטב עם הילפותא דילפינן לה מ"רגלים"].

ובעיקר הדבר, הנה בירושלמי ילפינן להמיעוט דחולה מקרא
אחרנא, והוא מקרא ד"ושמחת". ופירש ב"קרבן העדה" שם,
דחולה אינו בכלל "ושמחת" משום דנפשו עגומה עליו [א"ה: ומה
דינו לענין המצוה דשמחת יו"ט?].

זה לשון קדשו של מרן הגרי"ז זיע"א בעמוד האחרון של הספר הנורא "חדושי מרן רי"ז הלוי" על התורה: -

"... ודבר זה שמעתי כמה פעמים מפי אאמו"ר הגה"ח זצ"ל, כי יום הדין הגדול הוא סוף כל החשבונות, כי אז יהי דו"ח כל הבריה וכל המעשים כולם, וכמדומני שאמר זאת גם על הא דתנן באבות ספ"ד ואל יבטיחך יצרך שהשאל בית מנוס לך שע"כ אתה נוצר וכו' וע"כ אתה עתיד ליתן דו"ח לפני ממה"מ הקב"ה, ואמר שזה קאי על יום הדין הגדול שאז הכל יבא במשפט ובזה סרה הבטחתו של היצר שהשאל בית מנוס לך להנצל מהעונש עכ"ד, עד כמה שנשאר בזכרוננו. וכו', ופ"א שמעתי עוד ממנו ז"ל שאמר, שעד יום הדין הגדול אי אפשר לשום אדם אף אם הוא צדיק ביותר לדעת סוף דינו, והביא ראיה ע"ז משמואל הנביא שאזל ואתיי למשה בהדי"א ל"ל דלמא ח"ו לדינא מתבעינא כדאיתא בחגיגה דף ד' יעו"ש, הרי שכבר הי' אז במחיצתו של משה רבנו ומ"מ הי' עוד מתיירא מן הדין, והיינו משום דרך ביום הדין הגדול הוא סוף כל החשבונות ואז יהי הבירור האחרון עכ"ד" עכ"ל"ק.

תוס' [ד"ה דליכא] "לא בעי למימר שיעיד לו שקיים הכל, דמנא ידע, והרי לא הי' בדורו?"

בח"א מהרש"א כתב עלה וזה לשון קדשו: "ולמאי דמסיק בפרק מי שמתו שהמתים יודעים, ניחא" עכ"ל"ק.

בדי הרמב"ם ד"עמוני ולא עמונית" הוא ה"למ"מ

שם "אלא הי' אומר כך וכך דרשתי ועשיתי מעשה בוא והעידני שכן למדת גם אתה".

מטו משמיי דכ"ק ה"אמרי אמת" זיע"א, שאמר לפרש, דיתכן דהכוונה להא דאיתא ביבמות ע"ו ב': "כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי, עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית" [עיי "אמרי אמת" לקוטים למסכת חגיגה].

והנה, יעוי' ב"חדושי מרן רי"ז הלוי" על התורה למגילת רות, [עמ' 146], שהביא את הגמ' הנ"ל ביבמות ע"ו: "כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי" וכו', וביאר הגרי"ז, דפירושא דכך מקובלני הוא, דלאו מקרא הוא דורש, אלא קבלה היא בידו מהלמ"מ דעמוני ולא עמונית וכו'. ושוב כתב הגרי"ז: וכ"ה להדיא בסמ"ג לאוין מצוה קי"ג וז"ל הסמ"ג שם וכן קבלו מב"ד של שמואל הרמתי והוא קבל דבר זה הלכה למשה מסיני עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית עכ"ל, שוב הראו לי [הדבר מפורש גם ברמב"ם פ"ב מהל' איסורי ביאה הי"ח דהך דעמוני ולא עמונית הוא הלמ"מ וכדברי הסמ"ג הנ"ל] עכ"ל הגרי"ז.

תוס' [ד"ה כן] "פירש רש"י דנפקא ליה מדכתיב רמוס חצרי דמשמע דהולך במנעליו, ותימה הוא דפרק הרואה מפ"י לי מדכתיב של נעליך".

צ"ב, מדוע העמידו התוס' הקושיא על רש"י, ואיך הי' אפשר לפרש בגמרא אחרת?

גמרא "הא מני רבי עקיבא היא דמרבי ליה לערל כטמא".

עיי' תוס', ועיי' מאירי.

גמרא "עבד שרבו מצפה לו לראותו - יתרחק ממנו".

וברש"י: "עבד שהוא חביב לרבו עד שרבו מצפה ושואף מתי יראהו - יתרחק מעליו".

גמרא "ולא יכלו אחיו לענות אלו כי נבהלו מפניו, ומה תוכחה של בשר ודם כך, תוכחה של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה".

בח"א מהרש"א כתב בהאי לישנא: "ואע"ג שלא אמר להן כלל יוסף מענין תוכחה, מ"מ היו יראים שיבא הוא אחר כך להוכיחם על מה שעשו לו, ונבהלו מפני הבושה שלא יוכלו לעמוד בתוכחתו" - ע"כ דרך הקדש דהמהרש"א.

ואולם ב"בית הלוי" עה"ת בפרשת ויגש, מבאר לפי דרכו שהי' כאן "תוכחה" ממש, וכל יהודי צריך לשבת עם עצמו לכל הפחות פעם בחיים וללמוד היטב ולחזור ולשנן את דבריו הנוראים של הביה"ל שם, כי כל זמן שיהודי אינו יודע את דברי ה"בית הלוי" הללו, הוא כבעל מום ממש!

גמרא "ומה שמואל הצדיק" וכו'.

מצינו בש"ס הקדוש: "יוסף הצדיק" [ברכות נ"ה ב' יומא ל"ב ב'], "בנימין הצדיק" [בזבחים נ"ד א', וע"ע בב"ב י"א א'], "משה הצדיק" [במשנה נדרים ל"א ב'], "שמעון הצדיק" [יומא ט' א' ל"ט ב' מנחות ק"ט ב'], ועיי' עוד ברמב"ם סוף הל' שכירות: "עקב הצדיק".

"יום הדין הגדול הוא סוף כל החשבונות"

גמרא "דאזל שמואל ואתייה למשה בהדיה אמר ליה דלמא חס ושולם לדינא מתבעינא קום בהדאי דליכא מילתא דכתבת באורייתא דלא קיימתיה".

והנה בספר אחד כותב, שמתו"ד התוס' דילן ולפי מה דמטו לפרש בשם ה"אמרי אמת" זיע"א כנ"ל, יהי מוכח בשיטת התוס' דפליגי בזה על הרמב"ם וס"ל דהא דאמרו שם "מקובלני" וכו' איז"ל הלכה למשה מסיני, רק ילפותא ודרשא דשמואל הרמתי גופי'.

שאלתי את אותו "בעל מחבר": וכי כך לומדים?...

גמרא "כי הא דרב ביבי בר אביי הוה שכיח גביה מלאך המות".

עי' מו"ק כ"ח א'.

גמרא "אמר ליה לשלוחיה זיל איתי לי מבית מגדלא **שיער** נשייא".

וברש"י: "אייתי לי מרים **מגדלא נשיא**", ולא נזכר תיבת "שיער". [ועי' ר"ח].

גמרא "ליהוי למנינא".

מה הפירוש?

דף ה' ע"א

רש"י [ד"ה מבעט ברבותיו הוה] "וכתיב וטוב לא יהי לרשע ולא יאריך ימים כצל - אשר איננו ירא מלפני האלקים, ותניא במסכת קדושין [דף ל"ג:] מורא זו איני יודע מהו, כשהוא אומר והדרת פני זקן ויראת מאלקין הוי אומר זו כבוד חכמים".

אמר התלמיד הכותב: כאן דיבר הרב זצ"ל את מה שנדפס במשמה"ל קידושין סימן נא, וכך נדפס שם: -

חומרת חיוב כבוד רבו [הפשט האמיתי לענין במנחות ס"ח ב' עפ"י קידושין ל"ג ב']

קידושין ל"ג ב' "אמר ר' אלעזר: כל ת"ח שאין עומד מפני רבו - נקרא רשע, ואינו מאריך ימים, ותלמודו משתכח, שנאמר "וטוב לא יהי לרשע, ולא יאריך ימים כצל, אשר איננו ירא מלפני האלקים", מורא זו איני יודע מהו, כשהוא אומר "ויראת מאלקין" הרי מורא זו קימה! ואימא מוראת רבית, ומוראת משקלות? ר' אלעזר "פני" "פני" גמר".

הרי נורא נוראות, רחמנא ליצלן, עונשו של מי שאין עומד מפני רבו, גם נקרא רשע, וגם תלמודו משתכח, וגם אינו מאריך ימים, רח"ל.

ולא רק מי שאין עומד מפני רבו, דהנה איתא בחגיגה ה' א': "הא ההוא תלמידא דהוה בשיבבתי דרבי אלכסנדר ושיכיב אדוטר [בעודו בחור, רש"י], ואמר: אי בעי האי מדרבנן הוה חיי, ואם איתא, דילמא מהן בקדושין

לא יאמין הוה? ההוא מבעט ברבותיו הוי", וברש"י: "רבי אלכסנדר הי' מכיר בו שלא הי' מן הקדושים, וכתיב וטוב לא יהי לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלקים (קהלת ח'), ותניא במסכת קדושין (לג:) מורא זו איני יודע מהו, כשהוא אומר והדרת פני זקן ויראת מאלקין (ויקרא י"ט) הוי אומר מורא זו כבוד חכמים".

הרי שמבעט ברבותיו, רח"ל, גם הוא איננו מאריך ימים כצל, רח"ל, מהאי קרא, ולכאן' הוא ק"ו ממי שאינו עומד בפני רבו, כל שכן מבעט ברבו, שלכאן' הוא יותר חמור.

ובמנחות ס"ח ב' "יתיב רבי טרפון וקא קשיא לי... אמר לפניו יהודה בר נחמי... שתק רבי טרפון, צהבו פניו [שמה' רש"י] של יהודה בר נחמי, אמר לו רבי עקיבא: יהודה [יהודה, שטמ"ק], צהבו פניך שהשבת את זקן, תמהני אם תאריך ימים! אמר רבי יהודה ברבי אלעאי: אותו הפרק פרס הפסח הי', כשעליתי לעצרת, שאלתי אחריו: יהודה בן נחמי היכן הוא? ואמרו לי: נפטר והלך לו".

ותמהני מאד מאד על מה שראיתי נדפס בספר אחד על הגמרא הקדושה הזו דברים שלענ"ד אינם נכונים כלל וכלל: שר' עקיבא "קללו שלא יאריך ימים, ויש לתמוה מאי כולי האי שמגיע לו מיתה בשביל זה, וכל ישראל יפסידו ת"ח כזה, הי' לו להוכיחו ולהזהירו שלא יעשה כן? וי"ל דאדרבה בשביל שהי' תנא ואדם גדול ובודאי יהי' ממנהיגי הדור ואלפי תלמידים ילמדו אצלו, וכיון שהרגיש בו מדה רעה זו שמתכבד בקלון רבותיו, ומדות קשה לעקור, חשש שהמדה הזאת תעבור לאלפי תלמידיו, ויהי' בוה תקלה לדורות, ולכן יותר נוח שימות, ולא יעביר מדות רעות לתלמידיו וכנ"ל בדברי מרן ז"ל [החזו"א אמונה ובטחון פ"ד סי' י"ד]. עכ"ל הספר.

ותמה אני: פה קדוש איך יאמר דברים כאלו?

הרי ברור כשמש שכשאמר לו ר' עקיבא ליהודה בן נחמי "יהודה צהבו פניך שהשבת את זקן תמהני אם תאריך ימים" — לא קלל אותו ח"ו, דאין זה סגנון של קללה ח"ו, אלא הפשט הפשוט הוא כמש"כ ב"עמק הנצי"ב" על הספרי פ' פנחס בפסוק "וביום הבכורים", שאמר לו ר' עקיבא שעל עבירה זו העונש הוא שלא יאריך ימים, רח"ל, כמבואר בקדושין ל"ג ב' שמי שאינו קם בפני רבו עליו נאמר "וטוב לא יהי לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלקים", וזה שאמר לו "תמהני אם תאריך ימים", שעל זה נאמר "ולא יאריך ימים", רח"ל, ולא רק מי שאינו קם בפני רבו, אלא כמ"ש בחגיגה ה' א' "אי בעי האי צורבא מרבנן הוה חיי... ההוא מבעט ברבותיו הוה", וכתב רש"י: "וכתיב וטוב לא יהי לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלקים", ותניא במסכת קדושין (לג:) מורא זו איני יודע מהו, כשהוא אומר והדרת פני זקן ויראת מאלקין הוי אומר מורא זו כבוד חכמים, עכ"ל רש"י הקדוש, והתכוון רבי עקיבא, כמובן, לעוררו לתשובה,

שע"ז ינצל מהעונש החמור הזה, שאין לך דבר שעומד בפני התשובה, והי' לו לבקש מחילה מר' טרפון, ולעשות כל מה שצריך לעשות כששבים בתשובה, עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלה עוד, ולא עשה כן, ולכן נענש, רח"ל, לא מפני קללתו של ר' עקיבא, שר' עקיבא לא קללו, ואין צריך לקללו, אלא רק להודיעו וללמדו לחזור בתשובה, אלא מפני מקרא שכתוב "ולא יאריך ימים", וכן הוא בש"ס הקדוש בעירובין ס"ג א' "תמה אני אם יוציא זה שנתו", שלא קללו אלא אמר בזה את העובדא: "כך מקובלני כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה", וכן ביבמות צ"ו ב' "תמה אני אם ימותו מיתת עצמן", וכן בע"ז י"ח א' "תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ס"ת באש", וכן באדר"נ כ"ה ג' "תמה אני עליך אם תמות מיתת עצמך... תמה אני על תלמידי הדור שמא יענשו מיתה לשמים", כל זה לא הי' קללות ח"ו, אלא שאמרו את הדין, והשומע הי' צריך להתעורר מזה ולחזור בתשובה.

ומרן החזו"א בדבריו הקדושים הנמצאים ב"אמונה ובטחון" פרק ד' סי' ט"ז [ויבאו לקמן בס"ד] לא כתב גזר דין מות ח"ו על הרב שאינו נוהג כאמור שם, אלא מעוררו שאין דרכו ישרה וצריך לחזור בתשובה ולהתייבב על הדרך הטובה.

אמנם ידי"ג הגרמ"ז שליט"א הראה לי את דברי החזו"א הקדושים בסנהדרין סימן כ' ס"ק י', שהאריך שם לבאר בקדשו את מה שמצינו בגמרות שקללו, והזכיר שם גם את הגמרא דילן דמנחות ס"ח ב', ועיינתי שם בס"ד, וכתבתי לו בס"ד, כדלהלן.

תודה רבה מאד מאד על שהאיר את עיני מדברי החזו"א סנהדרין סי' כ' ס"ק י'. והנה כל הגמרות שהביא שם החזו"א שקללו, וביאר שהי' עפ"י דין, מפני הולזול בכבוד התורה, ואילו נכנעו ועשו תשובה לא היו נפגעים מהקללה, וכיון שלא שבו, פעלה הקללה עד כדי מיתה רח"ל, ואין שם הבדל אם המקולל הי' כזה שראוי להיות תנא ומלמד לתלמידים, או סתם ההיא איתתא הנדרים נ' ב' "א"ל לבווי קאתית, ליהוי ההיא איתתא בשמתא, פקעה ומתה", וכאן ודאי דקללה עד כדי מיתה הוא לא כדי שלא ילמדו ממנה תלמידיה העתידים מדות רעות, דאיתתא דא לא קיימא להיות מלמדת לתלמידים, ומבואר דהעבירה עצמה דבזיון חכמים היא עצמה יש בה חומר של מיתה, ומותר לקללו בכך, כדביאר שם היטב החזו"א.

ולכאורה ראוי לדעת: מנלן החומר הנורא הזה דמיתה על עון בזיון תלמידי חכמים? וכמדומה שבוז האיר עינינו מאור הגולה זיע"א ב"עמק הנצי"ב" לספרי פ' פנחס בפסוק "וביום הבכורים", אשר שם איתא להעובדא דמנחות ס"ח ב' בר' יהודה בר נחמי ור' טרפון ור' עקיבא, וביאר שם הגנצי"ב זצוק"ל היטב ששורש דבר זה הוא מהגמרא בקידושין ל"ג ב': "אמר ר' אלעזר: כל ת"ח שאין עומד מפני רבו - נקרא רשע, ואינו מאריך ימים, ותלמודו

משתכח, שנאמר "וטוב לא יהי' לרשע, ולא יאריך ימים כצל, אשר אינו ירא מלפני האלקים", מורא זו אינו יודע מהו, כשהוא אומר ויראת מאלקך הרי מורא זו קימה", ומבואר שעונשו של מי שאינו ירא מהרב, ואינו עומד לפניו, הוא רח"ל אי אריכות ימים [ולא יאריך ימים כצל], והא דאמר ר' אלעזר "כל ת"ח" לכא"ו הוא מפני שבא לומר ש"תלמודו משתכח", וילפינן לה מ"וטוב לא יהי' לרשע", וכמו שפירש רש"י שם שטוב היינו תורה, וענין "תלמודו משתכח" שייך רק לת"ח, אבל הא ד"נקרא רשע, ואינו מאריך ימים" זה שייך בכל אדם, לא רק בת"ח, והא דחגיגה ה' א' דאי בעי האי צורבא מרבנן הוה חיי, ונסתלק בקיצור ימים מפני שמבעט ברבותיו הי', פירש רש"י שם ל"ג ב' שחסרון מורא רב עונשו שלא יאריך ימים, רח"ל, וכמדומה שזה הטעם שכל הנהו עובדות שבגמרא דמיתת החזו"א הנ"ל, וכל מי שחוטא ח"ו בבזיון חכמים, וגם אדם פשוט, שאינו מועמד להיות רב לתלמידים, אמרו עליו חז"ל שעונשו נורא מקרא ד"ולא יאריך ימים כצל אשר אינו ירא מלפני האלקים".

והנה בזמנו כתבתי שגם החזו"א לא יסכים לפרש הא דאמר לו ר"ע לריב"נ במנחות ס"ח ב' "תמיהני אם תאריך ימים" שהוא כדי שלא יעמיד תלמידים שאינם הגונים, וגם החזו"א באמונה ובטחון פרק ד' אות ט"ז לא חייב עונש מיתה להמלמד שאינו שלם במדותיו, והמלמד הזה עצמו אינו בגדר מבזה לחכמים, שהי' עליו החיוב מיתה דקידושין ל"ג ב', והא דאמר ר"ע לריב"נ שעונשו הוא אי אריכות ימים היינו מהא דקידושין ל"ג ב', מפני שזול בר' טרפון, וגם אם לא הי' תנא, ולא הי' עומד להיות רב לתלמידים, אלא אדם פשוט, שצהבו פניו שהשיב את הזקן, ג"כ זה הוא עונשו, רח"ל.

והנה כעת אתא מר ומתניא ביד', שאכן החזו"א עצמו הביא להא דמנחות ס"ח ב' וכרכה בהדי הנהו שעונשם הוא על בזיון חכמים רח"ל, ואינו ענין כלל וכלל להחזו"א ב"אמונה ובטחון" ד' ט"ז הנ"ל. ותודה רבה מאד על שהאיר עיני בזה. אם יש לי טעות בבקשה לתקן לי.

ודע ידידי אהובי יקירי שליט"א, שהנה כידוע משנים רבות נוהג כבוד מרן הישיש הקדוש ה"אבי עזרי" שליט"א לציין לעצמו בספרים שהוא לומד בהם מה שרוצה לזכרון תמידי ע"י שמקפל את הדף ההוא.

והנה כשהייתי פעם בביתו של מרן שליט"א, הוצאתי מארון הספרים את הספר הקדוש השייך לו "חזון איש אמונה ובטחון", עוד מהמהדורה הראשונה ממש, וניכר היטב בהספר שהרבה עיין בו, ובמקום אחד הדף מקופל, והוא בפרק ד' אות ט"ז הנ"ל, כלומר שדבר זה ציין לעצמו לזכרון לתמיד, וכפי הנראה מפני שענין זה שייך לו במיוחד יותר מכל הענינים שבספר, שהרי מלמד לרבים הוא, וכאן מלמדנו החזו"א איך צריך להיראות מלמד לרבים, והוא שליט"א מרגיש שהחזו"א מדבר אליו ומדריכו והוא לומד ממנו... נורא נוראות!!!

ע"י מש"כ בזה ב"בית הלוי" פרשת וישלח, וע"י "משמר הלוי" כאן.

גמרא "דבי ר' שילא אמר: זה הנותן צדקה לאשה בסתר דקא מייתי לה לידי חשדא".

ב"טורי אבן" דקדק, מה הוא הלשון "מייתי לה לידי חשדא", ומה עם הנותן בעצמו? וכתב בטו"א, דהאי לה לאו **אשה** קאי, אלא על **מעשה הנתינה** שנותן לידה, והכוונה היא, **שהנתינה הזו** שנותן לאשה בסתר מביאה את **שניהם** לידי חשד, ע"ש בטו"א כ"ד הקדו'.

גמרא "שאני בת רב חסדא דקים לי בגוה דבקיאה".

ע"י כתובות פ"ה א', [א"ה], ע"ע ביצה כ"ט ב': "אמר רב אשי הא דידן בשמי דרמב"ח ורמב"ח מרא דעובדא הוה, ואי לאו דחזיא מבי נשא לא הוה עבדא" ע"כ].

גמרא "והי' כי תמצאן רעות רבות וצרות" וכו'.

זהו הפסוק של מרן הרב שך זיע"א - ע"י בהקדמה ל"אבי עזרי" קמא נשים קדושה.

תוס' [ד"ה זה] "ועוד דאמרינן המלוה לעני בשעת דוחקו עליו נאמר אז תקרא וה' יענה".

מרגלא בפומי דמרן **הסטיפלר זיע"א**, דנכלל בזה נמי: בשעת דחקו של המלוה!

דף ה' ע"ב

גמרא "רב יוסף אמר ידו נטוי עלינו שנאמר ובצל ידי כסיתיך".

זה לשון קדשו של ה"טורי אבן": -

"ק"ל, למה נקט **רב יוסף אמר** דלישנא משמע דאתי לאפלוגי אדרבה, והא אין לו ענין להא דרבה. ונ"ל דגרסינן **אמר רב יוסף** ומילתא בפני עצמו היא" עכ"ל הטו"א.

ואולם ב"מרומי שדה" כתב עלה וז"ל קדשו: -

"הקשה הטורי אבן ז"ל, מאי שייך **רב יוסף אמר** דמשמע דאתי לאפלוגי אדרבה, וע"כ הגיה דצ"ל **אמר רב יוסף**, וזה לא נכון. אלא יש לפרש ידו נטויה עלינו, לא שהוא אינו משגיח ורואה אותנו, אלא ידו נטויה עלינו שאנחנו לא נראה כי הוא ית"ש המשגיח עלינו, ועל זה מביא הפסוק ובצל ידי כסיתיך מלשון מכוסה מן העין, - כך שמעתי בשם הגאון ר' ליב שפירא

"מן המפסידים היותר עיקריים היות מלמד לרבים בלתי שלם במדותיו, המחנך הבלתי שלם הפסדותיו כפולים, בצד אחד אינו יודע תורת המוסר ואינו יודע על מה להקפיד, ומשגגרם בהנהגות מגואלות ע"פ תורת המדות מבלי משים, ואף אם לקחו טוב ונכון, אחר שאין תוכו כבדו, אין דבריו נכנסים אל לב החניך, ולא עוד אלא שלומד ממעשיו יותר משיעוריו, והתיחסות הרב לתלמידיו דורשת תכונות תרומיות ומצוי המדות, וכאשר מיסר את תלמידו בביטוי גס וזעקת רוגז על העול אשר עשה, מתערב כאן רע וטוב, אם יש כאן תועלת תוכחה והחניך מתעורר על חטאו וגומר בלבו שלא לשנות חטא זה, יש כאן ענין רע שהחניך מתרגל בגסות ובקפדנות המקבל מרבו שרואהו משמש במגונות אלו בשעת תוכחתו, וגדול שימושה יותר מלימודה, והתלמיד מחקה תמיד את רבותיו, ועל הרוב גם התוכחה לקויה כשמתלווה עמה ממדות הלא טובות, וכאשר יתמיד החניך לעמוד לפני מחנך בלתי שלם יתמיד לנחול מדות הרעות מן המחנך, ובהיות המחנך מחזיק עצמו לאיש השלם, כליל מדות הטובות, וכל גנותות שעושה הן נעשות בגאווה ובוז, גם חניכו מתרגל בתענועיו לעשות תועבות על טהרת תרומה, והמחנך הזה יפרה וירבה תולדותיו כדמותו וכצלמו, ובהיות המחנך ריק מחכמת התורה בעמל ההלכה ונכשל על ידי זה בצללי התנגדות לבעל הלכה נוחל ומנחיל גם לחניכיו פרי עונו". עכ"ל החזו"א הקדוש.

גמרא "וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר".

מאי משמע "ממהר" - ע"י "חדושי מרן רי"ז הלוי" על התורה, בסוף הספר, ע"ש כל דבריו הקדו'. [א"ה: וע"י להלן י"ב ב' רש"י ד"ה למי: "שכל מעשה ארץ מתונים ומעשה שמים במהירות" וכו', ע"כ].

גמרא "אוי לנו ששקל עלינו הכתוב קלות כחמורות".

ולהלן בגמרא: "עבד שרבו שוקל לו שגגות כזדונות תקנה יש לו", וכתב ב"טורי אבן" שם וזה לשון קדשו: -

"נ"ל דלאו למימרא דעונש שוגג ומזיד שוים הם בידי שמים, דחלילה לקל מרשע ו-ש-ד-י מעול, ועוד דבהאי קרא לא רמיזא מזיד כלל אלא שוגג לחוד, דהא על כל נעלם כתיב דהיינו שוגג. אלא ה"ק שוקל לו ועונשו על השוגג נמי כמו שיש עונש במזיד, מיהו האי כדינו [א"ה: אולי חסרים כאן התיבות: "והאי כדינו"], - מזיד בעונש חמור ושוגג בעונש קל, מ"מ בשם "עונש" שוין ושקולין הן" עכ"ל הטו"א.

גמרא "מאי על כל נעלם, אמר רב זה ההורג כינה בפני חבריו ונמאס בה, ושמואל אמר זה הרק בפני חבריו ונמאס".

מקאוונא זצ"ל, וא"כ הוא חולק על רבה שפי' ביום ההוא לאפוקי בלילה היינו בחלום, ורב יוסף מפרש ביום ההוא בעת שנראה, לאפוקי בלא רואין כמו בלילה, דודאי אינו בהסתר פנים ח"ו עכלה"ק.

"אבדה עצה מבנים - נסרח חכמתם"

גמרא "כי קא ניחא נפשי דר' יהושע בן חנני אמרו לי רבנן מאי תיהוי עלן מאפיקורוסין, אמר להם אבדה עצה מבנים נסרח חכמתם, כיון שאבדה עצה מבנים נסרחה חכמתן של אומות העולם."

את הגמרא הקדושה הזו אמר לנו **מרן הסטייפלר זיע"א** אחרי ההלוי של **מורנו רבי משה שינפלד זצ"ל**, כאשר שאלנו אותו: **ומה יהי עכשיו?...** [היום הכל באַקע מעשיס!...], ועל כך השיב **הסטייפלר** עם הגמרא הקדושה דילן: **"כיון שאבדה עצה מבנים - נסרחה חכמתן של אומות העולם"**, [וראה בהרחבה ב"פניני רבנו הקה"י" חלק ראשון עמוד יט].

"יעל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק"

גמרא "שלשה הקב"ה בוכה עליהן בכל יום, על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק, ועל פרנס המתגאה על הצבור".

צריך פשט, מדוע בוכה הקב"ה על שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק, אדרבה, הי' לו לשמוח על כך? וכבר עמד בזה בח"א מהרש"א, ע"ש דבריו הקדו' בזה.

והס"ק הח"ח זיע"א בספרו הקדוש "תורת הבית" [פרק ה', בהגה"ה] כתב בזה וזה לשון קדשו: -

"ומה שחשבה הברייתא עוד שנים מי שא"א לעסוק בתורה ועוסק, ופרנס המתגאה על הציבור, צריך ביאור מה לו להקב"ה לבכות על מי שעוסק בתורה אף שא"א לו - וכבר עמד בזה בחדושי אגדות, אבל הדבר פשוט דבאופן הא' הקב"ה מצטער על עינוי נפשו - ובזה הוא מצטער על עינוי גופו, דהיינו דאם לפי עניו ודוחקו אינו יכול ללמוד ואעפ"כ הוא דוחק עצמו יותר מכחו ללמוד תורה, מתוסף אהבת הקב"ה אליו באין שיעור, וכלשון הכתוב במלאכי: כאשר יחמל איש על בנו העובד אותו, ומצטער כשרואה גודל דוחקו. ולהרחיב מצבו לפעמים אינו כדאי שרואה הקב"ה שאז יעזוב דרכו הטובה שלא יוכל לעמוד בנסיון עושר, או שא"א לשנות מזלו כעובדא דר"א בן פדת בב"מ, או זה הוא גופו לטובתו להגדיל שכרו מאד, אבל עכ"פ אין לאיש העוסק בתורה מתוך הדחק לדאוג ולהתעצב, כי הלא

הקב"ה בעצמו רואה אותו ומצטער הרבה ואם לא ירווח אותו מן הסתם כן הוא טובתו" עכלה"ק [וע"ש עוד בהמשך דבריו מה שמבאר שם לענין "פרנס המתגאה על הציבור", ע"ש].

גמרא "רבי הוה נקיט ספר קינות וקא קרי בגויה".

באיזה תאריך בשנה זה אירע? - לא נתפרש.

גמרא "נפל מן ידיה".

ע"י ח"א מהרש"א, דשלא בכוונה נפל הספר מידיה, ע"ש כ"ד הקדו'.

שם. "נפל מן ידיה, אמר מאיגרא רם לכירא עמיקתא".

ולולי הנפילה, האם לא הי' אומר זאת כאשר הי' קורא את הפסוק? - ע"י ח"א מהרש"א.

גמרא "כי הוו מיפטרי מיניה אמר להו אתם הקבלתם פנים הנראים ואינן רואין - תזכו להקביל פנים הרואים ואינן נראין".

ע"י ח"א מהרש"א.

גמרא "רב אידי אבוי דרבי יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא וחד יומא בבי רב, והוו קרו לי רבנן בר בי רב דחד יומא".

ואף שבודאי למד כל הדרך וקיים "ובלכתך בדרך", אכן בבית מדרש הוא לא הי' אלא רק חד יומא.

גמרא "כל העוסק בתורה אפי' יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה".

הרה"ג ר' חנוך ולר זלה"ה הראה בד' הר"ח שכתב בהאי לישנא: "כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה לשמה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה".

גמרא "וכי ארבעים שנה חטאו והלא ארבעים יום חטאו אלא לומר לך כל העובר עבירה אפי' יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה".

מטו בזה משמ"י **דמרנא הגר"ח שמואלביץ זיע"א** [והרה"ג ר' יצחק שיפמן זלה"ה טען, שרבי אייזיק שר זיע"א אמר זאת], דהנה לכאור, הרי עצם החטא של המרגלים נעשה ביום אחד, ומדוע נחשב זאת שחטאו במשך ארבעים יום? רק התשובה, שכל הארבעים יום הם הלכו במחשבה הזו [וא"כ, הכ"נ לגבי לאידך גיסא בהא דרב אידי, הפי' שבמשך כל הג' חדשים הוא הלך במחשבה ללמוד תורה. א"ה: ומי"מ **עוסק בתורה ממש** אין כאן אלא יום אחד בשנה, וצריך בירור].

רש"י [ד"ה הי' רגיל] "ונוסע מביתו אחר הפסח ולומד יום אחד וחוזר לביתו לשמח את אשתו בחג הסוכות".

ומה עם חג השבועות? - עי' ח"א מהרש"א.

רש"י [דה עד יגמל] "וכל שכן משילה למשכן".

מדוע הוא "כל שכן"? - לכאור' משום שמשילה למשכן הוא פחות דרך. והרה"ג ר' אליעזר גינסברגר שליט"א הוסיף עוד, דמירושלים להר הבית זוהי עליה, משא"כ משילה למשכן.

דף ו' ע"א

האם יש חיוב על"י לרגל בשילה

גמרא "והא שמואל דיכול לרכוב על כתיפו של אביו הוה".

מכאן דנו האחרונים לגבי השאלה האם יש חיוב על"י לרגל בשילה, עי' רמב"ן בפרשת סוף פ' ראה ועי' "חזון יחזקאל" [פ"א ה"ב].

גמרא "א"ל אבוא ולטעמין תיקשי לך חנה גופה מי לא מיחייבא בשמחה".

עי' על הגליון שהובא גירסא: "א"ל אביי".

והמהרש"א כאן מביא בשם הבעה"מ בפ"ק דר"ה שכתב בהאי לישנא: "מצאתי בספר מוגה א"ל אבוא ותקשי לך חנה גופה כו', וכן נראין הדברים שרשב"ג אביו של רבנו הקדוש הי' שהשיב לבנו כך, ואין זה מקום ראוי לאביי, שלא הי' בדורו של רבנו הקדוש ולא הי' משיב על דבריו עכ"ל ודו"ק" ע"כ.

גמרא "שחגיגה ישנה לפני הדיבור".

פרש"י: "קודם מתן תורה הקריבו שלמים בסיני" וכו'.

ולמה נקרא שמו "חגיגה"? - עי' רש"י בע"ב [ד"ה שחגיגה] מה שפירש בזה.

גמרא "חגיגה עדיפא דאית בה שתי אכילות".

ופירש רש"י: "מזבח ואדם". ואף דבאדם גופי' איכא אכילת כהנים ואכילת בעלים, מ"מ לא מיקרו ג' אכילות.

רש"י [ד"ה נשיאים] "בחנוכת המזבח הקריבו שלמים יותר מעולות דכתיב כל הבקר לעולה וגו' וכל בקר זבח השלמים וגו'".

צריך ביאור: למה נקט רש"י את הפסוקים של סיכום כל הקרבנות, ולא את הכתוב אצל כל נשיא ונשיא שהקריב י"ז שלמים וג' עולות, הרי שהשלמים היו מרובים יותר מהעולות? ובהמאירי כאן באמת כתב כך, וכן הוא ברבנו חננאל. למה אפוא דקדק רש"י להביא את הפסוקים המוקדמים של סיכום כל הקרבנות, ולא את הפסוקים המוקדמים האמורים בכל נשיא ונשיא? [אמר התלמיד הכותב: הרב זצ"ל ציין כאן, שהקושיא הזו כבר מלווה אותו במשך חמשה מחזורים... והדפיס את הקושיא במשמה"ל חגיגה קמא שיצא בשנת תשמ"ז. וראה זה פלא, שהנה במשמה"ל חגיגה החדש, בעמ' רסא, שאל זאת הרב מאנגלי זצ"ל מדנפשי' במכתבו, וראה עוד שם בעמ' רסב. ומה מפליא הדבר לראות שם להלן (בעמ' רסח), שהרב זצ"ל כותב מכתב לגאון אחד, ומביא שם את השאלה דילן, ומציין על כך: שאלו מאנגליה"!... והקב"ה אומר: ראו ברי' שבראתי בעולמי!].

ואגב אורחי' העיר הרב זצ"ל בהסיכום של קרבנות הנשיאים, דכך נאמר שם: כל הבקר לעלה - שנים עשר פרים, אילים שנים עשר, כבשים בני שנה שנים עשר" וגו', ולכאור' פתח הקרא ב"כל הבקר", ומסיים "באילים" ו"כבשים". וכמו כן להלן שם: "וכל בקר זבח השלמים, - עשרים וארבעה פרים, אילים ששים עתידים ששים כבשים בני שנה ששים", וצ"ב כנ"ל.

רש"י [ד"ה נשיאים] "אבל כבשי עצרת קרבן צבור ומתרומת הלשכה".

צ"ב, מה רוצה רש"י בהוספת שתי תיבות אלו האחרונות "ומתרומת הלשכה"? ומה הי' חסר אילו הי' כותב רק "אבל כבשי עצרת קרבן צבור", ולמאי איצטריך האי תוספת "ומתרומת הלשכה"?

וביאר בזה דודי הגה"צ בעל "תורת זאב" זצוק"ל, דהוקשה לרש"י, דלכאור' גם רא"י וחגיגה ישנם בציבור, וכמבואר ביומא נ"א א' דקרבן דאתי בכינופאי מיקרי נמי קרבן ציבור [ועי' או"ש ריש הל' חגיגה], ולכן ראה רש"י הק' צורך להדגיש שכבשי עצרת הם קרבן צבור מ"תרומת הלשכה", ר"ל קרבן צבור אמיתי, ולא רק דאתי בכנופאי, משא"כ רא"י וחגיגה דנהי דאתו בכנופאי אבל באמת קרבן יחיד הם, ולא קרבן צבור מתרומת הלשכה, אלא קרבן של יחידים דאתי בכנופאי, ובאמת הוא קרבן יחיד. - עי' כל זה במשמה"ל חגיגה [קמא] סימן יג. ושוב נמצא בס"ד, שכבר זכה בזה בספר "שיח יצחק" כאן. ועי' משמה"ל [החדש] עמ' רסג.

רש"י [ד"ה כללות] "ולא פי' מתן דמיהן הפשיטון וניתוחן של עולות" וכו'.

לכאור' ה"ה דלא נתפרש הקטרתן. [ועי' משמה"ל החדש עמוד רסט].

שם. "ולא פירש מתן דמיה" וכו'.

פי', דלא נתפרש כמה מתנות, אכן עצם דין הזריקה על גבי המזבח הא נתפרש שם בסוף פרשת משפטים להדיא "וחצי הדם זרק על המזבח", [הערת הרה"ג ר' חנוך ולר זלה"ה].

שם. "הפשיטן וניתוחן".

יפה העיר הרה"ג ר' אליעזר גינסברגר שליט"א, דלשיטת רש"י בחומש דפרשיות המלואים נאמרו קודם שנאמרה פרשת ויקרא, א"כ נמצא דאמנם כן דבסיני עדיין לא נתפרשו הפשיטן וניתוחן, אכן מ"מ כבר קודם שהוקם המשכן נתפרשו כמה דינים בפרשיות המלואים. והרה"ח ר' יהושע לאעפר שליט"א העיר, דדין "ניתוח" נאמר שם, אך לא דין "הפשט".

דף ו' ע"ב

רש"י [ד"ה ופרטות] "ובספר תורת כהנים דהיינו ויקרא נתפרשו כל הלכות קרבן וכן דברים הרבה".

איזה? לכאור' הכונה לשאר המצוות שלא בענייני קרבנות שנאמרו בחומש ויקרא.

תוס' [ד"ה מי] "דוקא מעולת תמיד קא מיבעיא ליה משום דעיקר הפשט כתיב בגופיה, אבל מעולת רא"י אע"ג דאמת הוא דטעונה הפשט, לא קשה לי מיד, כיון דלאו בגופי כתיב".

והלומד מתפלא: היכן נאמר בפרשת עולת תמיד דין הפשט? ויש כאן את דרך הקדש של המהרש"א, ויש את דרך הקדש של ה"טורי אבן". -

וזה לשון קדשו של המהרש"א: "אם כוונתם דבעולת תמיד שפיר קמבעיא ליה משום דהפשט כתיב בגופיה, זה אינו, דהפשט וניתוח לא כתיבי בעולת רא"י ולא בתמיד - אלא בעולת נדבה בפרשת ויקרא. ויש ליישב דה"ק דהפשט לא כתיב אלא בעולה - ובעולת תמיד כתיב דמקרי עולה - אבל ראייה לא כתיב כלל בגופיה דעולה הוא כדלקמן אתה אומר עולת וכו', וק"ל" עכ"ל המהרש"א. - הוא לא מצא אדוננו המהרש"א שום עצה אחרת איך לפרש את כוונת התוס', אלא לפרש דבעולת תמיד נהי דלא כתיב בגופי דין הפשט אבל הא מיהא כתיב בגופי דהוא "עולה", משא"כ בעולת רא"י שגם פרט זה לא כתיבא בגופי".

ואולם ב"טורי אבן" כתב לפרש וזה לשון קדשו: "ואע"ג דהפשט וניתוח גבי תמיד נמי לא כתיב אלא בעולת נדבה סתמא בויקרא, י"ל דהתם בויקרא גבי הפשט וניתוח דעולת נדבה גבי

בן בקר - בסיפא דקרא כתיב "וערכו", ודרשינן בפ"ב דיומא [דף כ"ז] וערכו שני בני אהרן ב' - הכהנים ב' - מכאן לטלה שטעון ששה, ופריך האי בבן בקר כתיב, ומשני על העצים אשר על האש אשר על המזבח - איזה דבר שנאמר בו עצים ואש ומזבח הוי אומר זה טלה, פי' טלה של תמיד של שחר שצריך בשבילו מערכה חדשה בכל שחרית וכדפי' רש"י שם, אלמא "תמיד" גבי הפשט וניתוח רמיזא, וה"ל כאילו נאמר גבי תמיד - כנ"ל לפי התוס', עכ"ל ה"טורי אבן".

רא"י חגיגה ושמחה - הי מינייהו קדיש?

גמרא "שלש מצות נצטוו ישראל בעלותם לרגל ראייה חגיגה ושמחה".

שאל הרה"ג ר' צבי הלוי גינואר [זלה"ה]: איך הדין באופן שאין מספיק מעות לקנות את שלשתם, הי מינייהו צריך להקדים?

כמה שיעור האכילה בשלמי שמחה?

רש"י [ד"ה שמחה] "להיות לו בשר לשובע שאין שמחת החג אלא בבשר".

ולא נזכר ברש"י שיעור כזית, רק "לשובע"? וכ"ה ברש"י להלן ז' ב', [בד"ה ישראל, ובד"ה והכהנים, ובד"ה אבל], ע"ש.

בעניין שלמי שמחה - האם יש חיוב "הקרבה"?

תוס' [ד"ה יש] "ובתוספתא גרסינן שהשמחה יש לה תשלומין כל שבעה, ולא בשתייה".

הנה, נחלקו רבותינו האחרונים, מה המהות של מצות "שלמי שמחה", ה"טורי אבן" כסדר אומר, שאין הכוונה שיש חיוב של הקרבה של שלמי שמחה, רק יש חיוב של אכילה, שבכל ימות החג מחוייב הוא לאכול בשר קדשים - [ונסתפק החזו"א, האם החיוב הוא פעם אחת ביום ופעם אחת בלילה, או פעם אחת ביממה והצ"ח כאן בחגיגה וכן בפסחים... כותב בפשיטות שסגי בפעם אחת ביממה] - ולכן, אם יש לו במשך כל ימות החג בשר קדשים של נדרים ונדבות וכיוצ"ב, אינו מחוייב כלל להקריב שלמי שמחה. אבל אם אין לו, מחוייב להקריב. [ואז יש מקום לחקור, האם יש על זה שם מיוחד של "שלמי שמחה", או שזהו "שלמים" בעלמא? והחזו"א זיע"א] [במכתב שנדפס בסוף "אבי עזרי" קדשים] מחזיק טובא מהשיטה הזו של ה"טורי"א, כמבואר שם באר היטב במכתבו הנ"ל.

וכנגד זה, ב"אבי עזרי" בהלכות חגיגה כתב שם קונטרס גדול להוכיח בדעת הרמב"ם דסובר שיש חיוב של הקרבה [חד פעמית] של "שלמי שמחה", ובמשך השנים נתגלה שכך היא שיטת

הצל"ח כאן בחגיגה ו' ב' ובהשמטה למסכת פסחים [עש"ה בצל"ח כ"ד הקדושים בזה], וכך סובר ה"אמרי ברוך" [על הטו"א, ב"אבני מלואים" כאן בדף ו' ע"ב], והוא כותב שם ה"ברוך טעם", שזהו ג"כ סוד שיח ד' התוספתא שהובאה כאן בתוס' דילן שהשמחה יש לה תשלומין כל שבעה, ונלאו כל חכמי לב להבין - מה הפירוש שיש לה תשלומין כל שבעה [וכי אפשר להשלים למחר את מצות ה"אכילה" של היום?], והכי הו"ל למימר: "שמחה **נוהגת** כל שבעה"? אך לפ"ז מובן היטב, דלגבי החיוב **דהקרבנה** שמחוייב להקריב פעם אחת שלמי שמחה, שפיר שייך דין תשלומין כל שבעה [ויתכן שדין זה שייך נמי בעצרת].

ואולם **החזו"א זיע"א** דוחה שיטה זו מכל וכל, והוא סובר, שאם יש באפשרותו לאכול בשר קדשים במשך כל ימי החג מבלי להקריב שלמי שמחה [כאן הוא אוכל "נדרים ונדבות" של זה, וכאן הוא אוכל "מעשר בהמה" של זה, ואם הוא כהן, יתכן שיש לו גם בשר חטאות ואשמות, או חזה ושוק של בכור], שפיר קיים בזה את המצוה דשלמי שמחה.

ועכשיו יש לחקור, לפי שיטת ה"אבי עזרי" שיש חיוב "הקרבנה", האם יהי' שייך בזה את הדין ד"כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין" ולא יוכל לקיים את החיוב דהקרבנה ממעות מע"ש או מבהמה שהופרשה לשם שלמים? ועל כך כותב שם ב"אבי עזרי", דאה"נ, שא"א לקיים מצות הקרבנה דשלמי שמחה לא בבהמה הנקנית ממעות מע"ש ולא מבהמת שלמים, מלבד **"תודה"** דבתודה שפיר יוכלו לצאת ידי חובת הקרבנה דשלמי שמחה, [כך יוצא לו שם לה"אבי עזרי"].

[**אמר התלמיד הכותב**: כאן פנה הרב זצ"ל אל אחד הלומדים שליט"א שעשה תנועת מחאה בידו למשמע ד' ה"אבי עזרי" שמחלק בזה בין תודה לשאר קרבנות, וכך אמר לו הרב זצ"ל: אמנם אני לא יכול לדרוש ממך שתדע את ה"אבי עזרי", אבל רש"י בזבחים אתה צריך לדעת!...] -

כי יש רש"י בזבחים צ"ט ב' שיש משם לכאן סייעתא גדולה לדברי ה"אבי עזרי", אתה הרי מלמד "דף היומי", אני מניח שאתה מלמד עם הרש"י לפחות... לא כמו השיטה החדשה - ללמוד דף בחמשים דקות... בלי הרש"י... עם כל הכייד הישיבתי... אני מניח שאתה לא ככה!..., ואז אמר הרב זצ"ל את מה שנדפס בזה בספריו הקדושים באיזהו מקומן (בהסימן בענין "שלמי שמחה") [וכדלהלן]: -

מכתב

בס"ד אור ליום ב' וילך כ"ט אלול תשמ"א ער"ה תשמ"ב

אל הוד כבוד הדרת גאון עוזנו רב רבנן מופת הדור מרן האבי עזרי שליט"א!

למדנו בעזהש"ת בשיעור [אור ליום ה' משת כ"א תמוז תשמ"א] בזבחים דף צ"ט ע"ב בברייתא: "מרבח אני את התודה שכן נאכלת בשמחה כשלמים, מנין לרבות את העולה וכו', מנין לרבות בכור ומעשר ופסח וכו', מנין לרבות

חטאת ואשם וכו'", וברש"י ד"ה נאכלת בשמחה: "יוצא בה ידי חובת שמחה, דכתיב בה שמחה וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת, ותודה שלמים איקראי".

ובפשוטו צ"ע: דהלא יוצאין ידי חובת שמחה גם בבכור ובמעשר בהמה וכהנים בחטאות ואשמות, וא"כ למה אמרו בברייתא "מנין לרבות בכור ומעשר וחטאת ואשם", ומאי עדיפותא דתודה מהם, ועמדו בזה המפרשים שם, בס' "שפת אמת" ובס' "עולת שלמה".

ואמרתי בס"ד בלימוד השיעור שלכאן מכאן סייעתא גדולה ומקור טהור למש"כ כבוד מרן שליט"א ב"אבי עזרי" הל' חגיגה בדעת הרמב"ם, שיש במצות שמחה שני חיובים: א. להקריב קרבן שלמי שמחה פעם אחת ברגל, וע"ז קאמרה התוספתא ש"יש לו תשלומין כל שבעה", שיוצא ידי חובת קרבן זה כשמקריב באיזה יום בימי הרגל. ב. לשמוח באכילת בשר קדשים שבעה ימים, וחיוב זה יוצא גם בלי הקרבנה, בנדרים ונדבות ובבכור ומעשר בהמה ובחטאות ואשמות.

ועל הדין הראשון של חיוב הקרבנה פעם אחת ברגל כתב מרן שליט"א שיוצא גם כשמקריב תודה, שבהפרשתה אמר שהרי זו תודה שאצא בה ידי שמחה.

וא"כ הלא דבר זה ממש מבואר בברייתא זו, שבוה עדיפא תודה משאר כל הקרבנות, בכור ומעשר וחטאת ואשם, ש"יוצא בה ידי חובת שמחה" [לשון רש"י הנ"ל], היינו ידי חובת הקרבת הקרבן שמחה [ולא רק ידי חובת אכילת בשר קדשים לשמחה], משא"כ בשאר הקרבנות אינו יוצא ידי חובת הקרבת הקרבן שמחה, כשיקריב בכור או מעשר בהמה או חטאת או אשם ע"מ לצאת ידי חובת הקרבת קרבן שמחה ברגל, אלא רק בתודה.

וביותר הדבר מדוקדק, דהנה כבוד מרן שליט"א מבאר שם בספר שיש בזה שתי ילפותות: בפסחים ק"ט מ"זובחת שלמים ואכלת שם ושמחת", ובחגיגה ח' מ"ושמחת בחגך" לרבות כל מיני שמחות לשמחה, דמהפסוק הראשון ילפינן לחיוב הקרבנה של הקרבן שמחה, ומהפסוק השני ילפינן לדינא דמצות שמחה כל שבעה באכילת בשר קרבנות.

והנה כאן בזבחים צ"ט ב' כתב רש"י על תודה ש"יוצא בה ידי חובת שמחה, דכתיב בה שמחה וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת, ותודה שלמים איקראי", הרי שמביא רש"י להפסוק דפסחים ד"זובחת שלמים" וגו', דמיני' ילפינן חיוב הקרבת קרבן שלמים לשמחה, [ולא להפסוק ד"ושמחת בחגך" דחגיגה דף ח'], ועל זה כותב רש"י שגם תודה איכללא בהאי קרא, דאע"ג דכתיב "זובחת שלמים ואכלת שם ושמחת", מ"מ גם "תודה שלמים איקראי", וכאילו מפורש בפסוק שמקיים מצות הקרבת קרבן שמחה בכל הנקרא שלמים, וגם תודה בכלל, דאיקראי שלמים, וא"ש היטב בעזה"י.

כך דברנו בס"ד בלימוד השיעור, והנני בשאלתי קמי כבוד מרן שליט"א אם ניתנים הדברים להיאמר,

כוח"ט לאלתר בספשי"ג

הנני לוי מחוה קידה קמי רבי

משה מרדכי הלוי שולזינגר

מיושבי בית המדרש "ירחי בלה"

זכרון-מאיר ת"ז

תשובת הוד כבוד מרן [שליט"א] זיע"א

בס"ד יום ה' צום השביעי שיהפך לששון ולשמחה [ג' תשרי] תשמ"ב
לכבוד ידידי ורב חביבי הרב הגאון המפורסם חריף ובקי נפלא מרביץ תורה
וכו' מוהר"ר משה מרדכי שולזינגר שליט"א
שלו' ורב ברכה עד בלי די

קבלתי מכתבו, ובו דברי תורה על מה שנאמר בספרי, ואינני יודע במה
להכיר לו טובה על ששם לבו לעיין בספר.

ובמה שכתב הביאור בזבחים לפי מה שכתבתי בספר המה משמחים, וזכות
היא לי מה שאני הגורם לזה, ואין לי כלום מה להוסיף על זה מה שנראה
בעיני שהוא נכון.

ואשאר בברכה מרובה בגמר חתימה טובה ונוכה להרמת קרן התורה
וישראל.

מנאי

אלעזר מנחם מן שך

ה"חזון איש" זיע"א כתב מכתב **לה"אבי עזרי" זיע"א**, ראשית כל
הוא אומר, שלומר שיש עוד מצוה של "הקרבה" מלבד המצוה
של "אכילה" זהו **"בל תוסיף"**! אין שתי מצוות, ישנה רק מצוה
אחת. ומלבד זאת הוא אומר: חסירה לנו אם כך "משנה", כי לפי
שיטתו של ה"אבי עזרי" הי צריך להיות לנו "משנה", ויש לו
להחזו"א ניסוח להמשנה! וכך הוא לשון קדשו של **החזו"א** -

אחדשה"ט וש"ת באה"ר.

מצות שמחה הוא רק אכילת בשר לפני השם, בין משלו בין
משל אחרים, ונוהגת כל ז', וזו היא מצות ושמחת, אבל אין חיוב
הקרבה בשביל שמחה, ואילו היה ב' מצוות בשמחה, היה הדבר
מפורש ומפורסם במשנה ובגמ', ואם במשנה ובגמ' לא הוזכרה
מצות הקרבה אנו מניין לנו, ובתורה כתיב שמחת ז' ימים וכולן
שווה, והקרבה ז' ימים ליכא גם הקרבת יום אחד ליכא, ותנן

ישראל יוצאין יד"ח כו' והגמ' ושלמי שמחה באין אף מן המעשר,
ובגמ' ו' ב' שלש מצוות נצטוו כו', וכי זילא היא כל כך מצוה
דאוריתא שיש בה תלין של הלכות להעביר עליה בשתיקה, **אילו**
היה מצוה בהקרבה ואינה באה אלא מן החולין ואינו נוהגת כל
ז', כי אז היה בידינו משנה חדשה "שמחה כיצד, חייב להקריב
וחייב לאכול, מקריב יום אחד, ואוכל כל ז', זה שהוא מקריב
אינה באה מן המעשר וזה שהוא אוכל יוצא בנו"נ, הנשים חייבות
להקריב ואינן חייבות לאכול", וכן בר"מ היה הדבר מבואר באר
היטב, כדרך הראוי בביאור שרשי מצוה והלכותיה ודיניה, שאין
נוהגים בזה קימוץ ולא חישוך [ויש בזה משום לא יוסיף כמו שאין
לומר בשר עוף דאורייתא] וכולי וכולי, עכ"ל.

מרן הרב שך זיע"א הדפיס את מכתבו הנ"ל של **החזו"א** ב"אבי
עזרי" קדשים בסופו, והוא מקדים שם וכותב: -

"המכתב הזה של מרן **החזון איש** זצק"ל מוסב על מה שכתבתי
בפ"ב מהל' חגיגה ה"י, שהדפסתי בשנת תש"ג בחוברת "כנסת
ישראל" שיצא לאור בירושלים, ואז קבלתי ממנו מכתב זה,
וחזרתי ממה שכתבתי בזה - [וחזרתי ממה שכתבתי בזה!...] -

ואח"כ הראוני שגם הגאון ר' ברוך פרנקל זצ"ל בהגהות אמרי
ברוך על הטורי אבן בחגיגה ד"ח [ט"ס, וצ"ל ד"ן] - שכתב ג"כ
בדעת הרמב"ם כמו שכתבתי, ע"כ אני מדפיס עוד פעם את זה
וגם את המכתב, וירוח שמעתא" עכ"ל.

והנה איתא במנחות [צ' ב':] תנו רבנן: "ועשיתם אשה לה" —
יכול כל העולה לאישים יהא טעון נסכים, אפילו מנחה? —
תלמוד לומר "עולה". שלמים מניין? — תלמוד לומר "זבח".
תודה מניין? — ת"ל "או זבח". יכול שאני מרבה אף בכור ומעשר
ופסח וחטאת ואשם? — תלמוד לומר "לפלא נדר או בנדבה"
— בא בנדר ונדבה טעון נסכים, שאינו בא בנדר ונדבה אין טעון
נסכים, משמע להוציא את אלו. אוציא את חובות הבאות מחמת
הרגל ברגל, ומאי נינהו עולות ראייה ושלמי חגיגה? — ת"ל "או
במועדיכם" — כל הבא במועדיכם טעון נסכים, משמע להביא
את אלו".

ולא הזכירה הברייתא הזו גם את שלמי שמחה בכלל "חובות
הבאות מחמת הרגל ברגל"?

ולהשיטה דבעינן בכל רגל להקריב פעם אחת שלמי שמחה —
קשה טובא: מה נשתנה שלמי שמחה מעולות ראי' ושלמי
חגיגה, דשיירינהו לשלמי שמחה ולא כללינהו בהדי "חובות
הבאות מחמת הרגל ברגל"?

ויבנה בית המקדש, והרי בודאי **הראש ישיבה** יקריב שלמי שמחה? אז הוא אמר: מה זה נוגע מה שאני מחזיק לעצמי? אם **החזו"א** אומר שזה לא נכון, צריכם להגיד שחזרת!

וסיפר **מרון**: שהוא עמד פעם אצל **הבריסקר רב** בבית, ונכנס **הגאון האדיר רבי שלמה קרליץ זצוק"ל** [שהי בקי גדול בספרים] ואמר לי: **ר' לייזר**, הרי ה"ברוך טעם" בהגהותיו לה"טורי אבן" אומר כדבריהם! זכיתם לכוון לה"ברוך טעם"! נו, היכן הי' להשיג אז את הספר הקדוש "טורי אבן"? אצל **רבי איסר זלמן זיע"א** בבית, אזי הוא קם **ורץ** מהבית של **הבריסקר רב** אל הבית של **רבי איסר זלמן**, לראות האם אכן כתוב כך ב"טורי אבן", ואין הכי נמי, שכך כתוב שם.

המשיך **הרב שך** וסיפר: -

הייתי פעם באיזו חתונה שנתקיימה בעיר רמת גן [א"ה: כאן פנה **הרב זצ"ל** אל הלומדים ואמר: זה הי' בשמחת הנשואין של **הרמקול שעכשיו שמענו**... כי באותה שעה - בערב שביעי של פסח, תשס"ז - עבר הרמקול ברחובותיה של בני ברק ת"ו והכריז על ההלוי של **הגאון רבי אברהם יגל זצ"ל**, בנו של **מרנא רבי שבתי יגל זכר צדיק וקדוש לברכה**], והנה רואה אני את **מרנא החזו"א זיע"א** יושב שם על הספסל, שעון על המקל... נגשתי אל **החזו"א** ושאלתי: תוספות בחגיגה מביאים ירושלמי, שהירושלמי מקיש שמחה לחגיגה, שכמו שיש חיוב של חגיגה, כך יש חיוב של שמחה? [הוא לא הי' צריך להקדים שום הקדמות...] ועל כך השיב לי **החזו"א** בהאי לישנא: **אין כזה תוספות!**... [זה מרפסן איגרי...]

שאלנו: **ראש ישיבה**, יש כזה תוספות או אין כזה תוספות? והוא השיב: **איך אתם שואלים כזו שאלה? אם החזו"א אומר שאין, אז אין!!** התעקשנו, [זה הי' ביום הולדת ה-95, הוא זיע"א הי' אז עם כל הפרישקייט]: הרי אם **הראש ישיבה** אמר לפני **החזו"א** שכך כתוב בתוספות בחגיגה, אז הי' לו כזה תוספות? והוא השיב: **הי' לי כזה תוספות עד שהחזו"א אמר שאין כזה תוספות!**...

ועכשיו, הקונץ הוא, לאלו שלומדים "חגיגה" כמו שצריך, למצוא היכן נמצא התוספות המדובר?

הי' אז בדיחא דעתיה, והוא הראה לנו אז את ההקדמה שהוא כתב אז לקראת הדפסת המהדורה החדשה של ה"אבי עזרי", הוא אמר שיקראו את זה... מה שבן אדם כותב על עצמו סיכום של 95 שנים. וכך הוא כותב שם: -

"מה אשיב לה' על כל תגמולוהי עלי, מימי צעירותי שעבר עלי זמן ועידן בחוסר כל מה שאי אפשר לתאר מיום המלחמה הראשונה בשעת תרע"ד,

וגם להשיטה שיכול לצאת חובת מצות שמחה כל ימי החג באכילת בשר שאר קדשים מבלי שיקריב אפילו פעם אחת קרבן שלמי שמחה, מ"מ כשאין לו שאר בשר קדשים הלא חייב אז להקריב שלמי שמחה, וא"כ גם לשיטה זו משכח"ל קרבן שלמי שמחה, כשאין לו שאר קדשים לאכול מהם, ולמה שיירינהו מלמנותם בהדי "חובות הבאות מחמת הרגל ברגל"?]

ולשיטה זו לכאורה אפשר עכ"פ לדחוק ולומר דמ"מ לא פסיקא להו חיוב קרבן זה, דאפשר גם בלעדיו, ועל דרך שכתב הרש"ש הנ"ל דסוכה נ"ה ב'.

אבל להשיטה הראשונה, שתמיד יש חיוב קרבן שלמי שמחה בכל רגל, צ"ע טובא: אמאי לא הזכירה הברייתא הנ"ל לשלמי שמחה בהדי עולות ראיי' ושלמי חגיגה? [וכן הוא גם **ברמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות פ"ב ה"ג].

חפשנו הזדמנות להיכנס ולשאול את **הראש ישיבה זיע"א**, והנה בד' שבט תשנ"ג, בימים שאחרי כ"ט טבת תשנ"ג, יום הולדתו ה-95, הוא ישב ולמד בביתו עם חברותא, הוא עסק אז בענין אחר לגמרי, [כמדומה בפרק "תמיד נשחט"], נכנסנו אז כמה אנשים, תפסנו אומץ... ואמרתי: אנחנו לא רוצים להפריע ל**הראש ישיבה**, אנחנו רק מבקשים רשות מ**הראש ישיבה** לקרא כמה שורות בגמרא... [לא אמרנו שזה קשור עם הנושא של "שלמי שמחה" ועם הנדון שהי' בין **הראש ישיבה להחזו"א**, זה לא נימוס ככה לדבר, כך לימדו אותנו!] והוא אמר **הארי הזקן**: קרא! התחלנו לקרוא, קראנו בצורה רגילה... בקול רם, וכשהגענו לשורה גמרא הזו, הוא נתן צעקה - שכל מי שהי' נוכח שם באותו מעמד לא יוכל לשכח זאת: **כתוב כאן במפורש כמו החזון איש!!!!**... [הוא מיד תפס כאן את כל הענין...]

שאלנו: ולשיטת ה"אבי עזרי", איך יתרכו את הגמרא? והוא השיב: **אין מה לתרץ, כתוב כאן במפורש כמו החזון איש!**...

ואז הוא פתח וסיפר: אני יגיד לכם, [הי' אז בדיחא דעתיה], אני, במשך חדשים שלמים למדתי [ויגעתי] על הרמב"ם הזה, ויצא לי ברור בדעת הרמב"ם שיש חיוב **הקרבה** של "שלמי שמחה", ואילו ה"חזון איש" לא הסכים וכפי שכתב במכתבו, והוא סיפר לנו שהוא הראה את המכתב ל**הבריסקר רב זיע"א** - **והבריסקר רב** לא הגיב על כך שום דבר... והוא הראה גם ל**רבי איסר זלמן זיע"א** ואמר לו שהוא רוצה בחוברת הבאה לכתוב שהוא מתחרט וחוזר בו, ועל כך אמר לו **רבי איסר זלמן** שהוא אינו צריך לעשות זאת. שאלנו: וכי **הראש ישיבה** באמת חזר בו, והרי **הראש ישיבה** עד היום מחזיק שהן הן הדברים שנאמרו בסיני? אז מה הפירוש: "**וחזרתי ממה שכתבתי בזה**"? והשיב: מה שאני מחזיק לעצמי זה לא נוגע, אם **החזו"א** אומר שזה לא נכון, צריכים להגיד שחוזרים! אמרנו לו: הנה יבא משיח צדקנו בב"א,

והיכן מתבטל הק"ס? - להלן בע"ב, אחרי המשנה הבאה!

גמרא "ושאר כל ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה".

באיזה חובה מיירי הכא דיוצא ידי חובתו במעשר בהמה, האם דוקא בשלמי שמחה, או אף בשלמי חגיגה? - עיי' היטב ברש"י להלן [ד"ה ביו"ט] דמשמע להדיא דמיירי אף בשלמי חגיגה, ומאיך יעוי' ברש"י [ד"ה ושאר], ועיי' "מרומי שדה", וע"ש שהביא דהטור"א מפרש דמיירי לענין שלמי שמחה, וכתב דזה דלא כשיטת רש"י והרמב"ם [פ"ב מהל' חגיגה ה"ט], ע"ש ב"מרומי שדה" כל דבריו הקדו' בזה, ועיי' עוד ב"מנחת חינוך" [במצוה פח].

דף ח' ע"ב

גמרא "הפריש עשר בהמות לחגיגתו - הקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני".

כלומר, בחול המועד.

דף ט' ע"א

תשלומין בעולת ראי', תשלומין לברכת "שהחיינו"

במשנה "מי שלא חג ביו"ט הראשון של חג, חוגג את כל הרגל ויו"ט האחרון של חג".

ופירש"י: "מי שלא חג, שלא הביא חגיגתו ביום הראשון של חג". ואיך הדין לגבי **עולת ראי'**? - כתב ב"זבח תודה" כאן דה"ה בעולת ראי', וכדמוכח בביצה כ' ב', ע"ש.

ולשון קדשו של הרמב"ם בפירוש המשנה כאן: "רוצה באמרו חג ולא חג - הקרבת העולה והשלמים שהוא חייב בהן כמו שביארנו. ודע, כי חג השבועות אע"פ שהוא יום אחד, יש לו תשלומין כל שבעה, לאמרו בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות, ובאה הקבלה מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לו תשלומין כל שבעה". ע"כ.

ובשעה"צ [סימן תמג סק"ה] הביא את שיטת ה"חק יעקב", דכמו דלענין קרבנות יש לו תשלומין בעצרת כל שבעה, ה"ה נמי לענין **ברכת שהחיינו**, שאם לא בירכה בקידוש ולא במשך היו"ט, יש לה תשלומין כל שבעה. ועל כך כתב השעה"צ וז"ל קדשו: "ולענ"ד לא נהירא כלל, **שבדאי אם יעשה הזמן לרגל יעבור על כל תוסף, ואיך יברך שהחיינו על זה הזמן**, וגם בא"ר סימן תצ"ד מקשה עליו עיי"ש, וגם בפמ"ג כתב דלמעשה אין לנהוג כן" עכ"ל השעה"צ.

שע"י גזירת המלכות נגלו כל היהודים מערי ליטא, ולא ידעתי איפה ההורים שלי, שאני הייתי לבד בסלוצק ולא הי' לי קשר אתם, וכך עבר עלי כמה שנים, והסבל הי' רב... - [אחד מן המספידים היטיב להגדיר: הוא ישב שם בסלוצק, לא הי' לו לאכול! לא הי' לו לשתות! (הוא הי' מתבייש לבקש מאנשים לאכול), השערות שלו נדבקו זה לזה! הוא הי' עולה על הגג בכל יום שישי ורוחץ את הבגד שלו! ובמצב נורא זה הוא ישב ולמד מאתם פעם את מסכתא בבא בתרא! וכי הוא חלם פעם שהוא יהי' הרב שך?... שהוא יהי' רשכבה"ג...] - אבל ב"ה לא לפי מעשי, רק מחסדיו של הקב"ה, שהגעתי למצבי היום, [למה הגעתי? הגעתי לכך שאני רשכבה"ג?... שכל העולם כולו מצפה לשמוע מה הוא אומר? וכפי שצעק פעם הגר"ח קרייזוויט זצ"ל שמימות רב האי גאון לא הי' כזה ריש גלותא! וכאשר הוא מוציא משהו מפיו, כל העולם כולו - יהודים וגויים - שמים את האזניים לשמוע...]. - **שהגעתי למצבי היום**, [מה המצב שלו היום?], להסתופף בישיבה הקדושה היא ישיבת פוניבז'!!! ועלי רק לחזק את עצמי בתו", ולחזק אחרים, ושיתרבה כבוד שמים על ידי!!!

דף ז' ע"ב

תוס' [ד"ה עולות] "והרב רבי אלחנן והר"י מתרץ, דלא אמר בסמוך דנפיק בשלמי שמחה בנדרים אלא היינו היכא שהקריבום משום שמחה, אבל הביאום לשם נדרים לא נפיק רק משום הקדישם".

חידוש עצום כאן בתוס'! ועיי' "טורי אבן" מה שתמה בזה.

גמרא "וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין".

ובהג' הגר"א הגיה: "וכשהן באין אינן באין אלא מן החולין", - לכאור' כוונתו לכלול בזה נמי לנדרים ונדבות.

דף ח' ע"א

מוח' תוס' והרמב"ם בהא דחגיגת י"ד לאו דאורייתא

גמרא "אלמא קסבר חגיגת ארבעה עשר לאו דאורייתא".

עיי' תוס' דמשמע דמפרשי דהוא מדרבנן לגמרי, ואולם שיטת הרמב"ם דהכוונה היא דאי"ז חובה אלא רשות, אך מ"מ מצוה איכא אף מן התורה [עיי' רמב"ם פ"י מהל' ק"פ הי"ג ובפ"ב מהל' חגיגה ה"י ובלח"מ שם, ועיי' "מרומי שדה"].

גמרא "חזקי' אמר טופלין בהמה לבהמה".

ופשוט לכאור', דאין שום עדיפות לאכול דוקא מן הבהמה של החולין יותר מן הבהמה של המעשר, מאחר דכולהו שם חגיגה עליהן.

רש"י [ד"ה אכילה ראשונה] "**השתא סלקא דעתך** בהמה לעצמה" וכו'.

במשנה "עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו".

הלשון "אינו חייב באחריותו" צריך ביאור, דמה שייך כאן ענין חיוב אחריות? אכן באמת כך הוא לשון המשניות הקדושות בכמה דוכתי, יעוי' בכורות [י"ב ב']: "המפריש פדיון פטר חמור ומת, רבי אליעזר אומר **חייבין באחריותו** כחמש סלעים של בן, וחכ"א **אין חייבין באחריותו** כפדיון מעשר שני" ע"כ. ובתמורה [י"ד א']: "קרבת הצבור **אין חייבין באחריותו ולא באחריות נסכיהן**, אבל **חייבין באחריות נסכיהן** משקרב הזבח" ע"כ. וב"שיעורי רבנו משולם דוד הלוי" שם עמד בהערה זו, ע"ש. [ומצינו כן במשנה בעוד מקום...]. **והגאון ר' יעקב לב זצ"ל** כתב על כך באחד מספריו. ושוב נמצא בס"ד ב"מלאכת שלמה" כאן שכתב וז"ל קדשו: "ק"ק לע"ד, דנראה דשפיר טפי אי הוה תנא **אין לו תקנה** או **אין לו תשלומין**". והיא מציאה רבתא בס"ד. ועי' עוד בד' הטו"א שהובאו להלן.

"מעוות לא יוכל לתקון"

במשנה "על זה נאמר מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות".

זה לשון קדשו של ה"טורי אבן": -

"קשה לי, מאי ע"ז נאמר דקאמר - בכל המצות הקבוע להן זמן בעבר זמן ה"ל מעוות שאינו יכול לתקן. וי"ל, דמשמע להתנא, דהני תרתי דקאמר קרא דה"ל מעוות ואינו יכול לתקן וגם חסרון שאינו יכול להמנות דסיפ' דקרא - מיירי בחדא מילתא, והא ליתא אלא בחגיגה דכשעבר הרגל ולא הקריבו - **אע"ג שעדיין יכול לחייב להקריבו שהרי עובר עליו בכל תאחר בג' רגלים** וכמ"ש בסמוך - **מ"מ ה"ל מעוות שאינו יכול לתקן גבי מצות חגיגה** כיון שלא הקריבו בזמן חגיגה ברגל, ומ"מ עדיין מצות הקרבה דבהמה זו שהפריש ברגל לשם חגיגה עליו - להקריבה לשם נדבה, ואי המתין לה ולא הקריבה עד שמתה או נגנבה אינו חייב באחריותה **ופקע מצות הקרבתה מעתה לגמרי וה"ל חסרון שאינו יכול להימנות ג"כ באותה בהמה עצמה**, והיינו דתנן לישנא דלא חג בעבר הרגל **אינו חייב באחריותה** והא ל"ש לאחריות אלא בהפריש ברגל, והא הני תרתי גווי לא משכחת לה אלא בחגיגה לבד, - דאילו בכל המצוות הקבוע להן זמן עבר זמנו בטל מצותו לגמרי, אבל בחגיגה בעבר זמן חגיגה וה"ל מעוות אפ"ה מצות הקרבה לא נחסר בבהמה זו שהפריש בחג לשם חגיגה עד שמתה או אבדה דנתבטל לגמרי מצות הקרבה מבהמה זו -

אלא דק"ל דבגמ' דסוכה [ד' כ"ז] תנן ועוד אר"א מי שלא אכל ליל יו"ט ראשון של חג ישלים ליל יו"ט אחרון, וחכ"א אין לדבר

תשלומין וע"ז נאמר מעוות כו' וחסרון כו', והתם מאי תרי גווי איכא, דהא בלא אכל ליל יו"ט [ראשון] בטל מצותו לגמרי וא"כ מ"ש דלא נקט להאי קרא גבי שאר מצות דקבוע להן זמן" עכ"ל הטו"א.

ושאל הגר"נ אינפלד [זצ"ל], דלכאנ' איך יפרש הטו"א לפי דרכו את הברייתא דלהלן בע"ב: "מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל ק"ש של שחרית או ק"ש של ערבית, או שביטל תפלה של שחרית או תפלה של ערבית"? [ועי' היטב בד' המהרש"א בע"ב שהובאו להלן בסמוך]. [אמר התלמיד הכותב: אולי יש לפרש, דעיקר מה שהוקשה להטו"א הוא הלשון האמור במשנה (כאן וכן בסוכה כ"ז): "על זה נאמר מעוות לא יוכל לתקון". ועל כך הוקשה להטו"א "מאי ע"ז נאמר דקאמר" וכמדוקדק בלשון קדשו של הטו"א, משא"כ בברייתא בע"ב לגבי ק"ש ותפלה דשם באמת לא נזכר הך לישנא].

ובח"א מהרש"א להלן בע"ב, כתוב שם וזה לשון קדשו: -

"מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל כו' וחסרון לא יוכל כו', ונראה דבמלתא חדא מתוקם ליה האי קרא, מעוות שביטל ק"ש או תפלה - **שלא קרא ק"ש או לא התפלל כלל ביומו**, וחסרון גו' - **שהתפלל ביחידות בלא מנין עשרה**. ונקט תפלת שחרית וערבית וה"ה תפלת מנחה אלא דנקט ל' דומיא דביטול ק"ש דלא שייך רק שחרית וערבית. א"נ **לרבותא** נקט ל' הכי, דאפילו תפלת ערבית ושחרית דיש להם תשלומים **ביומו** - מ"מ מיקרי מעוות לא יוכל לתקון כיון דלא התפלל **בזמנו**, וכ"ש תפלת מנחה דאין לה תשלומין כי אם **ביום אחר** ודו"ק" עכ"ל המהרש"א.

ולשון קדשו של הרמב"ם [בפ"א מהל' חגיגה ה"ו]: "עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו, ועל זה **וכיוצא בו** נאמר מעוות לא יוכל לתקון" עכ"ל הרמב"ם, [ועי' בכל מה שצויין במקו"צ שם].

ובפ"ג מהל' תפלה ה"ח כתב הרמב"ם וזה לשון קדשו: -

"כל מי שעבר עליו זמן תפלה ולא התפלל, במזיד אין לו תקנה ואינו משלם, בשוגג או שהי' אנוס או טרוד משלם אותה תפלה בזמן תפלה הסמוכה לה" וכו'. ע"כ. והעיר הרה"ג ר' יצחק שיפמן [זלה"ה], דשם לא נזכר בד' הרמב"ם ש"על זה נאמר מעוות לא יוכל לתקון", וצ"ע.

במשנה "אם תאמר בגונב וגוזל" וכו'.

הא קמן במשניות הביטוי "אם תאמר"!

במשנה "ר"ש בן יוחי אומר, אין קורין מעוות אלא למי שהי' מתוקן בתחילה ונתעוות, ואי זה זה תלמיד חכם הפורש מן התורה".

גמרא "אי מדרבי יצחק דלמא לאפוקי מדשמואל דאמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו והא קמ"ל שאע"ג דלא הוציא בשפתיו".

נחלקו בדבר רש"י והרמב"ם, שיטת רש"י בקדושין [מ"א ב, ד"ה שכן], דהא דקדשים איתנהו במחשבה פירושו שאם גמר בלבו: שור זה עולה, הרי זה עולה. ואולם בשיטת הרמב"ם דקדקו רבנן בתראי ז"ל מלשון קדשו [בפי"ד ממעשה הקרבנות הי"ב], דגם אם גמר בלבו שזו עולה, אין הקרבן גופו נתפס בקדושת עולה, רק שהגברא מחוייב להביא עולה - עי' ב"אחיעזר" [חיו"ד סי' מ"ט אות ב'] ובספר "זכר יצחק" [סי' נא אות ג'] ובאיזהו מקומן בספרי "צפנת פענח" [נזירות פ"א ה"ג, ותרומות ד"ה 100 ובאמת, והשטמות 105 ד"ה אך לפה"נ, - א"ה: וראה מה שצוין עוד בזה ב"ספר המפתח" שם] שדקדקו כן בדעת הרמב"ם, ועי' עוד בד' המאירי בסוגיין, ועי' משמה"ל בכורות סימן נה.

נשבע לקיים את המצוה

גמרא "מניין שנשבעין לקיים את המצוה".

ופירש"י: "כלומר, מצוה שיהא אדם נשבע לקיים מצוה, כדי שימנה ויזדרז לקיימה". והוא מהגמרא בנדרים דף ח' ע"א ונחלקו בזה הראשונים, דעת הר"ן בנדרים שם דהשבועה חלה מיהא לענין מלקות ולא איתמעט אלא לענין קרבן, וכן דעת הבעה"מ בפ' שבועת שתים בתרא. אכן הרמב"ן במלחמות שם כתב, דשבועה לקיים את המצוה לא חלה כלל - לא למלקות ולא לקרבן. ובקצוה"ח [סימן ע"ג סק"ה] הקשה, לדעת הרמב"ן דלא חלה שבועה כלל, א"כ מאי זירוז איכא בשבועתו?

ובקה"י [נדרים סימן י'] הביא בשם המאירי בנדרים שם, דבאמת מקרא ד"להרע או להיטיב" נתמעט לגמרי מדין שבועת ביטוי דלא חל לא לענין קרבן ולא לענין מלקות, אלא דמ"מ היכא דלבסוף לא קיים את המצוה, עובר בזה משום שבועת שוא. וביאר בקה"י שם, דגדר שבועת שוא הוא שבועה של חנם שאין בה שום תועלת ואפילו אומר אמת, וכגון שנשבע על אבן שהוא אבן, דכיון דהדבר ידוע ואין תועלת בשבועתו לאמת הדבר, מקרי שבועת שוא, וה"ה נמי לגבי נשבע לקיים את המצוה, דאם לבסוף לא קיימה והוברר למפרע שהשבועה לא נתנה לו זירוז לקיימה, הדר הו"ל למפרע שבועה של חנם. [וע"ש כ"ד הקדו' בזה].

והקה"י גופי' כתב ליישב, דהזירוז הוא לפי שטבען של בני אדם דבמצוה שקשה עליהן לקיימה מחפשים הוראת היתר באופנים שונים ומשונים להקל על עצמן, ועל זה הועילה השבועה שפיר,

אמר התלמיד הכותב: כאן הקריא הרב זצ"ל ברגש את כל פרק כ"ד שב"נפש החיים" שער ד', שמתחיל בהקטע: "וכל כך הפליגו רז"ל בחומר ענשו של האדם שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, או שנה ופירש ח"ו, עד שכרתוהו ברוח קדשם מעולם הבא לגמרי רחמנא לצלן". וראה שם את כל דבריו הנוראים, ולבסוף, בסיום הפרק, כותב ה"נפש החיים" "ולזאת קראו ז"ל המקרא "מעוות לא יוכל לתקון" על תלמיד חכם הפורש מן התורה [משנה חגיגה ט' א'], שח"ו אין לו תקנה עולמית, הרחמן יתברך שמו יצילנו מזה וכל כיוצא בו" עכ"ל"ק.

איתא במדרש קהלת [פרשה א', אות טו]: "ד"א, מעות לא יוכל לתקן, אם [אין] אדם מעוות עצמו מדברי תורה, יכול הוא לתקן את עצמו. וחסרון לא יוכל להמנות, אם אין אדם מחסיר עצמו מדברי תורה יכול הוא עוד להמנות. משאדם מעוות עצמו מדברי תורה אינו יכול לתקן ומשאדם מחסר עצמו מדברי תורה, אינו יכול להמנות, כי הא דר' יהודה ור' אלעזר הוו תנין כחדא ונסב לר' יהודה אנתתיה וקדמיה ר' אלעזר שבעת ימים דמשתיתא - [פיי, דאף שבדאי שגם בשבעת ימי המשתה הוא למד, בכל זאת זה לא הי' באותה דרגה של הלימוד הרגיל שלן] - ועבר כמה שנים דימטי ביה, ולא מטא ביה, הוי וחסרון לא יוכל להמנות" ע"כ.

דף ט' ע"ב

גמרא "ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד".

עי' על הגליון מה שהובא שם בשם ה"חלופי גרסאות", וכ"ה בח"א מהרש"א, וע"ש כל דבריו הקדושים.

גמרא "מלמד שחזר הקב"ה על כל מדות טובות ליתן לישראל ולא מצא אלא עניות".

פירש הר"ח: "כדי שיהא לבם שבור, וכוונתם לשמים, ועיניהם תלויות לרחמיו וחסדיו" עכ"ל"ק.

גמרא "יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חיורא".

צריכים להבין כאן את עומק המשל.

דף י' ע"א

רש"י [ד"ה והערייות] "ערוה".

מה מחדש כאן רש"י?

גמרא "ומאי קושיא דלמא שאני מעילה דילפא חטא חטא מתרומה מה התם שלוחו של אדם כמותו אף כאן שלוחו של אדם כמותו".

כאן יש "טורי אבן"? ויש רש"י! ויש בזה מציאה רבתא בתוס' הרא"ש קדושין דף מ"ב!

הנדון של הטו"א והרש"ש הוא בזה: האם בתרומה יש שליח גם לדבר עבירה, וכגון בעושהו שליח להקדים תרומה לבכורים, או לתרום מהרע על היפה, דהטו"א פשיטא לי' דבתרומה אין שליח לדבר עבירה, והרש"ש טוען על כך: "ולדידי צ"ע, דכיון דילפינן חטא חטא למעילה מתרומה דיש שליח והתם א"א אלא ע"י עבירה - נחזור ונלמוד תרומה ממעילה דגם בה יש שליח לדבר עבירה, - והרי זה בא ללמד ונמצא למד", ע"ש כ"ד הקדו' בזה.

והמציאה הגדולה כאן היא, שבתוס' הרא"ש [קדושין מ"ב ב'] כתוב שם בהאי לישנא: -

"וא"ת ותיהדר תרומה ותיילף ממעילה דיש שליח לדבר עבירה ויתחייב משלח כשאמר לשלוחו להקדים תרומה לבכורים? וכ"ת הכי נמי, א"כ הווי שלשה כתובים - תרומה ומעילה ושליחות יד, ויש לומר, דלא דמי דכל מעילה בעבירה היא וכי מוקמינן בה שליחות בג"ש דחטא חטא ממילא יהא שליח לדבר עבירה, אבל תרומה דסתמא לאו בעבירה לא שייך למילף" עכ"ל התוס' הרא"ש, [וישנם הוצאות של התורא"ש שהקטע הזה אינו מופיע שם]. והא קמן שדעת התורא"ש כדעת הטו"א!

ובספר "פניני רבנו הגרי"ז" [עמ' סט] נדפס שם בס"ד כדלהלן: -

הנה בלימוד הרבים בס"ד מצאנו בתוס' הרא"ש בקדושין מ"ב ב' ששואל דניהדר ונילף תרומה ממעילה דיש שליח להפרשת תרומה אפילו באופן שהיא עבירה, ששלחו להפריש תרומה לפני בכורים, ותיירץ הרא"ש דשאני מעילה, שתמיד היא עבירה, משא"כ תרומה, שבאופן הרגיל של הפרשת תרומה היא מצוה, ולכן באופן של עבירה בהפרשת תרומה - באמת אין שליח לדבר עבירה, יעוי"ש בתוס' הרא"ש.

והא קמן שהספק הזה שנסתפק בו הארי החי זיע"א ב"טורי אבן" חגיגה י' ב' [אם יש שליח להפרשת תרומה באופן של עבירה בהפרשה, כגון במקדים תרומה לבכורים, או במפריש מן הרעה על היפה] כבר נפתח ברבנן קמאי ז"ל, ודעת הרא"ש שאכן בכי האי גוונא אין שליח לדבר עבירה.

ואמר א' הלומדים שליט"א ששמע שאומרים שמרן הגרי"ז זיע"א הי' עושה שליח להפריש תרומה"ע [באופן שהי' שאלה אם מותר להפריש] דממה נפשך: אם

דממ"נ, לפום טעותו שבודה מלבו שאין בזה מצוה או שאינו חיוב גמור, כבר הוא דבר הרשות, ושפיר חלה השבועה ויהא מוכרח לקיימה מצד השבועה. ומסיים שם הקה"י: "וזה קצת ע"ד דרוש - ושוב אמרו לי שכ"כ בספר בינה לעתים להגאון בעל גידולי תרומה ז"ל" ע"כ.

רש"י [ד"ה שאינה] "ורבי שמעון אמר מילתיה גבי מוציא את המת במטה לקוברו - בשבת".

תיבת "בשבת" קאי על הוצאת המטה, [ולא על הקבורה].

דף י' ע"ב

רש"י [ד"ה מלאכת מחשבת] "שהמלאכה חשבה בדעתו" - כך הגיה הרש"ש.

שם. "ולפי שסמך בפרשת ויקהל פרשת שבת לפרשת משכן אנו למדין מלאכת מחשבת לשבת".

ולא כתב רש"י שסמך בפרשת כי תשא המוקדם, ומשום דהתם בפרשת כי תשא לא נזכר הביטוי "מלאכת מחשבת". וכ"ה ברש"י ביצה י"ג ב' [ד"ה אלא] זבחים מ"ז א' [ד"ה מלאכת].

תוס' [ד"ה מלאכת], בישוב שיטת רש"י מהקושיות שהקשו עליו התוס' - עי' "חזון יחזקאל" [המסודר על סדר המסכת] שבת צ"ג ב'.

גמרא "לכדאמר לי' רב פפא לאבבי ממאי דהאי וחגותם אותו חג לה' זביחה דלמא חוגו חגא קאמר".

ואיך פירשו זאת בכל הדורות עד רב פפא?

שם "דלמא חוגו חגא קאמר".

ופירש"י: "להרבות שמחה". ולא נתפרש כיצד עושים זאת? ועי' תוס' [ד"ה חוגו].

גמרא "ומאי כהררים התלוין בשערה, דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן".

אם כך, מהיכן ילפי' לה באמת? - עי' מנ"ח [מצוה פח] שכתב שם [באות ד'] בתוך דבריו בלשון קדשו: "...ומבואר שם י' ע"א, דחגיגות כהררים התלויים בשערה, דהיינו שאינו נכתב בפירוש רק בודאי בקבלה הוא" וכו'. עכ"ל"ק.

פרק אין דורשין

במשנה "אין דורשין בעריות בשלשה".

בביאור השייכות בין המשנה הקדושה דילן להמשניות הקודמות פירש המאירי, דמכין דבמשנה הקודמת, "נתגלגל לבאר הדברים שאין דורשין אותן בפרסום - ונתגלגל בכך על יד מה שנתגלגלו עניני עריות במשנה אחרונה של פרק ראשון" - לכך מיירי במשנה זו "בענין הדברים שראוי להסתירם", ע"ש.

תוס' [ד"ה במעשה בראשית] **"פי' ר"ת הוא שם מ"ב אותיות היוצא מבראשית ומפסוק של אחריו"**.

ולהרמב"ם [בפיה"מ, ובפ"ד מהל' יסוה"ת ה"י] דרך אחר לגמרי בפשוט דין זה, ע"ש כ"ד הקדו'.

במשנה "אלא אם כן הי' חכם ומבין מדעתו".

ואיתא בגמרא להלן י"ג א': **"אבל מוסרין לו ראשי פרקים"**.

ולשון קדשו של הרמב"ם [פ"ד מהל' יסוה"ת ה"א]: **"אלא אם כן הי' חכם ומבין מדעתו נותנין לו ראשי הפרקים"**, ע"כ. ולשון קדשו בפיה"מ: **"אלא א"כ הי' כמו שאמרו חכם ומבין מדעתו, והוא שיתעורר מעצמו ויבין הכוונה מעצמו ולא יהי' צריך לפירוש אלא שרומזין לו הרמזים והוא סובר בהן סברתו ושקול דעתו, וזה ענין אמרם מוסרין לו ראשי פרקים, לפי שיש שם ענינים הרבה יתציירו בנפשות השלמים מבני אדם ואם פירש אותם אדם בלשונו ודמם בדמיונות - יתקשו ויצאו מן הכוונה"** עכ"ל הרמב"ם [א"ה: עי' היטב ברש"י להלן בגמ' ד"ה אלא], ולשון קדשו של הרע"ב: **אלא א"כ מכיר בו הרב שהוא חכם שאם ימסור לו ראשי פרקים יהי' הוא מבין השאר מדעתו"** עכ"ל הרע"ב. [וכ"ה בתפארי' שם אות ט'].

גמרא "אלא מעתה דכתיב איש איש כי יקלל אלקיו - איש איש אשר יתן מזרעיו למולך - הכי נמי".

ביאר ב"טורי אבן", דאין הקושיא דהתם נמי נידרוש הכי איש איש - תרי אין תלת לא, דמאי קושיא שאני, התם דסמין האי "איש איש" ל"לא תקרבו" דמשמע ג' ביחד לא יקרבו לגלות טעמי עריות, אבל ברכת ה' ומולך דלא כתיב בהו "לא תקרבו" לא שייך למדרשי הכי. רק הפשט בקו' הגמרא הוא, דהא התם לגבי ברכת ה' ומולך לא שייך למדרש הכי, אלא ודאי דלרבות נכרים אתי, וא"כ הכא נמי לרבות נכרים אתי.

מותר להפריש - ההפרשה תחול ע"י מעשה השליח, ואם אסור להפריש - כי אז הוא עבירה, ואין שליח לדבר עבירה, וכהשיטתו שהמעשה לא חל, ואין כאן הפרשה, ולא ילפא תרומה ממעילה דליהוי מועיל שליח בתרומה גם באופן דעבירה. [שוב נתברר שיש כאן טעות, ועצה זו היא של הרב דבריסק המהר"ל דיסקין זצ"ל, ולא של הרב דבריסק מרן הגר"ז זצוק"ל].

והא קמן שמבואר כן להדיא בתוס' הרא"ש קידושין מ"ב ב'.

רש"י [ד"ה שליח] נהי דבעל הבית פטור, **דכיון דנזכר, אנן סהדי דתו לא ניחא לי' בשליחותי' דהאיך, ומהשתא לאו שלוחי הוא** וכו'.

ובקדושין [דף נ' ע"א, ד"ה שליח] פירש רש"י בהאי לישנא: **"ובעל הבית פטור - דכיון שנזכר לא שגגה היא גביה" וכו', ע"כ.**

הפעם דהקדימו במשניות נגעים לאהלות

גמרא "נגעים ואהלות" וכו'.

העיר הרה"ג ר' פנחס הרמן [זלה"ה]: דבמשניות מצינו דהקדימו תחילה מסכת אהלות ורק אח"כ מסכת נגעים, ואילו כאן הקדימו נגעים לאהלות?

ורצה הרה"ג הנ"ל ליישב, דכאשר מזכירים בעלמא נגעים ואהלות, מקדימים "נגעים" שהם המוקדמים בחומש ויקרא בפרשת תזריע מצורע - ל"אהלות" שהם המאוחרים בחומש במדבר בפרשת חקת, ואולם במשניות שבאים לומר את **התושבע"פ** של נגעים ואהלות, שם מקדימים "אהלות" תחלה, ומשום דבאהלות איכא "הלכות מרובות" משא"כ ב"נגעים" דהלכותיהן מועטות, וכמבואר בסוגיין.

ושוב הראה הרה"ג הנ"ל, שהתוי"ט בפתיחה למסכת אהלות, הביא בשם הרמב"ם [בהקדמתו לפיה"מ] וזה לשון קדשו: **"הביא אחר כלים אהלות, וענינה לדבר טומאת מת, והקדים זאת המסכתא בשביל שהיא קשה מכל הטומאות"**. ע"כ. ובפתיחה למסכתא נגעים כתב התוי"ט בשם הרמב"ם בהאי לישנא: **"אחר אהלות הביא נגעים, וענינו שהוא מדבר מטומאת צרעת, שהמצורע יטמא באהל, ויש בו קצת דמיון מטומאת מת"** וכו', ע"כ.

רש"י [ד"ה דכתיב] **"דכתיב כי ינצו אנשים יחדיו" וכו'.**

תיבת "חדא" הוא ט"ס, דלשון הפסוק בפרשת משפטים: **"וכי ינצו אנשים"**, ולא כתיב שם "יחדיו".

גמרא "אלא הנהו מיבעי לי לרבות את הנכרים שמוזהרין על ברכת השם ועל ע"ז כישראל".

ע"י "טורי אבן" שהקשה, דהא בסנהדרין [נ"ו ב'] ילפי לה להא דב"נ מצווה על ע"ז מקרא ד"ויצו ה' אלקים", וע"ש כל דבריו הקדו.

"אין דורשין בעריות בשלשה"

גמרא "אין דורשין בסתרי עריות, מ"ט סברא הוא בי תרי כי יתבי קמי רבייהו חד שקיל וטרי בהדי רביה והנך תרי שקלו וטרו בהדי הדדי ולא ידעי מאי קאמר רבייהו ואתו למישרי איסורא בעריות". [ופירש: בסתרי עריות, שאינן מפורשות, כגון בתו מאנוסות ואת חמיו ואת חמותו דנפקי במס' סנהדרין מדרשא].

הרמב"ם [בפכ"ב מהל' איסור' ה"ז] הביא זאת לדינא, וזה לשון קדשו: "אין דורשין בסתרי עריות בשלשה, מפני שאחד טרוד בשאילת הרב והשנים נושאים ונותנים זה עם זה ואין דעתו פנויה לשמוע, ולפי שדעתו של אדם קרובה אצל עריות אם נסתפק לו דבר ששמע מורה להקל, לפיכך אין דורשין אלא לשנים כדי שיהי' האחד השומע מפנה לבו ויודע מה שישמע מן הרב" עכ"ל הרמב"ם.

ואולם ב"דרכי משה" [יור"ד סימן רמ"ו בסופן] כתב וזה לשון קדשו: "בחדושי אגודה [חגיגה ס"ו ב'] כתב בשם ראב"ה [חגיגה פ"ב סו"ס תתב]: **הא דאין דורשין בעריות בשלשה היינו בימי התנאים ואמוראים שהיו לומדים על פה, אבל אנו הלומדים דבר הכתוב אין לחוש עכ"ל, ואני מצאתי בספר הזהר פרשת אחרי מות סתרי עריות וטעמן על דרך הקבלה ושרומזין כולן על מעשה מרכבה, ולכן נראה לי שעל זה אמרו שאין דורשין בעריות וכו'.** ומיהו בתלמוד שלנו משמע שהדבר כפשוטו" עכ"ל הד"מ.

והנה בח"א מהרש"א כאן כתב וז"ל קדשו: "בעריות בשלשה כו', מוקי לה בסתרי עריות כו', פרש"י שאין מפורשות כגון בתו מאנוסות ואם חמיו עכ"ל, ולשון **סתרי** לא משמע כך, ומתוך **ספר ישן למדתי** לפרש סתרי ממש וסוד איסור עריות כגון סוד איסור אחותו דהשטן מונה את ישראל באיסורה - שהרי עולם בתחלת בנינו הי' שקין והבל נשאו אחותם ואין האדם דן בשכלו לאסור, וכן באיסור אחות אשתו אין אדם דן בשכלו - שמטתו של יעקב שלימה היתה ונשא אחות אשתו, והנך תרי דשקלי וטרי בהדדי ולא שמעו טעם סוד בזה מרבן ואתי למשרי איסורא בעריות כי האי, והשתא ניחא דהוה **סתרי עריות דומה ממש למעשה בראשית ולמעשה מרכבה שהם ודאי סודות ודברים נסתרים ממש**" עכלה"ק.

והנה, לא מכבר ראיתי באיזה ספר שכתב, שאדוננו המהרש"א מביא בהרבה דוכתי דברים שכתובים בזהר הקדוש, ומאיוזה טעם שהוא הוא לא מזכיר זאת אף פעם בשם הזה"ק, רק הוא כותב שמצא כן בספר ישן. והא קמן עוד דוגמא לכך, דמה שהביא הד"מ בשם הזה"ק, הביא זאת המהרש"א בשם ספר ישן!

בת אשתו שנולדה לאחר שגירשה וניסת לאחר

ואולם בדעת הרמב"ם חזינן דלא ס"ל כהאגודה, אלא ס"ל דאפי' בזמן הזה דלומדים הדינים מתוך הספרים, אעפ"כ איתי' להדין דאין דורשין בעריות בשלשה. ויתכן שטעמו של הרמב"ם משום דס"ל דגם האידנא עדיין יכולים להתעורר שאלות חדשות.

והרה"ג ר' אליעזר גינסברגר שליט"א הביא לזה דוגמא נפלאה, דהנה בשו"ת "אחיעזר" חלק אהע"ז [סימן יא] זה לשון קדשו בריש התשובה שם: -

"ב"ה יום א' ג' תמוז עת"ר

ע"ד אשר נשאל מאמעריקא באיש אחד שגירש את אשתו וניסת לאחר וילדה הימנו בת - ועתה רוצה הבעל המגרש לישא את בת מי שהיתה אשתו - אם יש בזה משום בת אשתו, וכת"ר פלפל בזה עפ"י התוספתא יבמות פ"ו וכו' וכו', וע"ש ב"אחיעזר" שהאריך בזה, והביא שכבר נסתפק בזה ה"ערוך לנר" ביבמות דף ט' ב' דאפשר דאיסור דבת אשתו לא הוה אלא באותה הבת שהיתה לה כשהיתה אשתו, אבל הבת שילדה לו אחר גירושין אינה אסורה לו משום בת אשתו, דכשהיתה אשתו לא היתה בתו וכשהיא בתו איננה עוד אשתו, וכתב שלא מצא דין זה מפורש.

והביא שם ב"אחיעזר" עוד, ד"כן העיר מזה הגרש"ש במהדורות לס' נתיבות עולם לדון אם נולדה אחת מהקרובות אחרי שנתגרשה אם אסורה עליו או אינה אסורה עליו, וע"ש בכל אריכות דבריו הקדושים, ולבסוף מסיק שם ה"אחיעזר": **"והנני חוזר לדבר השאלה בבית אשתו שנולדה לאחר שגירשה וניסת לאחר, דהוי ערוה ככל עריות שבתורה!"** עכ"ל ה"אחיעזר". ועי' ב"חזון יחזקאל" [ב"חדושים" לתוספתא יבמות ריש פרק שלישי] שכתב, דמד' התוספתא שם מוכח נמי דבנדון ה"אחיעזר" הנ"ל אסורה עליו משום בת אשתו, ע"ש.

והשתא, הא גם בזה"ז יוכל להיות, שהרב ידון עם אחד מהתלמידים בשאלה של ה"אחיעזר" הנ"ל, ואילו השנים האחרים ידונו זה עם זה בענין אחר, ולא ישמעו שהרב פסק בזה לאיסור, ושפיר שייכא להאי דינא דאין דורשין בסתרי עריות שאינן מפורשות גם האידנא שלומדים מתוך הספרים.

גמרא "גזל ועריות נפשו מחמדדת ומתאווה להם".

שאלו הלומדים שליט"א: מה כאן הכפילות?

והרה"ג ר' יצחק הלוי שולזינגר שליט"א [בן הגאב"ד דקרית אתא זצ"ל] ציין בזה להפסוק בפרשת בראשית: "וכי תאווה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל", וע"ש ברמב"ן שכתב: "ונתנה התאווה בעינים - והחמדה בשכל" ע"ש.

תוס' [ד"ה יכול] "וי"ל דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי".

כלומר, דבשני האופנים אסור, וכמבואר נמי ברש"י להלן [י"ב א': בריש העמוד].

דף י"ב א'

גמרא "כתנאי, אור שברא הקב"ה ביום ראשון, אדם צופה ומבית בו מסוף העולם ועד סופו דברי רבי יעקב, וחכ"א הן הן מאורות שנבראו ביום ראשון ולא נתלו עד יום רביעי".

ע"י ר"ח שכתב להדיא, דהנך חכמים פליגי אהך דרשא דלעיל דהאור שנברא ביום ראשון גזוז הקב"ה לצדיקים. [ועי' משמה"ל חגיגה החדש ע"י ער"ב].

גמרא "בשעה שברא הקב"ה את העולם הי' מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי".

ע"י ח"א מהרש"א.

גמרא "והיינו דאמר ר"ל מאי דכתיב אני קל... אני הוא שאמרתי לעולם די, אמר ר"ל בשעה שברא הקב"ה את הים הי' מרחיב והולך עד שגער בו הקב"ה ויבשו שנאמר" וכו'.

ע"י ר"ח שכתב כאן בהאי לישנא: "אלו כולן מדרשות הן ואין מדקדקין עליהן להשוותן למה שהדעת מתקבלת מהן" ע"כ.

דף י"ב ב'

רש"י [ד"ה להקדים שמים לארץ] "דאי לא כתיב את הוה אמינא כאחת נבראו אלא שאי אפשר לקרות שני שמות כאחת" וכו', וכ"ה בתוס'.

כאן יש את ה"טורי אבן" דמיתי לה הגרעק"א ב"גליון הש"ס" ברכות מ"א א' ע"ש. ועי' בהרחבה במשמה"ל שם [סימן קז].

גמרא "אוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה [הן] רואות, עומדות ואין יודעות על מה הן עומדות".

כלומר, רחמנות על כך שאינם יודעים... ואינם חושבים...

[אמר התלמיד הכותב: דכירנא, שפעם נכנס הרב זצוק"ל אל מעונו של אחד מגדולי גדולים שבדור זיע"א, ואחר כך, כשיצא, נפלט מפיו המאמר של חז"ל הקדושים דילן: "אוי להם לבריות שהן רואות ואינן יודעות מה הן רואות!..."].

גמרא "וחכ"א על י"ב עמודים עומדת שנאמר יצב גבולות עמים למספר בני ישראל".

ע"י "טורי אבן", דפשטי דקרא דגבולות עמים הן שבעים כמספר בני ישראל שירדו למצרים בשבעים נפש, ולפיכך לא משמע הך דרשא לשאר תנא.

"ואשי ישראל ותפלתם באהבה תקבל ברצון"

גמרא "זבול שבו ירושלים ובית המקדש ומזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן" וכו'.

ע"י ח"א מהרש"א, ומקור הדברים המה מהתוס' במנחות [ק"י א': ד"ה ומיכאל שצוין כאן ב"מסורת הש"ס"] וזה לשון קדשם: -

"ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן, - מדרשות חלוקין, יש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים, ויש מי שאומר כבשים של אש, והיינו דאמרין בשמונה עשרה בעבודה ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון, ויש אומרים דקאי אדלעיל - והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל" עכ"ל התוס' במנחות שם.

וזה לשון קדשו של הטור [באו"ח סימן קכ]: -

"ואשי ישראל וכו', אע"פ שאין עתה עבודה, מתפללין על התפלה שהיא במקום הקרבן שתתקבל ברצון לפני השם יתברך, ובמדרש יש: מיכאל שר הגדול מקריב נשמתן של צדיקים על המזבח של מעלה, ועל זה תקנו ואשי ישראל. ויש מפרשים אותו על מה שלמעלה ממנו, והכי פירושה: והשב העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל, ותפלתם תקבל ברצון תחלת דבר הוא" עכ"ל הטור. [והובא כל זה במשנ"ב סימן ק"כ בסופו, ומסיים המשנ"ב שם: "ועיין בט"ז שכתב דהפירוש האמצעי הוא המובחר מכולם, אבל הגר"א כתב שהעיקר כפירוש האחרון" ע"כ].

גמרא "כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום".

זה לשון קדשו של המאירי בע"ז ג' ב': "כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום, בשעה שהבריות שואלות אותו ומשיב כהוגן, וכל העוסק בתורה בעוה"ז נמשך עליו חוט של חסד לעולם הבא - על הדרך שביארנו למעלה" עכ"ל המאירי שם.

דף י"ג א'

במש"כ התוס' שרבי אלעזר הקליר הי' תנא

תוס' [ד"ה ורגל] "ובימינו מקדשים ע"פ הראייה - שמעולם לא יסד רק קרובץ מיום ראשון".

בתוס' רבנו יהודה [ברכות י"א א'] כתב, דמה שמצינו פיוטים מר"א הקליר ליו"ט שני, אי"ז מר"א הקליר עצמו, דהוא תיקן זאת ליו"ט ראשון, ע"ש כ"ד הקדו'.

בענין לפני עור

תוס' [ד"ה אין] "וי"ל דהכא מיירי אפילו היכא דאיכא עובד כוכבים אחר שרוצה ללמדו דליכא לפני עור" וכו'.

דקדקו התוס' בלשונם וכתבו: "דאיכא עובד כוכבים אחר" וכו', ומשום דאי ליכא שם אלא ישראל אחר שרוצה ללמדו, לא שרי, - עי' מל"מ [פ"ב מהל' מלוה ולוה ה"ב].

גמרא "א"ל לא קשאי".

פי' הר"ח: "כלומר, איני בן חמשים שנה".

רש"י [ד"ה גרבי שמן] "להדליק".

ובשבת י"ג ב' פירש רש"י: למאור ולמזונות".

דף י"ד ב'

רש"י ד"ה נפגע וד"ה יקר - שלא כהסדר לפנינו בגמרא.

תוס' [ד"ה נכנסו לפרדס] "כגון על ידי שם, ולא עלו למעלה ממש אלא הי' נראה להם כמו שעלו" וכו'.

ב"גליון הש"ס" ציין עלה: "עי' גיטין דף פ"ד ע"א תוס' ד"ה ע"מ שתעלי לרקיע", ע"כ. ושם בגיטין כ' התוס', אהא דמבואר שם בגמרא: "ה"ז גיטך ע"מ שתעלי לרקיע אינו גט" וזה לשון קדשם: "בהשוכר את הפועלים בסופו גרסינן אם נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט. ותימה, היאך יכול לקיימו, וי"ל, ע"י שם" ע"כ. [וגם שם צויין בגהש"ס להתוס' בחגיגה דילן], ולכאור' כוונת הגרעק"א לשאול כאן קושיא, דד' התוס' שם בגיטין אינם עולים

בקנה אחד עם ד' התוס' דילן, דכאן הא נקטו בפשיטות דא"א לעלות ממש למעלה ע"י שם.

גמרא "שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלביא" וכו'.

כיון שהזכירו את בן זומא, לכך מיייתי הכא להנך מימרות דבן זומא. ולכאור', וכי כאן הוא המקום היחידי שנזכר בן זומא? [א"ה: עי' ברכות י"ב ב' ושם נ"ח א'].

גמרא "בתולה שעיברה מהו לכ"ג".

כך היא הגירסא שלפנינו וכ"ה ברש"י ובתוס', אולם עי' בר"ח [שנדפס על הגליון להלן בדף ט"ז א'] שיש לו גירסא ודרך אחר לגמרי, ע"ש כ"ד הקדו'.

באיסור בתולה לכה"ג - האם תליא בהשרת בתולים

גמרא "בתולה שעיברה מהו לכ"ג, מי חיישנן לדשמואל" וכו'.

וכתבו התוס': "ופירש"י שהיא אומרת בתולה אני, ואי שכיחא דשמואל מהימנא". ומשמע, דאי הוי באמת כדשמואל, מותרת לכה"ג. וב"מרומי שדה" כתב עלה וזה לשון קדשו: "וקשה לי טובא וכי בעולה כדשמואל לאו בעולה היא, דאע"ג שבתוליה קיימין מ"מ בעולה היא? ולולא דבריהם הוי אמינא להיפך, אי חיישנן לדשמואל א"כ היא אסורה, דאע"ג שהיא בתולה מכ"מ ודאי נבעלה ולא באמבטי. או דלמא לא שכיחא הא דשמואל וא"כ באמבטי עיברה וכשרה, וע"ז השיב הא דשמואל לא שכיחא כו" עכ"ל הגאון הנצי"ב זיע"א, ובאמת שכבר דן בזה בהרחבה במל"מ [פי"ז מה' איסור"ב הי"ג - שציין לו בגהש"ס כאן], ומסיק שם דלדינא בודאי דכה"ג מוזהר על הבעולה אף שלא הי' שם השרת בתולים, דהא אפי' בנבעלה שלא כדרכה קיי"ל דחשיבא בעולה ואסורה לכהן, ובן זומא יסבור כהנך תנאי ביבמות נ"ט דס"ל לגבי נבעלה שלא כדרכה לא אסירא לכה"ג, וזה הטעם דשום אחד מהמחברים לא הביא את ד' בן זומא להלכה, ומשום דאנן קיי"ל דאפילו שלא כדרכה חשיבא בעולה וא"כ פשיטא דאין הדבר תלוי בהשרת בתולים, ע"ש כ"ד הקדו'.

דף ט"ו א'

גמרא "ואין בין זה לזה אלא שלש אצבעות בלבד שנאמר ורוח אלקים מרחפת על פני המים כיונה שמרחפת על בניה ואינה נוגעת".

עי' "טורי אבן" שעמד לבאר היכי ילפינן מהכא להשיעור דג' אצבעות, ע"ש. גם הק' הטור"א וז"ל קדשו: "מ"מ איני יודע איך

משמע ורוח אלקים מרחפת על פני המים לשיעור דבין מים למים" עכלה"ק.

גמרא "אפקוהו למיטטרון ומחיהו שתין פולסי דנורא".

וכתב עלה הר"ח: "ח"ו שיש עליו דין, אלא להראות לאלישע שיש לו אדון שהוא עליו" וכו' [ע"ש כ"ד הקדו].

גמרא "זכה צדיק נטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, נתחייב רשע נטל חלקו וחלק חברו בגיהנם".

מבאר בזה ה"בית הלוי זיע"א, שהמצוות מוסיפים בעולם ריח קדושה וגורמים שיהיו בעולם עוד מצוות! ולהיפך - בעבירות!

בירושלמי כאן יש הרבה יותר אריכות במעשה דאחר, וחלק הובא כאן בתוס' [ד"ה שובן].

דף ט"ו ב'

גמרא "כי נח נפשיה דאחר" וכו'.

וברש"י: "כי שכיב אחר".

גמרא "בכה ואמר רבי" וכו'. - בירושלמי איתא דזוהי אחת משש הבכיות דבכה רבי, ע"ש.

"אם דומה הרב למלאך הי - יבקשו תורה מפיהו"

גמרא "קשו קראי אהדדי, לא קשיא הא בגדול הא בקטן".

עי' בתוס'.

ולדינא, נפסק בשו"ע יור"ד [סימן רמ"ו ס"ח]: **"הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין למדין ממנו עד שיחזור למוטב" ע"כ.** [והוא מהרמב"ם ריש פ"ד מהל' ת"ת והטור].

ועל כך כתב שם הש"ך [בס"ק ח'] וזה לשון קדשו: -

"דין זה נלמד מפרק אלו מגלחין [דף י"ז ע"א] דשמתוהו לההוא צורבא מרבנן דאתחייב נדוי אע"ג דהוי צריכין ליה רבנן, משום דאמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן מאי דכתיב שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבקות הוא - אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו. -

וקשה, דבפרק ב' דחגיגה [דף ט"ו ע"ב] אמרי' ורבי מאיר היאך למד תורה מאחר והא"ר בב"ח אר"י מאי דכתב שפתי כהן כו',

אמר ר"ל ר"מ קרא אשכח ודרש הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי - לדעתם לא נאמר אלא לדעתי, קשו קראי אהדדי, ל"ק הא בגדול הא בקטן [פירש רש"י גדול היודע לזהר במעשיו יכול ללמוד תורה מפיו, ובעין יעקב פירש בשם החידושים בע"א] ואם כן הוי ליה להרמב"ם וסייעתו לחלק בין גדול לקטן? -

וי"ל, דסבירא ליה כמ"ש התוספות שם וז"ל: והא דריש פרק בתרא דמ"ק דשמתוהו כו' איכא למימר דקטנים הוי דגרסי קמיה וחיישי' דלמא מימשכי עכ"ל, **אם כן חזינן דאף בימי הש"ס היו קטנים, וכל שכן בזמן הזה שכולם נחשבים קטנים כמ"ש אם ראשונים בני אדם אנו כחמורים ולא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר, ואם כן בזמן הזה אין חילוק.** -

והגאון אמ"ו ז"ל תירץ, דס"ל מדקאמר ר"ל ר"מ קרא אשכח כו', משמע ר"מ ס"ל הכי ואנן לא קי"ל כוותיה, וכה"ג כתבו התוס' והרא"ש ושאר פוסקים בפרק קמא דחולין [דף י"א] גבי ר' מאיר לא אכל בישרא כו' ע"ש, והיינו דקאמרי התם בש"ס דקודשא ב"ה לא קאמר שמעתתא משמיה דר' מאיר הואיל וגמר שמעתתיה מפומיה דאחר עי"ש" עכ"ל הש"ך.

גמרא "א"ל השתא קאמר מאיר בני אומר" וכו'.

אמר התלמיד הכותב: כאן הביא הרב זצ"ל את ד' השטמ"ק בב"ק [דף נ' ע"א], ולהרחבת הדברים הנני להדפיס כאן בס"ד את מה שנדפס בספר "פניני רבנו אבי עזרי" [עמ' צא] מתוך ד' המספד שנשא הרב זצ"ל בשעתו על מרן הרב שך זיע"א: -

מעשה שנעשה בפרסום מאבד מערכו

לפני כשלש עשרה שנה, היה בב"ב רב אחד גדול בתורה ובשאר המעלות, שחלה רח"ל במחלה הנוראה, בצורה קשה מאד, וסבל יסורים גדולים רח"ל, והיו חייו תלויים לו מנגד, וביקש משנים מחביריו, שיבדלחט"א, גדולים בתורה ובידאה, שיכנסו אצל רבנו, ויאמרו לו, דהנה בב"ק (נ' ע"א) איתא בגמרא: "ת"ר מעשה בביתו של נחוניא חופר שיחין [לעולי רגלים בדרכים, רש"י] שנפלה לבור גדול, באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא, שעה ראשונה אמר להם: שלום, שניה אמר להם: שלום, שלישית אמר להם: עלתה, אמרו לה: מי העלך, אמרה להם: זכר של רחלים נודמן לי, וזקן אחד מנהיגו, אמרו לו: נביא אתה, אמר להם: לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך אמרתי: דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו זרעו, אמר רבי אחא: אעפ"כ מת בנו בצמא, שנאמר וסביביו נשערה מאד, מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה". ע"כ הגמרא.

והקשו התוס' (ד"ה דבר): "וא"ת אכתי מנא ליה, הא מת בנו בצמא", ותיירצו התוס': "דמ"מ באותו דבר עצמו לא היה ראוי להכשל", וזה שנפלה לבור זה נקרא אותו דבר עצמו, משא"כ מת בנו בצמא זה לא אותו דבר עצמו.

ובשיטה מקובצת שם כתב בשם רבנו ישעיה לרתך, דמה שאמר "כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו ורעו", הכונה כך השמעתו דבר זה לפני הקב"ה, והסכים הקב"ה לדברי, שכן דרכו של הקב"ה שמשכים לסברת הצדיקים שבדור, וכשמת בנו בצמא כבר מת ר' חנינא, והיינו דאף שהקב"ה יודע לבר את הסברא הזאת, אבל צריך שהצדיק שבדור יגיד את זה, ואז הקב"ה מסכים.

ומביא השטמ"ק ראייה לזה, מהגמ' בחגיגה (ט"ו ע"ב) "אשכחיה רבה בר שילא לאלהו, א"ל מאי קעביד הקב"ה, א"ל קאמר שמעתא מפומיהו דכולהו רבנן ומפומיה דר"מ לא קאמר, א"ל אמאי, משום דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר, א"ל אמאי, ר"מ רימון מצא תוכו אבל קליפתו זרק, א"ל השתא קאמר מאיר בני כך הוא אומר", וכי הקב"ה צריך לשמוע את הסברא מרבה בר שילא, אלא מוכיח מזה השטמ"ק שכך היא הנהגתו יתברך, שמשכים לסברת הצדיקים שבדור.

ולפי"ז אמר אותו חולה זצ"ל, שלפני שנים גרה אצלם דודה זקנה, שהיתה חולה שש שנים במחלה הנוראה, והם טיפלו בה במסירות עצומה, וא"כ הוא מבקש שרבונו יאמר לפני הרבנו של עולם את סברת ר' חנינא בן דוסא, שדבר שנצטער בו אותו צדיק, שהוא נצטער כ"כ לטפל בדודה הזקנה, יכשל בו, שהוא עצמו יסבול מדבר זה, והקב"ה מקבל סברת הצדיקים שבדור, וישלח דברו וירפאהו, ויקום מחוליו לאורך ימים ושנים טובים.

וחביריו שליט"א עשו את שליחותו, ונכנסו לרבנו זצוק"ל והציעו לפניו את כל הענין. רבנו לא נכנס לויכוח אם הוא כן הצדיק שבדור או לא, אלא ענה להם תשובה נוראה, שאף אחד לא מעלה על דעתו כזה רעיון של תשובה בכלל, הלא מרן הגרי"ז אמר שלד' לייזר יש ברק בראש, והוא רואה בכל ענין מה שאף אחד אחר לא רואה, והסיפור הזה דוגמא מוחשית לכך, שרבנו השיב תשובה כזאת שאף אחד לא היה מעלה בדעתו. הוא השיב, שאינו יכול לומר על המעשה הזה שטיפל במסירות נוראה בדודה דבר שנצטער בו אותו צדיק וכו', משום שהמעשה הזה חסר בחשיבותו, כיון שהוא מעשה מפורסם, כולם ידעו מזה, ומעשה שנעשה בפרסום, אין ערכו רב כל כך.

לא אומרים את זה כדי להרפות ידו של אף אחד, שמישהו ילמד מזה לא לעשות מעשה בפרסום, רק לקבל קצת מושגים בגדלות, גדלות מרקיעה שחקים, שמעשה שנעשה בפרסום, זה חסרון בערך של המעשה.

ע"כ מ"פניני רבנו אבי עזרי", וראה עוד ב"גיציץ דאורייתא" שב"שיעורי משמה"ל" ברכות בסופו, סימן כז.

גמרא "זמר יונוני לא פסק מפומיה".

עי' רש"י, ועי' ח"א מהרש"א דמפרש שעיקר החטא הי' במה שהי' זמר "יונוני" והי' בו מינות בזמר גופי, ע"ש כ"ד הקדו'.

גמרא "אמרו עליו על אחר בשעה שהי' עומד מבית המדרש הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו".

בח"א [מהרש"א] מפרש, וז"ל קדשו: "ר"ל שהיו עמו ספרי מינין, אלא כשבא לב"ה הי' מכסן בחיקו ושמרן מלהראותן בפני תלמידים שהיו בביהמ"ד, אבל לסוף מתוך טרדת לימודו שם שכח מלשמרן כשעמד ממקומו שהי' יושב ונפלו מתוך חיקו על הארץ לפני התלמידים שבבה"מ" עכלה"ק.

ובספר אחד כותב לפרש, שבצורה הזאת הוא הפיץ את אותם ספרי מינים... הוא לא נכנס ישר לבית המדרש והניח על השולחנות, רק עשה זאת בצורה כזאת מתחכמת שהיו הספרים "נושרים מחיקו"!

דף ט"ז ב'

גמרא "אמר [רבי] יהודה בן טבאי, אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים אין עדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנדון. אמר שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי, שהרי אמרו חכמים אין עדים זוממין נהרגין עד שיזימו שניהם ואין משלמין ממון עד שיזימו שניהם".

כאן יש פשט נפלא של אדמו"ר ה"חזון יחזקאל" זיע"א, וזה לשון קדשו [בתוספתא דסנהדרין סוף פרק ששי]: -

"וצריך עיון, הלא מדברי רבי יהודה בן טבאי "אם לא הרגתי עד זומם בשביל לעקור מלבן של צדוקים שהיו אומרים עד שיהרג הנדון" משמע שרבי יהודה בן שטח נמי סבירא ליה שאין עד זומם נהרג עד שיהיו שניהם נהרגים, ורק בשביל לעקור מלבן של בייתוסים שהיו אומרים עד שיהרג הנדון, הרגו מדין "בית דין מכין [מלקות] ועונשין [עונש מיתה] שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה, אלא כדי לעשות סייג לתורה" [מסכתין דף מ"ו ע"א] ואם כן מה חידש לו רבי שמעון בן שטח לרבי יהודה בן טבאי בהא דפריך שאנו ילפינן מקרא שעד זומם אינו נהרג עד שיהיו שניהם נהרגים, כל זמן שלא מצא פירכא שאין לדון באופן כזה למיתה על יסוד שבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה אלא כדי לעשות סייג לתורה? -

לכן נראה, שרבי שמעון בן שטח פריך ליה הכי: אמנם כן יש במיתתו של העד כדי לעקור מלבן של בייתוסין שהיו אומרים עד שיהרג הנדון, אבל יש בהריגתו של העד כדי להחזיק את

נקי וכן מדנשתטח על קברו על זה, ועי' עוד בערול"נ [מכות ה' ב].
ובהאי ענינא יש גם "תשובה" נוראה בשו"ת מהרש"ם חלק...

שם "ובערבי פסחים ברבי ירמי בר' אבא דאישתלי וטעים קודם הבדלה" וכו'.

ב"משך חכמה" פרשת שופטים [על הפסוק "לא תסור" וגו'] העיר
בזה על קו' התוס', די"ל דשאני התם באיסור טעימה קודם
הבדלה שאינו אלא מדרבנן - אם הוא שוגג לא קעבר על "לא
תסור" כל עיקר, ע"ש כ"ד הקדו'.

**בדי הנוביי והחת"ם שבדורות קודמים לא היו נוהגין
לקרות בבי שמות**

רש"י [ד"ה אבא אלעזר] "כך שמו".

הנה הנוביי [מהדו"ת אר"ח סי' ק"ג] וה"חתם סופר" [אהע"ז תנינא סימן
יח] כתבו, דלפנים בדורות הקודמים לא היו נוהגין לקרות בשני
שמות ששניהם שם העצם בבת אחת, עיין שם היטב בכל
דבריהם הקדושים, ומה דמצינו הכא **"אבא אלעזר"** אי"ז בגדר ב'
שמות, וכמוש"כ שם בשו"ת "חתם סופר" לגבי הא דמצינו **"אבא
שאו"ל"** **"אבא יודן"** **"אבא גורין"**, ועל כך כתב שם החת"ס: "מ"מ
נ"ל, מדלא מצאתי כן אלא עם צירוף אבא, יראה **שהוא שם אחד**,
כמו פדה צור גמליאל, אבא יודן רב של יהודים, וכדומה". ע"ש
כ"ד הקדו'. [א"ה: היום, צום עשרה בטבת, שנת השמיטה תשפ"ב, ראיתי
בס"ד ב"סליחות" לעשרה בטבת בסליחה "אבותי כי בטחו בשם אלקי צורי",
שכתוב שם בסידורים: "שם המחבר בראשי החרוזות **אברהם יצחק אפרים**",
ואולי לא נתנו לו את כל השמות בבת אחת, וצ"ע].

**תוס' [ד"ה לעשות] "ובפ' בתרא דר"ה פירש ר"י דנשים דידן אם
באות לעשות מצות עשה שהזמן גרמא ולברך עליהן אין ממחין
בידם" וכו'.**

זהו מנהג אשכנז, ודלא כשיטת הרמב"ם [בפ"ג מהל' ציצית ה"ט]
דס"ל דעל מצוות שהנשים פטורות אינן רשאות לברך עליהן [וכן
נחלקו בזה המחבר והרמ"א בסי' י"ז ס"ב].

שם "וכן משמע מהכא".

איך משמע? לכא' משום דאם איתי' דאינן מברכות א"כ ליכא
להו נחת רוח, אולם צ"ב בהא דמשני בסוגיין "דאמר להו אקפי
ידיכו", ואיך בירכו?

דף י"ז א'

תוס' [ד"ה רב אשין] "דיחוייא בעלמא" וכו'.

דעתם של הבייתוסים שהיו אומרים שאפילו עד זומם אחד
נהרג, דהא דסבירא לן שעד זומם אחד אינו נהרג עד שיהיו
שניהם נהרגים, היינו מקרא דכתיב והנה עד שקר העד ואמר מר
כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים [רש"י במסכת מכות דף ה' ע"ב
בד"ה שהרי אמרו חכמים], וכיון שדרש זה "שכל מקום שנאמר עד
הרי כאן שנים" אמרו חכמים, אין הצדוקים ובייתוסים מודים
בזה - ובהריגתו של עד אחד ימצאו חיזוק לדעתם המשובשת,
ולפי זה נראה יותר לשון הברייתא במכות "שהרי אמרו חכמים"
מלשון התוספתא "שהרי אמרה תורה" עכ"ל ה"חזון יחזקאל".
[ועי' ערול"נ מכות ה' ב].

גאולה דבית שני לא היתה גאולה גמורה

שם "אראה בנחמה" וכו'.

ופ' התוס': "כלומר, לא יוכל לראות בנחמות ציון אם לא עשה
זה".

וכתב עלה בח"א מהרש"א וזה לשון קדשו: "אם שהי' בית
המקדש שני קיים בזמן יהודה בן טבאי קאמר הכי: אראה
בנחמות ציון של חורבן בית ראשון, דגאולה שניה בבית שני לא
הוה גאולה גמורה, שהרי לא חזר להם מלכות בית דוד וכמה
דברים שחסרו בבית שני כדאיתא **ביומא**", וכו' עכלה"ק. ועי'
שו"ת "חתם סופר" ח"ו סי' פ"ד, ועי' משמה"ל [חגיגה סי' לח זבחים
סי' קנג].

גמרא "ודלמא פיוסי פייסיה או בדינא תבעיה".

דברים נשגבים מבינתינו!

בהא דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים

**תוס' [ד"ה אם] "וי"ל דלא שייך לאקשוויי רק גבי דבר אכילה
דגנאי הוא לצדיק דאוכל דבר איסור, אבל דבר היתר בשעת
האיסור לא פריך".**

בחדושי הר"ן לחולין [דף ז' ע"א] חולק בזה על התוס', וס"ל דאין
לחלק בין מידי דאכילה לשאר מילי, אך מחלק בזה בין היכא
דפשע בדבר להיכא דלא פשע, ע"ש. ובנוגע להא דיהודה בן
טבאי תירץ הר"ן שם, דאפשר שאותו האיש מחוייב הי' לשמים,
וזמנו הקב"ה ליהודה בן טבאי לפגיעה, על דרך הא דאמרי'
בב"מ פ"ג ע"ב, ע"ש. וכ"ה בריטב"א מכות ה' ב'. ועי' בשפת
אמת" כאן שהעיר מדנפשי' על קושיית התוס' כאן, דמאי
קושיא, דהא אפשר שאותו האיש נתחייב מיתה לשמים? ותירץ,
דעיקר קו' התוס' היא משום שאמר שמעון בן שטח שהי' דם

ע"י מש"כ בזה ב"חזון יחזקאל" שבת [המסודר על סדר המסכת, לדף קנ"ה א'] בשם חמיו הגאון זצ"ל.

תוס' [ד"ה יום טובות] "אמרו להם ב"ש חגיגה זמן אין זמנה קבוע" וכו'.

כאן יש בד' המהרש"א חידוש עצום, וזה לשון קדשו: -

"ולמאי שכתבו התוס' לעיל דשלמי שמחה נמי יש להן תשלומים כל ז' וה"ל אין זמנה קבוע ולא קרב ביו"ט כמו חגיגה קשה, דא"כ באיזו שלמים קאמרי ב"ש דמביאין, וליכא למימר בשלמי צבור בעצרת, - דבהנהו ליכא סמיכה כללז' ויש ליישב, דאע"ג דתרווייהו מקרי אין זמן קבוע, מ"מ שלמי שמחה קריבין, דמקרו **לכם** טפי מחגיגה דכתיב וחגותם אותו חג לה" וכו', עכלה"ק [וע"ש המשך דבריו הקדו]. [והאם שייך זאת לפלוגתא החזו"א וה"אבי עזרי] בענין שלמי שמחה?]

האם לעת"ל ינהגו התקנות שתקנו להוציא מלבן של צדוקים

במשנה "ומודים שאם חלה להיות בשבת שיום טובות אחר השבת אין כהן גדול מתלבש בכליו ומותרים בהספד ובתענית - **שלא לקיים** דברי האומרים עצרת אחר השבת" [ובשאר דוכתי הלשון הוא: **להוציא מלבן של צדוקים**, וכדלעיל ט"ז ב'].

והנה בד' הרמב"ם אין רמז מכל הדין של המשנה, ובספר "הערות" כאן כתב ליישב, שהרמב"ם לא הביא זאת משום שלעתיד לבא כבר לא יהיו צדוקים, ולשיטתו אזיל ב"הערות" בריש פ"ב דיומא [א"ה: ע"י "קובץ תשובות" ח"א סימן רמ"ז ומשמה"ל פסחים שקלים יומא סי' קיח] וצ"ע, דהא כל הסדר של קצירת העומר שעושים בכדי להוציא מלבן של צדוקים כמבואר במנחות בדף ס"ה, הובא זאת ברמב"ם פ"ז מתמו"ס הי"א. וע"ע במשמה"ל שם, וע"י קר"א מנחות שם, וצ"ע.

האם בענין לבישת כל הבגדים לצורך ריצוי הציץ

תוס' [ד"ה אין] "וראי' לדבריו בפרקין" וכו'.

ע"י "בית הלוי" [ח"א סימן ג' אות ה'] שדן האם יש הוכחה מד' הירושלמי הללו להא שכתב לחדש שם [אליבא דהרמב"ם], דלמ"ד דאין ציץ מרצה אלא עודהו על מצחו, לדידי' בעינן לבישת כל הבגדים לצורך ריצוי הציץ, דאם אין בגדיהם עליהם אין ציץ מרצה עליהם, והו"ל כזר שלבש ציץ - ע"ש בב"ה"ל כ"ד הקדו", וע"י "משמר הלוי" זבחים סימן ס' [אות ו' ואות ח'].

"תפשת מרובה לא תפשת"

גמרא "ואימא מקיש לחג הסוכות מה חג הסוכות מה חג הסוכות יש לה תשלומין כל חג השבועות יש לה תשלומין כל שמונה וכו'. תפשת מרובה לא תפשת" וכו'.

לכאן, מדוע חג המצות גופי' יש לו תשלומין רק שבעה ימים, ואמאי לא נילף בהיקשא מחג הסוכות דיש לו ג"כ תשלומין כל שמונה?

גמרא "תפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת"

נסתפק בזה הגרעק"א [ביומא ע"ב] האם זהו מדין ודאי, ומשום דמדה היא בתורה דהיכא דהיקש לא ידעינן אם תפשת מועט או מרובה, תתפוס החומר ודאי, [ועל דרך שכי' התוס' בב"ק ג' ע"א ד"ה דומיא דרגל לענין הדין דלקולא ולחומר לחומר מקשינן], או דלמא דאי"ז אלא מדין ספק [וכדמשמע קצת לשון רש"י בסוגיין], ונפק"מ ליום השמיני שלאחר חג השבועות, דאם מה דאין תשלומין בשמיני הוא רק מתורת ספק, א"כ בדין דאם לא הביא תוך ז' צריך להביא ביום ח' מספק דשמא תפשת מרובה, ויביא קרבנו בתנאי שיהי' נדבה - למ"ד נדרים ונדבות קריבים ביו"ט. וע"ש בד' הגרעק"א דיצא לו מתוך הסוגיא ביומא שם כהך גיסא דהוא מתורת ודאי, ע"ש כ"ד הקדו'.

האם הי' פיים בחג על סדר המשמרות

רש"י [ד"ה פז"ר קש"ב] "כל שבעת ימי החג אין מפייסין עליהן אלא לפי חשבון המשמרות לפי סידרן מקריבין אותן" וכו'.

שיטת הריטב"א [בסוכה נ"ה ב'] דהיו מפייסין על הסדר מי יקריב הראשו, ע"ש. [וע"ש בערול"ג ובשפ"א].

שם "ופר של שמיני מפייסין עליו איזהו מן המשמרות יקריבנו"

הרש"ש העיר: "לכאורה אף אילו וכבשיו ושעיריו היו טעונים פייס, וכ"פ בעצמו [בסוכה נ"ה ב'] במשנה [רק שדלג שם השעיר]" וכו', וע"ש כ"ד הקדושים.

שם. "שיר, אין שיר קרבנותיו כסדר שיר של ימות החג" וכו'.

ובתוס' [ד"ה פז"ר]: "ור"ת מפרש דאומר מזמור שלו שלם" וכו', ורבי עזריאל מצא שאמר למנצח על השמינית" וכו'.

לשון התוס' בר"ה [ד' ב', ד"ה עז"ר] שיר, אומר ר"ת שהיו אומרים בבית הכנסת מזמור שלם וכו', ובמסכת סופרים משמע שהיו אומרים בבית הכנסת למנצח על השמינית, ושמא כמו כן היו

הלויים אומרים **בבית המקדש** ע"כ. [ועל דרך זה איתא בתוס' יומא ג' א' ד"ה שיר].

דף י"ז ב'

רש"י [ד"ה אבל] **"ומתוך שאתה מתייחס מהן אתה בא לפשוע שלא תקריבם עוד"**.

האם זוהי סברא בדאורייתא?

גמרא "ויו"ט הראשון של עצרת".

בהגהות הגר"א מחק תיבת "הראשון", וטעמו לכאור' משום דהכא הא בהקרבנות קרבנות בביהמ"ק עסקינן, ובבית המקדש ל"ש יו"ט שני.

גמרא "מאי לאו יו"ט של עצרת, לא יום טבוח".

הרה"ג ר' אליעזר גינסברגר שליט"א רצה לפרש, דבביריתא הי' כתוב תיבות **יו"ט** בראשי תיבות, וסבר המקשן דהיינו **"יום טוב"**, ועל כך משיב לו התרצן דהראשי תיבות הוא **"יום טבוח"**. [ועי' רש"ש כאן].

גמרא **"קצירה ביו"ט מי שרי"**.

עי' טו"א שנתקשה, מאי פריך, הא לשיטת הרבה ראשונים כל מלאכות שבאוכל נפש הכל שרי מן התורה, אלא שחכמים אסרו מלאכות הנעשים לימים הרבה כקצירה וטחינה וכיוצא בהם - וכמבואר בד' הר"ן ריש פ"ג דביצה. וכזאת הוקשה לי בקו' הגמרא [להלן י"ח א'] לענין אסיפה: "מלאכה ביו"ט מי שרי", וע"ש בטו"א כל אריכות דבריו הקדושים.

דף י"ח ב'

במשנה "יוסף בן יועזר הי' חסיד שבכהונה והיתה מטפחתו מדרס לקודש".

זה לשון קדשו של המאירי: "בא להשמיענו שבענין זה אין חולקין כבוד לשום אדם, שהרי יוסף בן יועזר הי' חסיד שבכהונה ולא עוד אלא שהי' נשיא כמו שביארנו למעלה ואע"פ שהי' אוכל תרומות בטהרה היתה מטפחתו מדרס לאוכלי קדש, ויוחנן בן גודגדא ישראל הי' וכו' וכו', עכ"ל המאירי.

במשנה "והן נכסי כהן".

ופרש"י: **"לקדש בהן את האשה, וליקח בדמיהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה"**.

והנה תנן בשלהי מסכת בכורים: "למה אמרו הבכורים כנכסי כהן, שהוא קונה מהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, ובעל חוב נוטלן בחובו" וכו', ואילו הא דהוי' שלו לקדש בו את האשה - לא קתני לה התם, אכן מבואר זאת במשנה בקדושין נ"ה א': "המקדש בתרומות וכו' הרי זו מקודשת" ע"כ, וצ"ע אמאי קמשייר לה התנא בהמשנה דשלהי ביכורים הנ"ל?

רש"י [ד"ה מה] **"דאין בתרומה פדיון"**.

וברש"י [סוכה ל"ה ב', ד"ה הרי] כתב בהאי לישנא: "אבל פדיון אין לה להיות ניתנת לאכילת ישראל, והאומר כן רשע הוא!" עכלה"ק.

שם. **"ונכסי הדיוט נמי לא הוי לקנות בו עבדים וקרקעות, דלא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה"**.

ולא כתב רש"י מה דינו דמע"ש לענין אי מהני לקדש בו את האשה, אולי משום שלא רצה רש"י ליכנס בפלוגתא דתנאי אי מע"ש הוי ממון גבוה או ממון הדיוט [עי' במשנה קדושין נ"ב ב'].

גמרא **"כל הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח"**.

כתב הרמ"א [סימן קנח, ס"ה]: "ודוקא שנוטלן בתורת חיוב, אבל אם נוטלן משום נקיות שלא היו ידיו נקיות מותר".

וכתב במשנ"ב [שם, ס"ק כ"ב]: "ה"ז מגסי הרוח, שמראה בעצמו שהוא מדקדק במצות במה שא"צ, דמדינא לא תקנו כלל נט"י לפירות וכו'. ודע, דמה דאסור בתורת חיוב הוא אפי' אם לא יברך על נטילה זו, כיון שנוטלן משום מצות נטילה" ע"כ.

דף י"ט א'

גמרא **"גל שנתלש וכו' ארבעים סאה"** וכו'.

זה לשון קדשו של המאירי: -

"יש שואלין: גל שנתלש למה אנו מצריכין בו מ' סאה, הואיל וראשו אחד מחובר לים, והרי בגממיות נקב כשפופרת הנאד מחברם? ואינה שאלה, שהרי מ"מ אין גופו עולה בהם בפחות מ' סאה, וכל שאין הגוף עולה בו אינו כלום ואף לקטן, הואיל ומ"מ המים מתפזרים אילך ואילך אין הגוף עולה בהם. -

וכן יש שואלין, אחר שהים כמקוה, היאך מטהרים דרך זחילה? ומפרשין בו שאין זה נקרא זחילה, שכך דרך הים להתנועע בעצמה והואיל וגבול שם לים חק בל יעברנהו, אין זה נקרא זחילה. -

וענין לשון גל **שנתלש** הוא שבזמן שהים סוער ומעלה גליו בשטף הוא קורא אותו גל שנתלש" עכ"ל המאירי.

גמרא "א"נ נגזור ראשין אטו כיפין".

רש"י מפרש: "ראשין, אחד מראשי הגל כשהוא מגיע לארץ" ע"כ. ומפיו בד' רש"י דבאחד מראשי הגל שמגיע לארץ סגי. ו"ראשין" דנקט היינו ראשין דעלמא, וכ"ה ברש"י בחולין ל"א ב' [ד"ה נגזור], ע"ש. וכ"ה לשון המאירי: "...בד"א כשהוא מטביל בראשים ר"ל ראש הגל המגיע לארץ או ראשו המגיע לים" וכו' ע"כ.

ואולם לשון קדשו של הר"ח כאן: "סד"א נגזור גל שנתלש ושתי ראשין מעורבין במי הים" וכו'.

תוס' [ד"ה לא], עי' "מרומי שדה" כאן ובמה שהביא שם מד' הרמב"ם [בפי"ג מהל' אבות הטומאות ה"ב], ע"ש.

גמרא "אר"א טבל ועולה מחזיק עצמו לכל מה שירצה".

צריך ביאור טובא.

גמרא "מקוה שנמדד ויש בו ארבעים סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו זה אחר זה" וכו'.

הוקשה להמאירי, הרי מ' סאה הוא שיעור שראוי רק לביאה של אדם אחד? ולכך כתב בלשון קדשו: "מקוה שיש בו מ' סאה מצומצמים ובאו שני אנשים שהם קטנים כל כך שגוף שניהם עולה בהם וירדו לטבול בו" וכו', עכ"ל המאירי.

גמרא "אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים" וכו'.

כמה השיעור של "רגליו"? ואיך הדין ברגלו אחת? ואיך הדין באצבעו?

גמרא "לרבי יהודה מהו להטביל מחטין וצינוריות בראשו של ראשון" וכו'.

לשון קדשו של המאירי: "וכן מי שטבל ויצא ורגליו במים וצפו מים על ראשו ורצה להטביל מחט טמא על ראשו של זה - שהרי גוף המחט עולה במים שעל ראשו - אלא שמכל מקום צריכה היא לטבילת מ' סאה. וכך אם בא להטביל בה צנור והוא מזלג קטן שטווין בו זהב, אף בזו אין טבילת המחט או הצנור מועיל כלל" וכו', עכ"ל המאירי.

חולין שנעשו על טהרת הקדש

גמרא "חולין שנעשו על טהרת הקודש כקודש דמי".

ופרש"י: "אדם הרגיל לאכול קדשים מקבל עליו לאכול חולין בטהרת הקדש" וכו'.

וכיוצ"ב כתב רש"י בריש חולין [ב' ע"ב]: "דקבל עליה לאכול בטהרת קודש" וכו'. ובפשטות משמע לכאן דזהו מתורת קבלה ונדר.

ואולם זה לשון קדשו של החזו"א זיע"א [ביו"ד סימן צ"ז [מ"ד] דף קל"א מדפי הספר]: -

"עיקר דין חולין שנעשו על ט"ת ועל טהרת הקדש הי' נראה לכאורה שהוא מצד נדר שאסר על עצמו כל הטומאות הפוסל תרומה גם בחולין, אבל אין הענין כן שהרי אינו מקבל כלל איסור אכילה - שחולין טמאין מותרין - אלא שמוסיף שינהג בהן שלישי כדין תרומה, וגם כשיגעו חולין של אדם האוכל על ט"ת שנטמאו בשני הקדש של חברו יפסלו, -

אלא הענין שחכמים תקנו שיהי' בחולין כל דיני טומאה כבתרומה, אלא שלא גזרו בה בגזירה מוחלטת לכל ישראל, אלא לכל מי שיקבל עליו להזהר בחולין כבתרומה, ומ"מ חלקו בכמה דברים להקל בחולין מבתרומה ממש, וכאשר נתבאר בש"ס פרטי דין חולין שנעשו על ט"ת באיזה מהן שהשוו חכמים מדותיהן למדת התרומה ובאיזה מהן שהקילו, ולהסוברים דנעשו על טהרת הקדש דמי תקנו חכמים גם דין חולין שנעשו על טהרת הקדש שכל המקבל עליו יתנהג כסדר שסדרו חכמים בחולין שנעשו על טהרת הקדש, ומ"ד לאו כקדש דמי ס"ל דחכמים לא עשו בזה שום תקנה אלא כל מי שיקבל עליו אם יקבל בלשון המועיל מדין נדר יהי' עליו דין נדר ככל אשר יבטא בשפתיו את פרטי קבלתו, וגם לא תועיל קבלתו לאחרים" וכו' וכו', [ע"ש כל המשך דבריו הקדושים].

ויל"ע, האם צריך לזה קבלה בפה, או דסגי בלב? עוד יל"ע, איך מפקיעים את הקבלה [למ"ד כקדש דמי]. גם יל"ע אם אפשר להפקיע את הקבלה למפרע, ונפק"מ לענין אותם חולין שנטמאו מדין "שלישי" האם יהיו טהורין למפרע? וכיוצ"ב מצינו בשו"ת "שואל ומשיב" שמביא שנסתפק ה"בית יצחק" זיע"א: איך הדין אם לאחר שנטמאה התרומה מדין "שלישי" שוב אח"כ נשאל על התרומה, האם פקעה הטומאה למפרע? עוד יל"ע, איך הדין באופן שאותו אדם ששומר חולין בטה"ק מתארח אצל חברו,

ונתנו לפניו חולין לאכול, האם חל על החולין הללו דין חולין שנעשו על טה"ק?

שם ברש"י: "כדי שיהיו **בני ביתו** זהירין ובקיאין בטהרת הקודש".

וה"ה אם הוא דר **לבדו**, [א"ה: וכך מבואר להדיא ברש"י חולין ב' ע"ב: "שרוצה להרגיל עצמו בטהרת קדשים". וכו', ועל דרך זה ברש"י שם בדף ל"ג ב', ע"ש].

דף כ' ע"א

מאי משמע "מדרס לחטאת"?

גמרא "והיתה מטפחתו מדרס לחטאת".

כאן יש בד' הר"ח דבר מיוחד! דהנה רש"י במשנתנו [לעיל י"ח ב', ד"ה ולחטאת] מפרש, ד"חטאת" היינו "מי חטאת".

דהיינו "מים המוקדשים באפר פרה להזות מהן על טמאי מתים", ואולם בר"ח כאן איתא בהאי לישנא: "בגדי אוכלי קודש כגון זבחי שלמים בכור ומעשר שהן קדשים קלים - מדרס לאוכלי חטאת שהוא קדש קדשים" עכ"ל הר"ח. וכ"ה בד' הר"ח להלן כ"ג א'. [ועי' רש"י להלן כ"ו א' ד"ה נאמנים]. [ועי' משמה"ל חגיגה החדש עמ' רעח].

בענין אי יש דין "**משמרת**" במעשר שני, יש בזה סתירה מרש"י בפסחים ל"ח לרש"י בסוכה ל"ה, וע' מנ"ח מצוה ק"ס וב"אחיעזר" [ח"ב סימן מ' אות א'].
גמרא "נתחלפו לו כלים של שבת בכלים של חול" וכו'.

המאירי מסכם את הסוגיא דלהלן בהאי לישנא: -

"הי סבור ליטול בגדי חול ונטל בגדי שבת ולבשם שיעור מועט בחזקת שהן של חול, נטמאו, הואיל ונתיאש מ"מ משמירה הראויה להם הרי הן כמי שלא הי' בלבן לשמרן. אבל אם נתחלפו לו של שבת בשל שבת וכל שכן אם הי' סבור ליטול של שבת ונטל של חול. הואיל ונשמרו שמירה הראויה להם אע"פ שנשמרו בחזקת מה שאינן טהורין" עכ"ל המאירי.

גמרא "מתקיף לה רבי אושעיא אלא מעתה הושיט ידו לסל ליטול פת חטין ועלתה בידו פת שעורים הכי נמי דנטמאת, וכי תימא הכי נמי והתניא המשמר את החבית בחזקת של יין ונמצאת של שמן טהורה מלטמא".

בחדושי הגרעק"א הקשה וז"ל קדשו: -

"לא ידעתי למאי הלכתא נקט תחלה הקושיא בגוונא זו דהושיט ידו לסל, דזהו לא ידעין רק מההיא דמשמר חביות, אמאי לא פריך מיד והתניא המשמר את החביות, דהא היינו הך חטי' ושעור' או יין ושמן ומאי עדיפות זה למנקט חטי' ושעור', ועי' בערובין דל"ז ע"ב דיש קצת ג"כ כי הכא" עכ"ל"ק.

רש"י [ד"ה הפוסלה] "מלשתמש בה טהרות **לכתחילה**".

תיבת "לכתחילה" צריכה ביאור.

גמרא "**ועוד מותיב רבה בר אבון**" וכו'.

זה לשון קדשו של הגרעק"א: "לא זכיתי להבין פשט הפשוט לפרש פרכת הש"ס, דהיכן נזכר רמז דמהני שמירה מה שבדי חבירו" עכ"ל"ק.

גמרא "**א"ר ישמעאל - כמה גדולים דברי חכמים**" וכו'.

הרש"ש מציין כאן את הבקיאיות משבת י"ב וזה לשון קדשו: "כה"ג אמר בשבת [י"ב ב'], ושם איתא **בן אלישע** ע"כ.

פרק חומר בקדש

דף כ"א ב'

רש"י [ד"ה עירוב מקואות] "מקוה חסר בצד מקוה **שלם**" וכו'.

בשעתו העיר **הרב מאנגלי** [זצ"ל] הערה גדולה, מדוע לא נקט רש"י חידוש טפי, דה"ה במקוה חסר בצד מקוה **חסר**, דגם בזה מהני עירוב מקואות? [ועי' משמה"ל חגיגה החדש עמ' רפא, רפב].

דף כ"ב ב'

גמרא "**לגין** מלא משקין **לגין** טמא", כצ"ל, רש"ש. [וכ"ה להלן כ"ו א].

תוס' [ד"ה כל'] "**ועבוד ביה רבנן היכרא לגביה כי היכי דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים**" וכו'.

יפה ביאר הרה"ג ר' אליעזר גינסברגר שליט"א, דההיכר יהי' הא גופא מה שרק בקדשים גזרו שאם נטמא אי מהן כולו טמא, ואילו בתרומה לא גזרו.

גמרא "**מאי בית הצביטה**. א"ר יהודה אמר שמואל מקום שצובטו, וכו', רבי אסי א"ר יוחנן, מקום שנקיי הדעת צובעין" וכו'.

האם יש נפק"מ לדינא בין שני הדרכים?

גמרא "ונפסקה רצועה של סנדלו ונטלה והניחה ע"פ חבית ונפלה לאויר החבית ונטמאת" וכו'.

לשון קדשו של הרמב"ם [בפי"ב מהל' אבות הטומאות ה"ג]: "מעשה הי' באחד שנשא חבית של קדש וטמאה במדרס **שנשא עמה**" וכו'. והעיר על כך הכס"מ וזה לשון קדשו: "אינו מדוקדק, דהא בגמ' הכי אמרינן וכו' וכו' **ונפלה לאויר החבית** ונטמאת וכו', הרי שנטמאה למדרס שנפל לאויר חבית, לא במדרס שנשא עמה?"

גמרא "אי הכי תרומה נמי הא מני ר' חנני בן עקביא היא" וכו'.

בכס"מ שם העיר על הרמב"ם, דבנדון דידן פסק הרמב"ם כרבי חנני בן עקבי' דלא אסרו אלא כמעשה שהי' בקדש אבל לא בתרומה, ואילו לגבי מי חטאת ואפר חטאת פסק הרמב"ם [בפי" מהל' פרה ה"ב] כת"ק דלא אסרו דוקא כמעשה שהי' ותיירץ הכס"מ, דטעמו של הרמב"ם משום דבנד"ד לגבי "הנושא את המדרס" סתם לן תנא כרבי חנני בן עקבי', ואילו לגבי מי חטאת סתם לן [בפי"ט דפרה מ"ו] כת"ק, ויש לנו לומר ראה רבי את דבריו של ר' חנני בן עקבי' בנושא את המדרס ודבריו של ת"ק במעביר בנהר. [ועי' במה שצויין ב"ספר המפתח" שם].

גמרא "איבעיא להו, סנדל טמא, סנדל טהור מהו".

עי' רש"י, והרש"ש כאן הפליא פלאות, וזה לשון קדשו: -

"קשה לי, כיון דתני הנושא את המדרס, משמע דוקא מדרס, ומהיכא תיתי לומר דאיסור יש בסנדל אפילו הוא טהור? **ועוד שלא מצינו שיצטרכו נושאי קדש ללכת יחד**, רק גבי מקדש שנינו בפ"ח דפרה מ"ב דלא ינעול את הסנדל? -

ונ"ל, דלאו מיבעיא להו אלא סנדל הטהור לתרומה משום דהוה מדרס לקדש, כדקיי"ל בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש, כלום גזרו בו ג"כ - משום דהוה כמו גזירה לגזירה, ומפי' רש"י לא משמע כן.

ודע, שהרמב"ם השמיט בחבורו ב' האיבעיות הראשונות, ולא ידעתי למה "עכ"ל הרש"ש.

תוס' [ד"ה מטמאין] "אך בתוספתא לא משמע לי' רק במגע עצמו לחוד" וכו'.

הביטוי "מגע עצמו" צריך ביאור.

שם "נהי שאין הצדוקין חוששין אותה טומאה מה שנוגעין בו עכשיו - ולא מעלה של פרה מה שלא נגעו בו כל ז', מ"מ הכל רואין לדברי חכמים שמגע ע"ה מטמא ונגעו בו ביום ח' - שיש לעשותה בטבול יום".

הנה תמיד שואלים על מש"כ "להוציא מלבן של צדוקין" - מה זה יעזור? אך כאן בתוס' מבואר, שעיקר הענין בזה הוא **בשבילנו!**

דף כ"ג ב'

גמרא "דאמר קרא כף אחת וכו' הכתוב עשאו לכל מה שבכף - אחת".

לשון קדשו של הר"ח: "כיון שכתב כף ידענו שהיא אחת, אחת דכתב רחמנא למה לי, אלא ללמדך שכל מה שבכף אחת" ע"כ.

וב"חזון יחזקאל" [המסודר על סדר המסכת] פסחים י"ט א' כתב וזה לשון קדשו: "אחת" מיותרת שסתם "כף" היא אחת, **ועוד הלא חזר המקרא וכתב מספרו: "כפות זהב שתיים עשרה"**, אלא ללמדנו שהכתוב עשה כל מה שבכף - אחת" ע"כ.

ויל"ע, מדוע הביאה הגמרא דוקא מ"כף", ולא מ"קערה" ומ"מזרק" דגם בהו נאמר בקרא: "**קערת כסף אחת... מזרק אחד...**" [א"ה: מה גם דהנך מוקדמים שם בקרא טפי? - וב"ספר המפתח" פי"ב מה' אבות הטומאות ה"ז ציינו שעמד בזה ב"עמק הנציב" נשא, עמי קפב. ושור' בס"ד שכבר עמד בזה כאן ב"מרומי שדה" בסוגיין, ע"ש].

דף כ"ד א'

כיצד מתקדשא הקטורת בקדושת כל' - האם ע"י הכף או ע"י

המכתשת

גמרא "צריך לכלי - הכלי מצרפו".

כאן יש פלוגתא גדולה בין ה"טורי אבן" לה"מרומי שדה", דעת הטור"א דהכף הוא דמקדש להקטורת בקדושת כלי, וזהו הכוונה במה דאמרו כאן בגמ' דהקטורת צריך לכלי. אכן ה"מרומי שדה" פליג וס"ל דהמכתשת כבר מקדשה להקטורת בקדושת כלי - [וכדאיתא בשבועות דף י"א] - עיין עליהם בכל דבריהם הקדו, [ועי' משמה"ל עמ' רע"ט]. ולשון קדשו של המאירי: "ולא סוף דבר באלו במה שיש בו צורך לכלי כגון הקטורת שבכף שהוא צריך להתקדש בכלי שרת להקטרה" וכו', עכ"ל המאירי.

גמרא "ואתו רבנן ותיקנו דאע"ג דאין לו תוך מצרף".

ולעיל הלשון הוא: "ואתא רבנן וגזרו דאע"ג דאינו צריך לכלי כלי מצרפו" - ומה נשתנה?

גמרא "ופליגא דר' חנין אדר' חייא בר אבא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מעדותו של רבי עקיבא נשנית משנה זו".

לשון קדשו של הרמב"ם [בפי"ב מהל' אבות הטומאות ה"ז]: "הכלי מצרף מה שבתוכו לקודש וכו' וכו'. וכל המעלות של דבריהם הם, ורמז יש למעלה זו בתורה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת, אמרו חכמים כל מה שבכף הרי הוא כגוף אחד" וכו', עכ"ל הרמב"ם. וע"ש בכס"מ, דאף דפסק הרמב"ם כרבי יוחנן ומשום שהוא מרי' דתלמודא טפי מרבי חנין, מכל מקום קרא דאייתי רבי חנין כתבו הרמב"ם לרמז בעלמא.

דף כ"ד ב'

ברש"י "וכי יש נגובה לקדש והלא חיבת הקדש מכשרת".

מה הוסיף רש"י בשורה זו על מה שלפנינו בגמרא? [והאם הי' לו לרש"י גירסא אחרת בגמרא?]

גמרא "או שתחב הוא לעצמו בכוש ובכרכר".

ופי' רש"י ותוס', דלהכי נקט כוש וכרכר, משום דהוי פשוטי כלי עץ ואין מקבלין טומאה. ועי' רש"ש שהביא מהתוי"ט שהקשה, דהא בלא"ה אין ידים מטמאין כלי? וע"ש ברש"ש מש"כ בזה.

במשנה "חומר בתרומה".

ולא אמרו: "חומר בתרומה מהקדש", על דרך שאמרו לעיל [בריש פרקין]: "חומר בקדש מבתרומה", ומדוע?

האם עמי הארץ שביהודה נאמנין על טהרת סלת למנחות?

והאם שרי להביא מנחות מחטים שבשדה?

במשנה שביהודה נאמנין על טהרת יין ושמן, כל ימות השנה".

בטו"א עמד, אמאי לא תני דנאמנין נמי על טהרת סולת למנחות, ותירוצו שם הוא פלא, וזה לשון קדשו של ה"מרומי שדה" כאן: -

"...ומש"כ הגאון הטו"א ז"ל כאן שאינו נאמן אלא על טהרת יין ושמן ולא על טהרת סלת, הוא פלא, דעיקר הטעם הוא משום חומר ואימת קדש עליו, וביותר מה שהביא מברייתא דמנחות דף ע"ו ב', דאי' שם יכול אפי' בשאר מנחות כן ת"ל אותה, ומזה הוציא דאסור לאדם להביא מנחות מחטים שבשדהו, - ומעולם לא נשמע דבר פלא כזה, והתם לא מיירי אלא בקרבן ציבור

ובלקיחת הגזבר שאינו קונה אלא סולת, אבל יחיד המביא לעצמו אמאי לא יביא מהחטים שלו, או מן השוק - ויעשה סלת למנחה, ולא שמענו כזה מעולם דאסור" עכ"ל הגאון הנצי"ב זיע"א, וע"ש כ"ד הקדו'.

ובעיקר הא דנאמנין לקדש טפי מבתרומה, עי' בפיה"מ שביאר ד"לגודל מעלת הקדש מי הוא זה שמלאו לבו לעבור על הדבר ולא שיקל בו ולא שיאמר טהור אלא על דבר שנתאמת אצלו טהרתו" ע"כ.

במשנה "והביאו לו חבית של יין". וכו'.

למה שבקי' התנא ל"שמן", האם התנא מקצר, או שיש טעם בדבר?

במשנה "לא יקבלנה ממנו".

שאלו הלומדים: מדוע לא נימא שיקבלנה, ויחזיקנה אצלו, ובגת הבאה יבוא הע"ה ויעיד?

בל' תאחר בנתינת התרומה

במשנה "אבל מניחה לגת הבאה".

בשעתו העיר כאן הגה"צ רבי דוד פרנקל זצ"ל: מה עם "בל תאחר"? והרי לכאור' כאשר משהה הע"ה את התרומה אצלו עד לגת הבאה שבשנה הבאה קעבר בלאו דבל תאחר? [ועי' משנ"ת בזה בהרחבה במשמה"ל כאן].

במשנה "ואם אמר לו הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן".

רש"י מפרש: "רביעית - לוג שמן". והטו"א מפרש: רביעית ההין, שהן שלשה לוגין, והוא פחות שבנסכים לנסכי כבש, ועי' רש"ש.

ויל"ע, איך יהי' ברביעית יין, האם נימא דמכיון דלגבי שמן נאמן בכה"ג לא חילקו חז"ל בתקנתם בין שמן ליין?

שם "ואם אמר לו הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן".

ומה יעשה הכהן בהך תרומה שמעורב בה רביעית קדש? - עי' תוס' חולין [ל"ה ב', ד"ה ואם, שצוין כאן על הגליון ב"מסורת הש"ס"] שכתבו וזה לשון קדשם: "ואת' היאך יאכל כהן תרומה כיון דקדש מעורב בה, וי"ל דע"י ברירה שיאמר רביעית שאני עתיד להפריש יהא קדש" עכ"ל התוס' בחולין שם. ונלאו כל חכמי לב להבינו, [ועי' תוס' תמורה ל' א' "ואומר מורי הרמ"ר כלל גדול" וכו']. ויש עוד דרך בזה בתוס' זבחים [פ"ח א', ד"ה מן, שצוין ג"כ במסוהש"ס

כאן, ע"ש. ועי' עוד בתפארת"י כאן [ב"בועז" אות א'] שהאריך בזה טובא.

דף כ"ה א'

רש"י [ד"ה המדומעות] **"והשתא משמע של טבל - תרומה וחולין מעורבין"**, כלומר, דטבל שעדיין לא נתקן, הוא בגדר תרומה וחולין מעורבין.

ברש"י: **"גיתות של יין, בדים של שמן"**.

נטר רש"י עד הכא ולא פירש לה בתחילת המשנה, - מה טעם?

גמרא **"מפני שרצועה של כותים מפסקת ביניהן"**.

איך זה נהי' רצועה של ארץ העמים, האם הם כבשו זאת?

רש"י [ד"ה אהל זרוק] **"והם גזרו על אוירה"**.

כבר לעיל מינה [בד"ה רצועה] כתב רש"י "שגזרו חכמים טומאה על ארץ העמים", אך כאן הוסיף רש"י דגזרו נמי על אוירה.

גמרא **"אמר ר' אלעזר שונין"** וכו', כצ"ל, רש"ש.

תוס' [ד"ה שרצועה] **"ושמא דבשביל קטן איכא להביא דרך שם, אבל להביא יין ושמן לנסכים בעי שביל גדול"**.

צריך ביאור, הא יוכלו להביא בהרבה פעמים?

שם **"אבל צ"ע, היאך עולין לרגל מן הגליל כיון דאפסקה לי רצועה נטמא ובעי הזאה ג' וז'"** וכו'.

האחרונים נתקשו, דלמא אה"נ דהקדימו לבא ז' ימים קודם הרגל וטיהרו את עצמן? עי' "טורי אבן", ועי' גהש"ס וג' מהרש"א, [והג' מהרש"ס] - שציינו בזה לתשו' "שער אפרים" [סי' ל"ז], [ועי' "מצפה איתן"].

גמרא **"עבר וקבלה מהו שיניחנה לגת הבאה"**.

מה כאן הצד השני, האם שיצטרך להחזיר לו?

דף כ"ה ב'

גמרא **"חבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ"**.

הרה"ג ר' צבי הלוי גנאור [זלה"ה] עורר כאן שאלה: איך הדין בחבר שמת, והניח כמה בנים, וביניהם עם הארץ, האם נימא דמכיון שחל לאותו ע"ה דין ירושה שוב פקע מיני' חזקת טהרה?

רש"י [ד"ה ויניחנן] **"וימכרנה"**.

הרש"ש העיר וזה לשון קדשו: "לכאורה אף הוא בעצמו מותר לו לאכול, ועי' לקמן [כ"ו] בפי' ד"ה טמאה היא" עכ"ל הרש"ש.

גמרא **"איבעיא להו בדק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו"**.

לא צויין כאן ב"עין משפט" ציון להרמב"ם, והאם הושמט זאת ברמב"ם? ומדוע? [א"ה: ע' ב"זבח תודה" שהניח זאת בצ"ע].

רש"י [ד"ה ובמלאין] **"דנמצאת מפסידן מרוב תרומות ארץ ישראל"** וכו'.

האם כך הי' אז המצב, שרוב בעלי התרומות היו עמי ארצות?

במשנה **"מן המודיעים ולפנים נאמנין על כלי חרס"**.

בתוי"ט דקדק אמאי לא תנן הכא: "וכמדתה לכל רוח" וכדתנן בפ"ט דפסחים מ"ב [פסחים צ"ג ב'], וכה"ג ב"מגדל עד"ר" בפ"ז דשקלים מ"ד? ותירץ התוי"ט: "ונראה בעיני, שכן היו מוכרי הקדרות חונים ושוכנים באותו המחוז שהדרך שממנה לירושלים עובר על המודיעים, ואילו לרוח אחרת לא היו מצויים מוכרי קדרות, כמו שכך מצוי בכל הכרכים הגדולים - שבמחוז מיוחד יש בעלי מלאכה פלונית מצויים ברוב, ולא בזולת מן המחוזים האחרים" עכ"ל התוי"ט. ועי' "טורי אבן" מש"כ בזה, ובתורי"ד כתב [בקצרה]: "פירוש, וכן כמדתה לכל רוח" ע"כ.

במשנה **"הוא הקדר"**.

ופרש"י: **"מי שהביאן מחוץ למודיעים האמינוהו, לפי שא"א, אבל אם מסרן ליד קדר עם הארץ היושב במודיעים או לפנים, לא האמינוהו"** ע"כ. והדבר צריך הסבר, הרי הוא עם הארץ והוא עם הארץ, ומהו הגדר בהא דמחלקינן ביניהם? ולשון קדשו של המאירי [לפי פירוש זה של רש"י]: **"שלא הותר אלא באותם שטרוח להביאם מרחוק, שלא תהא מכשילן שלא להביא מהם"** ע"כ. [וציינו עוד בזה לרבנו יהונתן מלוניל, ולחדושי מהר"ח על המשניות].

הנה להרמב"ם יש כאן שיטה אחרת בכל הסוגיא, - ועי' "שיח יצחק", ועי' "מרומי שדה".

רש"י [ד"ה כלפנים] **"ואם לא עכשיו יקח אימתי"**.

הביטוי **"אם לא עכשיו אימתי"** מוזכר ברש"י בש"ס בכמה דוכתי.

דף כ"ו א'

רש"י [ד"ה נאמנים] **"דכולה מתני' אחומר בקדש מבתרומה קיימא"** וכו', - כך הגיה הרש"ש.

בנאמנות הגבאין לכתוב מבחין "כל שבבית טהור"

עוד איתא שם בתוספתא [ה"ב]: "הגבאין שנכנסו לבית וכתבו עליו מבחוץ כל שבבית טהור, נאמנין על טהרת החטאת ואין נאמנין על טהרת תרומה, ובירושלים נאמנין על טהרת כל הכלים לקדש אבל לא לתרומה, ובשעת הרגל אף [על התרומה]" וכו'.

וכתב שם ב"חזון יחזקאל" וזה לשון קדשו: "כל שבבית טהור, ונאמנים מטעם **הפה שאסר הפה שהתיר**, וכדנתי בתוספתא טהרות [פ"ח ה"ד] "הגבאין שנכנסו לתוך הבית, אם אמרו נכנסנו ולא נגענו הרי אלו נאמנים שהפה שאסר הוא הפה שהתיר", והכא קמ"ל אע"פ שכתבו עליו מבחוץ, אין אנו מחזיקים מכתב זה שנכנסו לתוך הבית, ונאמנים שפיר לומר נכנסנו ולא נגענו מדין הפה שאסר הוא הפה שהתיר. א"נ "וכתבו עליו מבחוץ" שכתבו מבחוץ נכנסנו אל הבית **ולא נגענו בשום דבר** הכל טהור מדין הפה שאסר הוא הפה שהתיר, אבל אם כתבו **מכפנים הבית** נכנסנו ולא נגענו בשום דבר, מה שבבית טמא, **שהרי אחרי שכתבו התעכבו בבית, ועל העת ההיא אין עוד נאמנות מדין הפה שאסר הוא הפה שהתיר**" וכו' וכו', [ע"ש כל המשך ביאורו לד' התוספתא שם].

בהא דהמנורה מקבלת טומאה אף שאינה עשויי להאיר

תו איתא שם בתוספתא [ה"ג]: "שלחן שנטמא, מטבילין אותו בזמנו ואפילו בשבת, מעשה והטבילו את המנורה ביום טוב והיו [צדוקין] אומרים: באו וראו פרושין שמטבילין לאור הלבנה" ע"כ.

ועל כך כתב שם ב"חזון יחזקאל" וזה לשון קדשו: -

"...אולי צדוקים טעו בזה ורמי עליהו ממה שאמרו חכמים "לא לאורה אני צריך מחוץ לפרוכת העדות באהל מועד הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל" [מנחות דף פ"ה ע"ב] ואם כן אינה עשויה להאיר ואינה מקבלת טומאה. -

והאי תנא נתן מקום לדבריהם בתוספתא, למען דעת בימים הבאים אם יבוא מי שהוא ויאמר שהמנורה שבמקדש אינה מקבלת טומאה, שכבר נשמע בין החיים ודעת צדוקים היא והפרושים לא שמו לב לטענתם, שפשיטא להם שהמנורה מקבלת טומאה - משום שכל כלי שהאדם משתמש בה לקיום מצוה נמי שם כלי עליו ומקבל טומאה [ובמנחות דף כ"ט "אלא הכא טהורה מכלל שהיא טמאה פשיטא כלי מתכת ניהו וכלי מתכות מקבלין טומאה"] - [הוא לא רצה הרבי זצ"ל לסיים את ביאורו להתוספתא עם הצדוקין, ולפיכך הוא

שם. ד' רש"י צריכים ביאור, דלכאוף אי"ז חומר בקדש מבתרומה, רק אדרבה: חומר בתרומה מבקדש, דבקדש נאמנין ואילו בתרומה אין נאמנין?

גמרא "ורמינהי, הגבאין שנכנסו לתוך הבית - הבית כולו טמא".

רש"י מפרש: "כל הבית כולו טמא, כל כלי הבית טמאין, שחזקה הגבאים ממשמשין בכלים". ואולם להרמב"ם יש כאן פירוש אחר לגמרי - ע"י בדבריו [בפ"ב מהל' משכב ומושב ה"ב]. וע"י עוד ב"מרומי שדה" כאן שמציין לד' הגר"א [בפ"ז דטהרות מ"ו] שכתב **"פי' נפלא בסוגיא זו", ע"ש.**

"חברים כל ישראל"

גמרא "הכתוב עשן כולן חברים".

יש לפרש על פי זה הא דמצלינן ב"ברכת החדש": "הוא יגאל אותנו בקרוב... **חברים כל ישראל**, [דהיינו שנזכה לעלות לרגל שאז יהיו כל ישראל בתורת "חברים" - **הבנת הכותב**].

בירושלמי ילפינן להאי דינא מקרא אחרינא, וכך מבואר שם בירושלמי: "א"ר יהושע בן לוי, **ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו** - עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים. מעתה אפי' בשאר ימות השנה? א"ר זעירה, ובלבד בשעה **ששם עלו שבטים**" ע"כ.

האם שרי לקבל תרומה מע"ה בחזקת שהיא טמאה

בתוספתא בשלהי מסכתין [פ"ג ה"א] כתוב שם כך: -

"מעשה ברבי טרפון שהי' מהלך בדרך, מצאו זקן אחד, אמר לו מפני מה בריות מרננות אחריך? והלא כל [דברך] אמת וישר הן] אלא שאתה מקבל תרומה בשאר ימות השנה מכל אדם. אמר רבי טרפון אקפח את בני [כך הי' דרכו של רבי טרפון לומר] - אם לא הלכה בידי מרבן יוחנן בן זכאי שאמר לי, מותר אתה לקבל תרומה בשאר ימות השנה מכל אדם, עכשיו [בריות] מרננות אחרי. גוזר אני עלי שאיני מקבל תרומה בשאר ימות השנה מכל אדם, אלא א"כ יש [לן] בתוכה רביעית קדש" ע"כ.

וכתב שם ב"חזון יחזקאל" [ב"ביאורים"] וזה לשון קדשו: -

"רבן יוחנן בן זכאי סובר, זהו שעמי הארץ אינם נאמנים על טהרת שמן ויין בכל ימות השנה, **אבל מותר לקבל מהם תרומה ולא לאכלה, ויקחה ממנו בחזקת שהיא טמאה**, [והרמב"ם בפירושו למשנה במסכתין דף כ"ד ע"ב כתב: "לא יקח אותה ממנו אלא אם לקחו מדעתו שהיא תרומה פסולה, כיון שהיא בספק"] ע"כ.

כתב לסיום את השורה דלהלן: **אנא ה' בנה ביתך במהרה בימינו ונעבדך ביראה בקדושה ובטהרה אמנן** עכלה"ק.

רש"י [ד"ה הפותח] "חבר שפתח את חביתו למכור יין בירושלים ברגל" וכו'.

וה"ה בחבית של שמן.

במשנה "ר' יהודה אומר יגמור וחכ"א לא יגמור".

רש"י הפך את הסדר.

גמרא "מהו שיניחנם לרגל אחר".

בד' הרמב"ם [פי"א מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י] לא נזכר נידון זה כל עיקר, ופשטות ד' הרמב"ם משמע דא"א להניחה לרגל אחר, דאל"כ הו"ל לפרש זאת, ועמד בזה הכס"מ שם וזה לשון קדשו:

"ודע, דאמרינן בגמרא יתיב רב אמי וכו' עד שאין צריך להניחה שמשמע לכאורה דלמסקנא לרבנן מותר להניחה, ורבנן לא פסק כן משום דמשמע ליה דבדרך דחייה איתמר ומה שרצה להכריע משום דרבי יהודה יגמור קאמר איכא למידחי דאורחא דמילתא נקט דכיון שיש לו רשות לגמור אין לו צורך להניחה לרגל אחר. אי נמי, דעדיף היתרא דיגמור דהוי בשעת איסור מלהניחה דלא הוי אלא בשעת היתר. וא"נ, האי דקתני לא יניחנה, רבנן הוא" עכ"ל הכס"מ, ועי' במאירי. וב"ליקוטי הלכות" כאן כתב: "ונשאר בעיא זו בספיקא". וב"עין משפט" שם כתב: "ברמב"ם לא נזכר, והכ"מ מצדד שם להחמיר" ע"כ.

רש"י [ד"ה טמאה] "וחבר אינו רשאי למכור דבר שהוא טמא לעולם".

מה רוצה רש"י בתיבת "לעולם"?

גמרא "יד הכל ממשמשין בה ואת אמרת יניחנה לרגל אחר".

המאירי כאן עמד לבאר, מאי שנא מהא דאמרו לעיל [כ"ד ב'] לגבי תרומה, שאם הביאו לו אחרי שעברו הגתות והבדים מניחה לגת הבאה?

ותירץ המאירי וזה לשון קדשו: "שהתרומה, מתוך שלא הותרה לכל, מיחדין לה מקום ופורשין הימנה ואין טומאה מצויה בה. אבל חבית זו של חולין, יד הכל ממשמשין בה ברגל, וכשעבר הרגל נטמאת מיד ממגע של מפרע, ומאחר שירדה לה שם טומאה אין רגל מפקיעה, **שהרגל מונע את הטומאה** שלא ליכא

באוכלין מכח מגע עם הארץ, אבל אינו מפקיע את הטומאה שירצה להם כבר". [א"ה: עי' "אתון דאורייתא" כלל ט'].
האם לעתיד לבוא יהיו עמי ארצות?

הנה, מדהביא הרמב"ם לכל הדינים הללו, מוכח לכאן דגם לעתיד לבוא ינהגו הנך דינים, והיינו לכאן, משום שגם אז יהיו עמי ארצות! [ועי' "שיעורי משמה"ל" הוריות בסופן].

במשנה "משעבר הרגל - מעבירין על טהרת עזרה".

במאירי יש כאן ג' פירושים מאי משמע "מעבירין"? -

א', שמכריזין ביניהם לטהר העזרה, מלשון: **"ויעבירו קול" ב'**, שמניחין כל דבר אחר ועוסקין רק בזה, מלשון **"אין מעבירין על המצות"**. ג', **מקדימין**, כלומר שמקדימין מיד למלאכה זו, מלשון **"עובר לעשייתן"** - **"ויעבור את הכושי"**.

"כהנים זריזין הם"

במשנה "ואומרים להם הזהירו שלא תגעו בשלחן".

ופרש"י: **"ואומרים להם, לכהנים ע"ה ברגל"**.

שאל הרה"ג ר' צבי הלוי גנאור [זלה"ה]: והרי כהנים זריזין הם, ופרש"י: יראים וחרדים? אך באמת, הא דכהנים זריזים הם לא נאמר אלא רק באותן כהנים שבמשך חמש שנים למדו את העבודה והתקבלו לעבודת בית המקדש.

שם "הזהירו שלא תגעו בשלחן".

פירש הר"י מלוניל, שעיקר הנקודה היא משום שאם יטמא השלחן יטמא גם הלחם, ולא יתקיים: "לפני תמיד" - וזוהי מציאה רבתא! [א"ה: עי' היטב ברש"י לעיל בסוף ע"א, דמבואר לכאן דעיקר הנקודה היא משום שהשלחן עצמו יטמא ולא יוכלו להטבילו, ומשמע לכאן דמצד טומאת השלחן גופי' אתינן עלה, ולא מחמת טומאת הלחם, וצריך בירור].

דף כ"ו ב'

"מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים"

גמרא "האי נמי מיטלטל מלא וריקם הוא כדר"ל וכו' מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים" וכו'.

האם היו מוציאים את השלחן, או שרק היו מגביהין אותו והיו רואין אותו מרחוק? - עי' מל"מ [פי"א ממשכב ומושב ה"א] שמבאר דפליגי בזה הרמב"ם [שם] עם התוס' כאן בסוגיין [ד"ה שלא].

לכבוד ה"הדרן" דמסכת חגיגה נאמר בזה "מרגניתא" -

כמה כלי שרת היו במקדש?

הנה יש משנה במסכת תמיד [פ"ג מ"ד]: "נכנסו ללשכת הכלים, והוציאו משם תשעים ושלושה כלי כסף וכלי זהב".

והנה כאן בסוף חגיגה, יש ירושלמי פלאי, כתוב שם בירושלמי כך: "תמן תנינן נכנסו ללשכת הכלים והוציאו משם תשעים וג' כלי כסף וכלי זהב. - ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן, כנגד תשעים ושלוש אזכרות שכתוב בפרשת חגי זכרי ומלאכי. [ופריך הירושלמי]: "א"ר חונה, חישבתים ואינם אלא שמונים ושלוש - כנגד שמונים ושלוש חותמות שכתוב בעזרא שהי' כל אחד מיד שמו של הקב"ה וחותרם? [ועי' תוי"ט בתמיד שם שהקשה וכתב: "ואני חשבתים ומצאתים בהפך, שאדברה, ישנם הרבה יותר מכפלים צ"ג, שכן בספר זכרי לבדו נמצאים שם בן ד' יותר ממאה, מלבד שאר שמות שגם הם אינם נמחקים", - ע"ש בתוי"ט]. אית דבעי מימר, כיום מרובה של תמיד כנגד י"ג פרים וי"ד כבשים ואילים שנים ושעיר אחד" ע"כ. ופי' ה"קרבן העדה", דהיינו, כנגד יו"ט הראשון של חג, שהיו בו שלשים מוספים ותמיד שחר, נמצא שלשה כלים לכל אחד.

והנה מצאו מכתב של רבי מאיר שפירא זצוק"ל אל הרוגצובר זיע"א, שהוא עשה שם את החשבון של הכלים, והוא מבקש שם מאת הרוגצובר שיענה לו האם אין טעות בחשבון?

ממתי המכתב? מחרת יום הכפורים, תר"צ, פיטערקוב. - [והוא כותב שם]: לרב האי גאון, שר התורה ורבא דעמיה, אוצר החכמה, כאחד מן הראשונים, כש"ת רבי יוסף שליט"א האב"ד בדווינסק...

הוא מביא שם, שהרמ"ע מפאנו מפרש, דהא דאמרו שם בירושלמי: "חשבתים ואינם אלא שמונים ושלוש" קאי על הכלים, ולא על האזכרות, והוא עורך שם רשימה... גאוני גאונות... ומבקש מהרוגצובר אשר כל רז לא אניס ליה, להודיעו האם נמצאים עוד כלים אשר לא חשבתים, שמא לא למדת... או שמא שכחתי...

זה נורא!

ברוך רחמנא דסייען - מריש ועד כען

דהנה בתוס' כתבו, דמה שהזהירו את הכהנים הוא שלא יגעו בשלחן בזמן שהולכים להשתחוות בהיכל. ואולם ברמב"ם שם מבואר, דעיקר האזהרה היתה שלא יגעו בו בשעה שמראין אותו לעולי רגלים, והיינו משום דס"ל שאז מוציאים את השלחן מההיכל לחוץ, וע"ש במל"מ כ"ד הקדו'.

גמרא "נס גדול נעשה בלחם הפנים" וכו'.

מאי משמע נס "גדול"? [הערת הרה"ח ר' יצחק בונדו שליט"א].

גמרא "ותיפוק לי' משום ציפוי"?

רש"י מפרש: "ותיפוק לי' דמקבל טומאה ואפילו הוא עשוי לנחת משום ציפוי, שהוא מתכת", וכו'. [ולפ"ד רש"י נמצא שעיקר הקושיא "ותיפוק ליה" היא על התרצן דלעיל, למה הוצרך לתרץ דהשלחן אינו עשוי לנחת, ותיפוק לי' דאפילו אם עשוי לנחת שפיר מקבל טומאה, דדינו ככלי מתכת משום צפוי, - הבנת הכותב].

ואולם הרמב"ם [בפ"ד מהל' כלים ה"ד] מפרש, דכוונת הגמרא להקשות, דהציפוי עושה שהשלחן אינו מקבל טומאה, ומשום דהכלי בטל לגבי הציפוי, והציפוי עצמו נמי לא מטמא, [ע"ש ברמב"ם, וע"ש בראב"ד שמשגיח על הרמב"ם], ובכס"מ שם הביא בשם המהר"י קורקוס, דלפי שיטת הרמב"ם ניהא טפי הפשט כאן בקושיית הגמרא, דזוהי קושיא נוספת על המשנה, מדוע באמת מקבל טומאה, ע"ש.

דף כ"ז א'

גמרא "קל וחומר ממזבח הזהב" וכו'.

בביאור הקל וחומר, עי' ח"א מהרש"א.

תוס' [ד"ה סלמנדרא] "הוולד והעכבר תרגם יהונתן כרכושתא וסלמנדרא".

כוונתם בזה לתרץ קושיא אהא דאמרו ק"ו ממזבח הזהב, דלכאורי' מאי ראי', ודלמא מרחו את המזבח בסלמנדרא? ועל כך תירצו, דכיון דחזינן בתרגום יונתן דסלמנדרא הוי תרגום של עכבר, נמצא דהוי דבר טמא וא"א למרחו ע"ג המזבח.

תוס' [ד"ה פושעי] "אלא בפושע קצת קאמר" וכו'.

מה הפירוש?

הבריסקר רב לא הי' יכול להירגע מכך, והוא חזר על תוכחתו כמה פעמים: **כיצד יתכן שבשבת קדש בן אדם אינו נזהר כאשר הוא רואה לנגד עיניו "מוקצה"?**

ומענין לענין סיפר **רבנו**: -

ילד אחד בא פעם עם אבא שלו להתפלל בשב"ק אצל הבריסקר רב, והי' לו כפתור ביד, אמר לו הבריסקר רב שיזרוק את זה, כי זה "מוקצה". אחר כך ניגש אל האבא [הלא הוא הגה"צ רבי חיים אהרן טורציין זצוק"ל] וביקש מחילה! כי הרי הבן שלו מצא כפתור, ומציאת קטן לאביו, ונמצא שהכפתור שייך להאבא!

הלבנת פנים...

מספר הי' **רבנו זצוק"ל**: -

תלמיד אחד של הסבא קדישא ה"חפץ חיים" זיע"א כותב ומספר, שברוסיא נתקיימה פעם שמחת החתונה לאחד מנכדי ה"חפץ חיים", והשתתפו שם מאות רבנים, והיו הרבה דרשנים, והכל חיכו וציפו מתי ידרוש הסבא קדישא, אולם, למרבה הפלא, כאשר הגיע לבסוף תורו של ה"חפץ חיים" לדבר, הוא סירב! הוא לא הסכים לדבר!

מה הי' טעמו של ה"חפץ חיים"? משום שידע היטב, שאחרי שהוא ידבר, ידברו כולם ויאמרו: איזה טעם יש לכל הדרשות לעומת דבריו המתוקים והערבים של ה"חפץ חיים"? והרי זה "מלבין פני חבירו ברבים", וגם יעברו על איסורי לשון הרע וכו'. [א"ה: כמדומה שרבנו אמר, שה"חפץ חיים" בעצמו הסביר כך את סיבת סירובו].

הגאון הצדיק רבי חיים ברים זצ"ל ביקש שיביאו לו דף...

הי' זה פעם כשדיבר בסקוירא, ולפניו דיבר אחד מנכדיי וחשובי המקום, אלא שאותו יהודי נכבד הקריא את דרשתו מתוך דף, ומשום כך, כשהגיע אחר כך תורו של רבי חיים, ביקש גם הוא חתיכת נייר... והקריא את דרשתו מתוך דף ריק...

המאור הגדול - והמאור הקטן...

סיפר **רבנו זצוק"ל**: -

הבריסקר רב זיע"א, מדי יום ביומו, בשעה רבע לאחת בצהריים הוא היה יוצא מביתו ברחוב פֶּרֶס, נכנס לרחוב דוד ילין, [במשך כל הזמן הוא היה עובד עם הידיים... ביד האחת החזיק את מקלו, ועם היד השני' הוא היה כל הזמן עובד... אשרי מי שזכה לראות זאת בעיניו, שנתיים ימים הייתי עומד על המשמר, יום יום בשעה רבע לאחת, ברחוב דוד ילין, ומחכה לראות את הבריסקר רב...]. הולך עד "תחכמוני", מגיע עד הקיר, שם היה לפעמים ממש נתקל בקיר [א"ה: מרוב שקיעותו הנוראה] ואז היה שב בחזרה לכוון ביתו, וברחוב דוד ילין 28, היה גר שם כ"ק האדמו"ר ה"בית ישראל" זצוק"ל, ומדי יום ביומו אחרי שהבריסקר רב כבר עבר את ביתו, - או אז היה האדמו"ר זיע"א - פותח את החלון - מוציא את הראש - מתבונן... ומתבונן... [עד אשר נתעלם מן העין].

ביום אחד, ניגש מישוהו אל הבריסקר רב ושאל: מדוע פלוני... שהוא אדם גדול מאד, הולך יחידי? בלא משמשים?...

הבריסקר רב השיב לו: הירח, שמיעטו אותה - היתה זקוקה לאלפי אלפי כוכבים... לעומת זאת השמש הגדולה, הולכת תמיד לבד, היא אינה זקוקה לליווי של כוכבים...

"טוב עין הוא יבורך"!

כה אמר **רבנו זצוק"ל**: -

קדוש ד' ה"חידושי הרי"ם" זיע"א למד עם תלמידיו מסכתא כתובות, ואמר לפניהם את פלפוליו הנוראים הנוראים! אולם כאשר הגיעו לדף ח', ושם יש את הנוסח של ה"שבע ברכות", הוא קרא את הגמרא הקדושה **"שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם"**, ואמר ה"חידושי הרי"ם": בא וראה את גודל מדת "טוב עין" של חז"ל הקדושים! את ה"פריגניען" של חז"ל! לכל זוג שמתחתן, לא משנה מי הם... חז"ל תיקנו שיברכו אותם: **"שמח תשמח"** - מי? **הרבנו של עולם!** וכמה? לא פחות ולא יותר מאשר **"כשמחך יצירך בגן עדן מקדם"**... זהו שיא השיאים שיכול להיות!!!

והפטיר **רבנו: החידושי הרי"ם זיע"א**, מכיון שהוא היה מופלג מאוד במדת טוב עין, הכל הכל בשביל השני... [זהו דבר נדיר!] לכן הוא ראה זאת בגמרא הקדושה...

אוכל את עצמו - על העוולות של זולתו!

פעם דיבר **רבנו זצוק"ל** בנועם מוסרו, את הדברים דלהלן: -

שמעתי פעם מדרשן אחד בחיפה ת"ו שנשא את משלו: יהודי נוסע באוטובוס, ושם באוטובוס, כמה ספסלים מאחוריו, יושב אחד שמעלה את חמתו בצורה נוראה, כל הדרך הוא רק מייחל ומצפה שההוא כבר יבד מהאוטובוס, ואז, אז יוכל סוף כל סוף לנסוע במנוחת הנפש... לבסוף, למרבה הפלא, הגיעה התחנה שהוא עצמו נצרך

לרדת, - וחבירו ממשיך לנסוע... כל הדרך הוא רק אכל את עצמו וציפה כל כך להרגע שיתפטר ממנו ואז תהי' לו נסיעה רגועה, ולבסוף, הוא זה שירד ראשון מהאוטובוס.

והנמשל מובן היטב!...

המשיך רבנו ואמר: -

בן אדם לפעמים ממורמר על זולתו, זה לגמרי משבש לו את החיים... משבש לו את השמחות... "וכל זה איננו שוה לי". חז"ל הקדושים אומרים [קידושין מ"א א']:
"רגזן לא עלה בידו אלא רגזנותו", ומפרש שם רש"י: **"כחש בשרו"**, והיה אומר מורנו המשגיח רבי משה טיקוצ'ינסקי זצ"ל בשם הסבא קדישא מסלבודקה זיע"א: מה כתוב כאן? **שבמשך כל החיים, הוא אוכל את עצמו על העוולות של זולתו!...** ראשית, הוא מחזיק לעצמו בכזו וודאות שחבירו אכן חטא כנגדו, בזמן שיתכן מאד שזה הי' בדיוק להיפך... וממילא הוא מסתובב כל היום מרוגז! ובואו ונחזיק טובה לרבותינו בעלי המוסר שהאירו את עינינו [למי שרוצה לפקוח את עיניו], ישנם אנשים מתלמידי מורנו המשגיח רבי משה צוק"ל שהאכנה הזו הועילה להם, והם תפסו את עצמם. ה"חזון איש" זיע"א כתב בלשון קדשו הזהב:
"הלא צבא לאנוש עלי אדמות - ומה תיחל מרוגז מייבש עצמות!"

המפתחות נשארו בבית!...

כה אמר רבנו צוק"ל: -

הגאון הצדיק רבי עזרא ברזל זצ"ל היה מוכיח את שומעי לקחו ב"ירחי כלה", וכה הי' אומר במתק שפתיו: -

בן אדם לפעמים רץ באמצע חזרת הש"ץ ועוזב את בית הכנסת, מדוע? כי מחכה לו איזה עסק שהוא צריך להרויח שם הרבה כסף, ומחשב לעצמו שאם ימתין עד לאחר "ברכת כהנים" הוא יפסיד בעסקיו, הוא איננו מבין שבכך שהוא עוזב לפני **"ברכת כהנים"**, הוא מפסיד בכך את הברכה הגדולה **"ואני אברכם"**, אשר נצרכת לו כל כך בעסקיו. הא למה הדבר דומה? לאדם שרץ וממהר לבית העסק, וכאשר מגיע אל מקום העסק הוא מגלה ששכח את המפתחות בבית... הוא רץ רץ - והמפתחות נשארו בבית... והלא ה"ברכת כהנים" זה המפתח!

בחיפה ת"ו היה איש מופת, קראו לו רבי אנשל שוירץ [זלה"ה], היתה לו חנות גדולה של כלים, והוא לא היה פותח את החנות עד לשעה שנים אחר הצהריים! היה בא בשעות הבוקר לבית המדרש בחיפה, והי' מארגן את המנין האחרון עם אחד האדמו"רים זצ"ל, ועם רבי זלמן זצ"ל, ועם רבי אברהם זצ"ל, והיה מתפלל לאט לאט, כמונה מעות, עם התהלים, ועם המעמדות. שאלתי אותו: רבי אנשל - מה עם הקונים? והוא השיב: הם לא עומדים בשמש... הם יכולים לבוא גם בשלוש אחר הצהריים... וברוך ד', הוא חיתן את כל ילדיו בכבוד!...

לכל יהודי יש נקודה טובה!...

סיפר רבנו צוק"ל וכה היו דבריו: -

בשנת תשנ"א נכנסו אצל רבנו הגדול הרב שך זיע"א נערים בני "קיבוץ"... אמר להם הרב שך במתק לשונו הזהב: -

בן אדם, צריך להיות **"בן אדם"!**... מה נקרא "בן אדם"? אם משהו נותן לך משהו - אתה אומר לו תודה! מי שאינו אומר תודה הוא הרי "פרא אדם"! עכשיו, הבה ונתבונן: איך בן אדם רואה? איך בן אדם שומע? איך בן אדם הולך? איך בן אדם מדבר? יש משהו שעושה את זה! ובכן, צריכים להגיד לו תודה!

המשיך רבנו ואמר: -

והלא כך עשה אברהם אבינו ע"ה "גויים" ל"גרים", [כדאיאת בסוטה י' ע"ב], ומכל שכן שאפשר כך לעשות יהודים שאינם שומרי תורה רח"ל ל"שומרי תורה"!

לכל יהודי הרי יש "נקודה"...

קדוש ד' מוהר"ן מברסלב זיע"א ב"תורה" קכ"ב בליקוטי מוהר"ן, אומר על הפסוק בתהלים: **"ועוד מעט ואין רשע"**, - אפילו הרשע הכי גדול, אבל יש בו איזה שהוא "מעט" - איזה שהיא נקודה בפנימיות נפשו ששם אין "רשע", אפילו אצל הרשע היותר גדול, יש איזה שהוא פרומיל חבוי ביותר ששם אין "רשע"! ובכח האדם ללבות את הנקודה הזו, עד אשר יגיע למצב של "והתבוננת על מקומו [הקודם] ואיננו" - הוא כבר לגמרי לא רשע! וזה הענין של לדון את חבירו לכף זכות, וממילא, גם את עצמו צריכים לדון לדף זכות! וזוהי ההתחזקות הגדולה, כאשר בן אדם נופל לעצבות בעקבות חטאיו הגדולים, שיתבונן וימצא בעצמו את הנקודה הזאת של **"אין רשע"**. - "אזמרה לאלקי בעודי" - במה שיש לי! וכמו שאמר רבנו שמואל סלנט זיע"א: **[רבי יהושע לייב עובד את הקב"ה עם הראש הכביר שלו... ואני, עובד את הקב"ה עם הראש שלי!]** כל בן אדם צריך למצוא בעצמו נקודות טובות. ואצל כל אחד יש נקודה, אפילו אצל הרשעים היותר גדולים!

אמר התלמיד הכותב: כמדומה, שבתוך הדברים, ציין רבנו צוק"ל עוד לדבריו הקדושים של ה"חיי אדם" בהלכות כבוד אב ואם [כלל ס"ז, ס"ג] וזה לשון קדשו: -

"הכבוד הוא במחשבה ובמעשה ובדיבור, במחשבה כדכתיב 'נבזה בעיניו נמאס, ואת יראי ה' יכבד', והיינו יכבד במחשבה, דאין לומר שבלבו ובעיניו הם נבזים רק שמכבד אותם בדברים, א"כ הן שוין בעיניו כמוהו שהרי גם הוא נבזה בעיניו, אלא ע"כ דר"ל שמכבדם בלבו שהם חשובים בעיניו ובלבו, דהיינו שידמה בעיניו שהם גדולים ונכבדי ארץ, אף שבעיני שאר בני אדם אינם חשובים כלל. וזה עיקר כיבוד, שאם לא כן, הרי כתוב 'בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני' כמו שכתבתי" עכ"ל"ק.